

Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven).

Titelen endret ved lov 18 des 1987 nr. 97. – Jfr. lover 17 mars 1939 nr. 1 og 2 mai 1947 nr. 1 kap. 2.

Første del. Almindelige bestemmelser.

1ste kapitel. Saklig domsmyndighet.¹

¹ Se dl. §§ 34–37 og 40, lov 16 juni 1939 nr. 6 §§ 23, 27, 28 og 51, lov 8 jan 1993 nr. 21.

§ 1. Forliksrådet¹ kan avsi dom² når begge parter møter og en av dem krever dom og den annen part:³

(1) samtykker i at dom avsies eller

(2) godtar motpartens hovedkrav.

I saker om formuesverdier kan forliksrådet dessuten avsi dom når:

(1) innklagede unnlater å gi tilsvaret,

(2) innklagede godtar motpartens påstand i tilsvaret,

(3) klager møter og innklagede uteblir, eller

(4) begge parter møter og en av dem forlanger dom.

I saker som nevnt i § 273 kan forliksrådet ikke i noe tilfelle avsi dom.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 26 nov 1954 nr. 1, 21 juli 1967 nr. 2, 1 juni 1979 nr. 24, 27 juni 1986 nr. 48 (som endret ved lov 18 des 1987 nr. 97), 24 aug 1990 nr. 54, 11 juni 1993 nr. 83.

1 Se dl. §§ 27, 28 og 56–60.

2 Jfr. § 137.

3 Jfr. § 280, §§ 288–297.

§ 2. Under herreds- eller byretten¹ hører:

1. behandlingen av tvistemaal i første instans, hvis ikke andet er bestemt ved lov;²

2. anke i tvistemaal, som er paadømt eller forlikt i forliksrådet;³

3. kjeremaal mot kjendelser og beslutninger av forliksrådet i tvistemaal.⁴

¹ Se dl. §§ 19–26.

² Se §§ 1, 438 og 452 jfr. 473, dl. §§ 2 nr. 2–5 og 29 med henvisninger. Jfr. tvangsl. § 2–8, § 3–5 tredje ledd, § 6–6, § 8–20 annet ledd, § 8–21 første og annet ledd, § 11–39 annet ledd, § 11–40 annet ledd, § 11–53, § 12–6 første ledd og § 12–7, skjl. §§ 26, 48–51, lover 5 mai 1927 nr. 1 § 7 nr. 2, 10 des 1948 nr. 3 § 11 tredje ledd, 31 mai 1963 nr. 3 § 25, kkl. §§ 145–146 jfr. sl. §§ 9, 12, 30, 31, 95, 104 og 108 samt 33, lov 4 juli 1991 nr. 47 § 71.

3 Jfr. §§ 1, 280, 287, 296 og 297.

4 Jfr. § 298.

§ 3. Under lagmandsretten¹ hører:²

1. anke i tvistemål, som er behandlet ved herreds- eller byret eller ved andre domstoler, som sættes med enedømmer eller bare har én retskyndig dommer;³
2. kjøremaal mot kjendelser og beslutninger i tvistemål av de domstoler, som er nævnt under nr. 1;⁴
3. søksmaal om lovligheten av Trygderettens kjendelser.⁵

Endret ved lov 5 juni 1987 nr. 27.

1 Se dt. §§ 10-18.

2 Jfr.

3 Jfr. tvml. § 99, annet ledd og lover 28 nov 1898 §§ 15 og 34, 21 des 1979 nr. 77 §§ 61 og 71.

4 Se lov 5 feb 1932 nr. 2 § 9.

5 Se lov 16 des 1966 nr. 9 § 23.

§ 4. (Opphevet ved lov 21 juni 1935 nr. 8.)

§ 5. Under Høyesterets kjøremaalsutvalg¹ hører kjøremaal mot kjendelser og beslutninger, som avgives i tvistemål av lagmannsretten² eller av overordentlige domstoler med flere retskyndige medlemmer.

1 Se dt. § 8.

2 Jfr. dt. §§ 37 og 117 i f., 5 mai 1927 nr. 1 §§ 26, 26 b nr. 3 og 39.

§ 6. Under Høyesterett hører anke i tvistemål som er behandlet ved lagmannsrettene¹ eller ved overordentlige domstoler med flere retskyndige medlemmer.

Anke som etter § 3 nr. 1 hører under lagmannsrett, kan med samtykke av Høyesteretts kjøremaalsutvalg bringes direkte inn for Høyesterett, når avgjørelsen har betydning utenfor den foreliggende sak eller saken er pådømt med fagkyndige meddommere, og likeså når det av særlige grunner er meget om å gjøre av hensyn til en parts kår eller for å få saken hurtig avgjort. Samtykke skal nektes når anken eller en motanke av hensyn til bevisførselen bør behandles ved lagmannsrett. Erklæres motanke efter at samtykke er gitt, skal saken forelegges utvalg på nytt.

Ansøknngen fremsettes og behandles efter forskriftene i § 359 annet ledd.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. §§ 438, § 485, dt. § 37, Jfr. også lover 5 mai 1927 nr. 1 §§ 26 nr. 4 og 26 b nr. 3, 22 juni 1928 nr. 27 § 8.

§ 7.¹ Krav, som utspringer av rettergangen eller av motpartens forhold under saken til den ting eller ret, saken gjelder, særlødes erstatningskrav mot motpart eller procesfuldmægtig og krav paa godtgjørelse for utlæg eller arbeide, kan altid bringes ind for den ret, som behandler eller har behandlet hovedsaken, naar dette ikke er Høyesteret (jfr. § 368).

1 Jfr. §§ 35 og 52, dt. §§ 213 og 214.

§ 8.¹ Er rettens domsmyndighet avhængig av tvistgjenstandens værdi, fasisættes værdien efter forskriftene i §§ 9-15 til det beløp, som den antages at utgjøre paa det tidspunkt, da saken ved forliksklage eller stevning kommer ind for domstolen,² eller for krav, som blir bragt ind senere, paa det tidspunkt, da de bringes ind.³

1 Jfr. § 358 og dt. § 34.

2 Jfr. § 63.

3 Jfr. §§ 56-62.

§ 9. Flere krav, som gjøres gjældende i ett søksmaal mot samme eller forskjellige saksøkte,¹ lægges sammen ved beregningen av tvistgjenstandens værdi.

Krav og motkrav lægges ikke sammen.

1 Jfr. §§ 55, 58, 59, 61 og 68-70.

§ 10. Som tvistgjenstand regnes hele det krav saken gjelder, ikke bare hovedstolen, men også avkasting og erstatning for mislighold eller avsavnet, uten hensyn til om kravet er omtvistet eller erkjent, om det er tatt med fra først av eller senere bragt inn i saken. Renter av en hovedstol medregnes bare dersom kravet om renter bestrides særskilt eller gjøres gjældende i et eget søksmaal.

Dog medregnes ikke saksomkostninger og andre krav, som utspringer av rettergangen eller avsavnet under den.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 11. Gjælder søksmaalet en stedsevarig ret til periodiske ydelser,¹ regnes værdien til det femogtyvedobbelte av den aarlige ydelse.

Gjælder det periodiske ydelser paa livstid eller ubestemt tid, regnes værdien til det tidobbelte av den aarlige ydelse.

Er tiden for ophøret bestemt paa forhaand, lægges ydelserne sammen; men værdien regnes aldrig til mer end det femogtyvedobbelte av den aarlige ydelse.

1 Jfr. § 14 annet ledd.

§ 12.¹ Værdien av en bruksret eller servitut over fast eiendom² bestemmes efter den værdi, retten har for rettighetshaveren, men efter værdiformindskelsen for eiendommen, hvis den er større.

1 Jfr. § 358, tredje ledd.

2 Jfr. lov 29 nov 1968.

§ 13. Gjælder saken en panteret eller anden tinglig sikkerhetsret foren fordring,¹ lægges fordringens størrelse til grund, men det beløp, som gjenstanden gir sikkerhet for, hvis det er mindre.

1 Jfr. lov 8 feb 1980 nr. 2.

§ 14. Er rettens domsmyndighed afhængig af tvistegenstandens værdi, skal saksøgeren i saker om pengekrav altid kræve et bestemt beløb eller opgi et bestemt beløb som yttergrænse og i saker om andre formueskrav verdsette tvistegenstanden i penge.

Naar tvistegenstandens værdi skal beregnes efter § 11, og de aarlige ydelser er af forskjellig størrelse, skal saksøgeren i fornødent fald opgi et bestemt beløb som det aarlige gennemsnit.

Erklærer han sig villig til at ta imot et pengebeløb istedenfor en anden ydelse, kan tvistegenstanden ikke værdsættes høiere end pengebeløpet.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 15.¹ Ved fastsettelsen af verdien legges saksøgerens opgave til grunn, såfremt retten² ikke finner den uriktig. Også forut for hovedforhandlingen kan retten opta bevis for verdien.³

Er retten domsmyndig uten hensyn til tvistegenstandens værdi, naar saksøkte samtykker,⁴ behøver den ikke av eget tiltak at prøve saksøgerens værdsættelse.

En avgjørelse om, at tvistegenstandens verdi ikke er til hinder for å ta saken under behandling, kan ikke angripes ved kjæremål uten på det grunnlag, at lovens regler er tilsidesatt.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. dl. § 36.

2 Se § 166.

3 Jfr. §§ 190 og 195.

4 Se § 1 tredje ledd, jfr. § 8.

§ 16.¹ Er hovedforhandlingen² begyndt, skal saken som regel fremmes, selv om retten finder, at den efter reglementet om tvistegenstandens værdi ikke er domsmyndig.

Paa grund av feil ved avgjørelsen av tvistegenstandens værdi kan dommen ikke kjendes ugyldig.³

1 Jfr. strpf. § 25.

2 Se kap. 23 jfr. § 377.

3 Jfr. § 384.

2det kapitel. Stedlig domsmyndighet.¹

1 Se §§ 268 og 276. dl. §§ 34-39. Jfr. strpf. kap. 12. Se lov 8 jan 1993 nr. 21.

1. Det almindelige verneting.

§ 17. Alle søksmaal kan anlægges ved saksøktets hjemting,¹ naar ikke et særlig verneting er paabudt.²

For den som står under vergemål her i riket,³ trer vergens hjemting isledenfor hans eget, når søksmålet reises mot vergen.⁴

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3.

1 Se §§ 18-21.

2 Se § 22 og note 1 til § 36.

3 Se lov 22 april 1927 nr. 3 §§ 1 og 2 jfr. kap. 4 og lov 28 nov 1898 § 1.

4 Se § 37.

§ 18. Hjemting har enhver i den retskreds, hvor han har bopæl. Har nogen bopæl i flere kredser, har han hjemting i dem alle.

§ 19. Den, som ikke har paaviselig bopæl, hverken i indlandet eller i utlandet, har hjemting i den retskreds, hvor han opholder sig, naar stevningen forkyndes.

Har han heller ikke kjendt opholdssted i riket, træder retten paa hans sidste kjendte bopæl eller opholdssted indenlands istedenfor hjemtinget, naar saken gjælder en forpligtelse, som han har paadragt sig her i riket, eller som han skal opfylde her.

§ 20.¹ Utsendt utenriksk tjenestemann, som opholder sig utenlands i norsk statstjeneste, har hjemting i Oslo, hvis han ikke har sin bopæl et annet sted i riket. Det samme gjelder norsk statsborger² som ledsager sådan tjenestemann.

Endret ved lov 25 feb 1927.

1 Jfr. lov 18 juli 1958 nr. 1 § 17.

2 Se lov 8 des 1950 nr. 3.

§ 21. Staten, kommuner, offentlige indretninger,¹ stiftelser, sparebanker, foreninger, selskaper og statsforetak har hjemting der, hvor styret har sit sæte eller sist hadde sitt sæte. Kan ikke noget saadant sted paavises, skal hjemtinget være det samme som for den person, stevningen skal forkyndes for.² Er et selskap eller statsforetak innført i Foretaksregisteret, er det sted hvor selskapets (foretakets) hovedkontor ifølge registreringer ligger,³ å anse for selskapets (foretakets) hjemting.

Boer har hjemting i den retskreds, hvor de behandles.⁴

Endret ved lover 21 juni 1985 nr. 78, 30 aug 1991 nr. 71.

1 Jfr. § 439.

2 Se dl. § 191.

3 Jfr. lov 21 juni 1985 nr. 78 kap. III.

4 Jfr. sl. § 8, kkl. § 146.

II. Særlige vernetng.¹

14–18 og

- 1 Jfr. §§ 268, 420 og 438, tvangsl. § 1–9.
§ 15–3, s. 6, sl. § 30, kkl. § 146.
1940 nr. 3 § 71 nr. 2, 18 juli 1958
dl. § 39, lover 21 mai 1965 § 14 i.f., 15 des. 1967 nr. 9 § 63,
nr. 73 § 10, sjøl. § 305, § 448, § 476.

§ 22. Søksmaal om faste eiendoms grænser, om servitut over fast eiendom eller om erstatning for skade paa fast eiendom maa reises i den retskreds, hvor eiendommen ligger.¹

Ligger eiendommen eller den del, saken gjælder, i flere retskredser, eller gjælder saken flere sammenstøende eiendomme i forskjellige retskredser, eller er det usikkert, hvilken retskreds eiendommen ligger i, fordi grænserne er omtvistet, har saksøkeren valget mellem disse kredser.

Søksmaal om retting, vederlag eller erstatning i anledning av skade eller ulempe som en virksomhet eller tilstand paa en fast eiendom volder paa en annen fast eiendom, må reises i en retskrets der en av eiendommene ligger.

Endret ved lov 16

- 1 Jfr. lover 14 mars 1930 § 9, 15 mars 1940 nr. 3 kap. I, 28 juli 1974 nr. 58 § 60.

§ 23. Ved den faste eiendoms vernetng. kan anlægges:

1. søksmaal om

- eiendomsrett til eller annen tinglig rettighet i eiendommen, eller
- forpliktelse til å stifte, overdra eller bringe til opphør slik rettighet, eller
- krav som følge av mislighold av avtale om slik forpliktelse når kravet beror paa eiendommens tilstand.

2. søksmaal om erstatning for ekspropriation av fast eiendom;¹

3. søksmaal om skatter eller andre regelmæssig tilbakevendende ydelser, som hviler paa fast eiendom, og andre søksmaal mot eieren eller besidderen som saadan;

4. søksmaal om personlig ansvar for pantegjæld i fast eiendom, naar det forenes med søksmaal til dækning av eiendommen,² og begge søksmaal er rettet mot samme saksøkte.

Regelen i § 22 andet led faar tilsvarende anvendelse.

Endret ved lov 27 juni 1986

- 1 Se lover 15 mars 1940 nr. 3 § 136, 6 april

2 Se tvangsl. § 11–2.

§ 23 a. Søksmaal som nevnt i § 22 første ledd og § 23 nr. 1 og 2, kan eiere (brukere) av faste eiendommer i forskjellige retskredser reise under ett i enhver retskrets hvor noen av eiendommene ligger, når de faktiske og rettslige grunner for de fremsatte krav er de samme eller vesentlig likartet.

Tilføyd ved lov 20 juni 1952 nr. 4.

§ 24. (Opphevet ved lov 8 jan 1993 nr. 21.)

§ 25. Søksmaal om en forpliktelse som bygger paa kontrakt, kan reises i den retskrets der forpliktelsen er oppfylt eller kan kreves oppfylt.

Endret ved lov 8 jan 1993 nr. 21.

§ 26. Enhver, som er forpligtet efter en veksel¹ eller check,² kan saksøkes paa betalingsstedet.

1 Se lov 27 mai 1932

2 Se lov 27 mai 1932

§ 27.¹ Den, som driver handel, fabrikk, haandverk, rederi² eller anden forretning fra et fast forretningssted og avslutter retshandler umiddelbart fra dette, kan saksøkes paa forretningsstedet, naar søksmaalet reiser sig av forretningen.

Har forretningen en avdeling under særskilt styre³ i en anden retskreds, kan søksmaalet anlægges der, naar det reiser sig av avdelingens virksomhet.

Er forretningen eller avdelingen nedlagt eller flyttet fra retskredsen, kan saken fremdeles anlægges der i løpet av de første seks maaneder.⁴

1 Jfr. lov 11

2 Jfr. § 31.

3 Jfr. lov 21 juni 1985

4 Se dl. §§ 148 og 149.

§ 28.¹ Den, som driver fabrikk, haandverk, jordbruk eller anden bedrift, kan saksøkes paa driftsstedet av arbeidere og andre, som er ansat ved driften, naar søksmaalet reiser sig av arbeidsforholdet.

Er bedriften nedlagt eller flyttet fra retskredsen, kan saken fremdeles anlægges der i løpet av de første seks maaneder.²

1 Jfr. lov 5 mai 1927 nr. 1 § 7 nr. 3.

2 Se dl. §§ 148 og 149.

§ 29. Søksmaal om erstatning, oppreisning, trygd eller pensjon i anledning av skade som er oppstått ved en skadegjørende handling,¹ ulykke, eller bedriftssykdom som etter ulykkestygdlovgivningen skal regnes like med ulykke, kan anlegges av eller mot enhver som påstås ansvarlig i den retskrets hvor handlingen eller ulykken har funnet sted eller sykdommen oppstått.

Søksmaal om erstatning i anledning av tiltak for å begrense eller avverge skade som er oppstått eller truer med å oppstå som følge av en skadegjørende handling eller en ulykke, kan anlegges i den retskrets hvor skade er oppstått eller hvor tiltaket ble foretatt, eller om dette er paa det åpne hav, i den nærmest liggende retskrets.

Endret ved lover 26 nov 1954 nr. 1, 20

- 1 Jfr. §§ 22 første ledd, 27 og 28.

§ 30.¹ Søksmaal om arverettigheter eller andre fordringer mot arvinger som saadanne kan anlægges ved den avdødes sidste almindelige vemeting,² saafremt skiftet ikke er sluttet eller seks maaneder³ ikke er forløpet efter dødsfaldet, eller saafremt der er flere arvinger, som hefter én for alle og alle, for én.⁴

¹ Jfr. § 21 i.f. og sl. §§ 8–12.

² Se §§ 17–20.

³ Se dl. §§ 148 og 149.

⁴ Se sl. §§ 41, 68, 83 nr. 1, 88 og 96.

§ 31. Søksmaal mot en reder som saadan¹ kan reises i den retskreds, hvor skibet har sit hjemsted.² Er det tatt

der arrest er tatt, Dette gjelder også søksmaal mot den som har kausjonert eller stilt sikkerhet for kravet.

Reglene i annet ledd gjelder tilsvarende dersom skipet eller frakten har vært arrestert, men er blitt frigitt mot sikkerhetsstillelse, eller dersom arrest i skipet eller frakten er blitt avverget ved sikkerhetsstillelse.

Søksmaal mot skipsfører eller mannskap om forpliktelser som er pådratt i tjenesten, og søksmaal mot skipsføreren eller sjøloven § 73 kan reises i den retskreds hvor skipet ligger i havn når stevningen forkynnes.⁴ Regelen gjelder med de begrensninger som følger av overenskomst med fremmed stat.

Endret ved lov 12 juni 1964 nr. 4, 7 april 1972 nr. 13, 13 feb 1976 nr. 2, 24 juni 1994 nr. 39 ti kraft 1 okt 1994.

¹ Jfr. § 27.

² Jfr. sjøl. § 8.

³ Jfr. tvangsl. kap. 14 og sjøl. kap. 4.

⁴ Jfr. tvangsl. § 1–6.

§ 32.¹ Mot den, som ikke har hjemting² her i riket, kan søksmaal om formueskrav reises i enhver retskreds, hvor han har en formuesgjenstand, eller hvor den gjenstand, kravet gjelder, befinner sig paa den tid, da stevningen forkynnes.

Bestaa gjenstanden i en fordring, som ikke knytter sig til gjeldsbrev,³ ansees den for at være paa det sted, hvor den saksøkte skyldner har bopæl, og om fordringen er sikret ved pant,⁴ ogsaa paa det sted, hvor pantet er.

Anvendelsen av disse regler kan innskrenkes ved overenskomst med fremmed stat.

¹ Jfr. tvangsl. § 1–8 femte ledd.

² Se §§ 17–21.

³ Jfr. lov 17 feb 1939 nr. 1.

⁴ Jfr. lov 8 feb 1980 nr. 2.

§ 33. Naar flere skyldnere er forpliktet i fællesskap (solidarisk eller for dele), og forpliktelseme hviler paa de samme eller væsentlig likeartede faktiske og retslige grunde, kan de saksøkes underett¹ i enhver retskreds, hvor nogen av dem har sit almindelige vemeting,² hvis der ikke er adgang til at anlægge saken ved et fælles særlig vemeting.³

Kautionister og andre subsidiært forpligtede kan saksøkes sammen med hovedskyldneren ved hans almindelige vemeting;² men hovedskyldneren kan ikke saksøkes ved de subsidiært forpligtedes vemeting.

¹ Jfr. § 68.

² Se §§ 17–21.

³ Jfr. lov 20 des 1974 nr. 68 §§ 47–49.

§ 34. I de tilfælde, som er nævnt i §§ 65, 74, 81, 84 og 417 sidste punktum, eller hvor kravet er av den art, som er nævnt i § 56 nr. 1 og 2, kan søksmaalet reises eller bringes ind ved vernetinget for den sak, det slutter sig til, hvis ikke et andet vemeting er paabudt.¹

¹ Se note 1 til § 36.

§ 35.¹ Søksmaal om krav, som utpringer av rettergangens eller av motpariens forhold under saken til den ting eller ret, saken gjelder, saaledes erstatningskrav mot motpart eller procesfuldmægtig og krav paa godtgjørelse for utlæg eller arbeide, kan reises ved den ret, som behandler eller har behandlet hovedsaken.

¹ Jfr. § 7.

III. Vedtatt vemeting.

§ 36.¹ Hvis ikke et vemeting efter loven er ufravikelig,¹ kan saksøkte vedta² et andet vemeting enten for et bestemt søksmaal eller for de søksmaal, som utpringer av et bestemt retsforhold. Vedtagelsen kan gjelde enhver ret, som efter sakens beskaffenhet er domsmyndig.

Paa samme maate kan det ogsaa avtales,² at adgangen til at vælge mellem flere vemeting skal være begrenset.

Avtale om å vedta, begrense eller fravike norsk domsmyndighet i forhold til utenlandsk domsmyndighet er bare gyldig når avtalen herom enten er inngått skriftlig eller er inngått muntlig og bekreftet skriftlig innen rimelig tid.

Endret ved lov 10 juni 1977 nr. 71.

¹ Se § 22, tvangsl. § 2–2, § 2–8, § 6–6, § 7–3, § 8–3, § 9–3, § 10–3, § 11–3, § 12–3, § 13–3, § 14–3, § 14–18 og § 15–3, skjil. §§ 6 førte og annet ledd, sl. §§ 8 sjette ledd og 30, kjkl. § 146, lover 14 mars 1930 § 9, 2 mai 1947 nr. 1 § 7, 18 des 1959 nr. 1 § 4, 3 mars 1961 nr. 4 § 26, 15 des 1967 nr. 9 § 63, 29 mai 1970 nr. 33 § 41, 20 des 1974 nr. 68 § 42, 28 juni 1974 nr. 58 § 60, 8 april 1981 nr. 7 § 15.

² Jfr. § 92, Jfr. lov 5 mai 1927 nr. 1 § 7 nr. 3 i.f.

Kapittel 2a. Forholdet til folkeretten m.m.

Tilføyd ved lov 18 des 1987 nr. 97, endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 36 a. Loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat.

Tilføyd ved lov 18 des 1987 nr. 97.

§ 36 b. At et skip eies av en fremmed stat, eller at en skipslast tilhører en fremmed stat, er i utgangspunktet ikke til

befordringen av lasten.

Søksmål kan likevel ikke reises her i riket om krav som angår:

- 1) krigsskip eller andre skip
- 2) ble brukt til statsformål av offentligrettslig art;
- 3) last som tilhører en fremmed stat og føres på skip
- 3) last som tilhører ikke kravet grunner seg på berging,¹ felleleshavari² eller avtaler om lasten.

Tilføyd ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

1 Jfr. sjøl. kap. 16.

2 Jfr. sjøl. kap. 17.

3dje kapitel. Procesdygtighet.¹

t Jfr. lov 19 mars 1965 nr. 3 § 6.

§ 37. På umyndig¹ parts vegne reises søksmål av eller mot vergen.²

Mindreårige over 16 år skal varslas til rettsmøtene og meddeles prosesskrift samtidig med vergen.

Endret ved lover 22 april 1927 nr. 3 § 103, 8 juni 1979 nr. 38, 8 april 1981 nr. 7.

1 Se lov 22 april 1927 nr. 3 § 1.

2 Jfr. §§ 17 annet ledd, 39, 102, 419 og 430, lov 22 april 1927 nr. 3 §§ 40, 48 og 97 og strpl. kap. 28.

§ 38. Reises saken av eller mot den umyndige selv, skal forlikssklage og stevning også forkynnes for vergen.¹

Vergen kan etter forskriftene i §§ 75–77 tre inn i saken, slik som den står ved inntredelsen, og derefter utøve partsrettigheter på den umyndiges vegne ved siden av ham selv. De prosesshandlinger som vergen foretar, kommer den umyndige til gode, selv om de stider mot hans egne prosesshandlinger.

Når vergen er trådt inn, skal alle forkynnelser og meddelelser til den umyndige også rettes til vergen.

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3 § 103.

1 Jfr. §§ 41 og 419.

§ 39. Dersom en sak som reises av eller mot vergen på den umyndiges vegne gjelder midler som bestyres av overformyndieret,¹ skal bestemmelsene i § 38 tilsvarende gjelde overformyndieret.²

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3 § 103.

1 Se lov 22 april 1927 nr. 3 kap. 6.

2 Jfr. § 41.

§ 40. En utlending, som er procesdygtig etter sit hjemlands lov, kan selvstendig reise og ta imot søksmaal her i riket.

Er en utlending procesdygtig etter norsk lov, kan søksmaal reises mot ham, selv om han ikke er procesdygtig

fordi han mangler procesdygtighet etter sit hjemlands lov.

For en fremmed umyndig som ikke står under vergemål her i riket, skal midlertidig verge opnevnes¹ når der er fare ved ophold, eller når der skal reises søksmål mot ham ved norsk domstol og det ikke ved rimelig undersøkelse har kunnet erfares hvem som er hans verge.

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3 § 103.

1 Se lover 22 april 1927 nr. 3 §§ 13 og 14, 17 juli 1925 nr. 11 § 14.

§ 41. Når der er grunn til å anta at en part ikke er prosessdyktig, eller at den som reiser sak eller saksøkes på en sådan parts vegne, ikke er hans lovlige stedfortreder, eller at forskriftene i § 38 eller § 39 ikke er iaktatt, skal retten av eget tiltak ta hensyn til det.¹

Kan spørsmålet ikke løses med det samme, eller paastaes det, at mangelen kan avhjælpes, kan retten utsætte avgjørelsen.² Prosesshandlinger, som ikke kan opsættes uten fare eller ulempe, kan foretages; men de blir ugyldige, hvis de nødvendige oplysninger

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3 § 103.

1 Jfr. § 102.

2 Se §§ 96 og 97.

§ 42. Hvis ikke en enkelt person har enerett til å foreta prosesshandlinger foret selskap, en forening, en sparebank, en stiftelse, et statsforetak eller en offentlig indretning, kan de bare foretages ved en procesfuldmægtig¹ eller ved et medlem av styret, som dette har opnævnt til stedfortræder i saken.²

Endret ved lov 30 aug 1991 nr. 71.

1 Se kap. 4.

2 Jfr. §§ 116 og 278 annet ledd, dl. § 191.

4de kapitel. Procesfuldmægtiger.¹

1 Jfr. § 279, lover 28 nov 1898 § 11 og 5 mai 1927 nr. 1 § 17, strpl. § 410 annet ledd.

§ 43. Parterne kan foreta prosesshandlinger enten selv eller ved fuldmægtig, hvis ikke loven bestemmer noget andet.¹

Som procesfuldmægtig for en part kan paa ethvert trin av saken bare en person gjøre tjeneste.

At en part bruker procesfuldmægtig, utelukker ikke, at han selv opptrer ved siden av fuldmægtigen.²

1 Se §§ 279 annet ledd, 288 tredje ledd, 364 annet ledd, 409 i.f.

2 Jfr. § 48 tredje ledd.

§ 44. Som prosessfullmektig for Høyesterett under muntlig hovedforhandling eller skriftlig ankebehandling kan bare brukes advokater som har tillatelse til å være advokat ved Høyesterett.¹ Under forberedelsen av saker for Høyesterett og ved kjæremål til Høyesteretts kjæremålsutvalg kan bare advokater brukes som prosessfullmektig. Høyesterett kan for den enkelte sak av særlige grunner tillate at en annen myndig person brukes.

Som prosessfullmektig ved behandlingen av saker for lagmannsrett og ved søksmål for eller anke til herreds- eller byrett kan foruten advokater² brukes³ enhver myndig⁴ person som er fast ansatt i partens tjeneste eller styrer eller tar del i styrelsen av partens anliggender, som er partens ektefelle eller som er i slekt eller svogerskap med parten i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinjen så nær som søskenbarn. Retten kan for den enkelte sak av særlige grunner tillate at en annen myndig person brukes. Beslutningen kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

Som prosessfullmektig i andre tilfeller kan foruten advokater og personer som nevnt i annet ledd første punktum brukes enhver myndig person. Retten skal likevel tilbakevise vedkommende dersom vedkommende søker ei verv ved å opptre for andre i rettergang eller er ansatt som betjent hos noen som gjør det.⁵ Retten kan for den enkelte sak av særlige grunner unnlate å tilbakevise vedkommende. Beslutningen kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

I alle tilfeller kan retten samtykke i at det som prosessfullmektig brukes utenlandsk advokat⁶ når det av hensyn til sakens art og omstendighetene for øvrig finnes ubetenkelig. Beslutningen kan ikke angripes ved kjæremål eller anke. Den utenlandske advokat likestilles i forhold til § 91 tredje ledd, § 119 tredje ledd og § 126 annet ledd med norsk advokat. Den utenlandske advokaten kan underskrive eller medunderskrive for sin part etter § 364 annet ledd og § 409 annet ledd. Kongen fastsetter ved forskrift i hvilken utstrekning og på hvilke vilkår utenlandske advokater forøvrig skal ha adgang til å opptre som prosessfullmektig.⁷

Endret ved lov 11 april 1958 nr. 4, 4 des 1964 nr. 2, 31 mars 1978 nr. 8, 4 juli 1991 nr. 44 (i kraft 1 jan 1993 iflg. res. 20 nov 1992 nr. 852), 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft samtidig med EØS-avtalen 1 jan 1994).

1 Se dl. § 220.

2 Se dl. kap. II.

3 Se lov 16 juni 1939 nr. 6 § 53.

4 Se lov 22 april 1927 nr. 3 § 1.

5 Jfr. §§ 279 annet ledd og 288 tredje ledd, § 304 if.

6 Jfr. dl. § 224 a.

7 Jfr. EØS-avtalen vedlegg VII punkt 2 (Rdir 77/249/EØF).

§ 45. En advokat som er antatt til prosessfullmektig, er overfor sin part forpliktet til selv å møte under hovedforhandlingen når ikke annet er avtalt; prosesshandlinger utenfor hovedforhandling kan han foreta ved en annen.

Hvis advokaten får forfall og ikke i tide kan innhente bestemmelse fra parten, kan han også overdra utførelsen av hovedforhandling til en annen.¹

En prosessfullmektig som ikke er advokat, kan bare overdra sitt verv til en annen når det er særlig avtalt eller han får forfall og ikke i tide kan innhente bestemmelse fra parten.

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. § 89 annet ledd.

§ 46. En prosessfullmektig som ikke er advokat, skal fremlegge skriftlig fullmakt hvis ikke parten avgir erklæring om fullmaktsforholdet til rettsboken. Like med skriftlig fullmakt regnes det at fullmakten er meddelt gjennom telegraf eller telefon når forskriftene i lov om domstolene § 164 er fulgt. Fullmakten forblir hos retten i original eller i en avskrift som er bekreftet av retten eller en offentlig tjenestemann eller advokat.

En advokat behøver ikke å fremlegge skriftlig fullmakt med mindre retten finner grunn til å forlange det.

Kommer retten i tvil om en fullmakt er ekte eller gyldig, kan den forlange at fullmakten skal bekreftes for notarius, eller foreta hvad den ellers finner hensiktsmessig for å bringe saken på det rene. Er ikke fullmaktsforholdet tilstrekkelig godtgjort, kan saksbehandlingen fremmes hvis utsettelse¹ vilde medføre skade.

Retten beslutninger etter denne paragraf kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

Endret ved lov 1 juni 1934 nr. 4, 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. § 96.

§ 47.¹ I kraft av almindelig prosessfullmakt for saken kan prosessfullmektigen:

1. anlegge og ta imot søksmål og motsøksmål,² ta imot intervensjonssøksmål,³ godkjenne og frafalle påstander⁴ og foreta alle andre prosesshandlinger, som hører med til sakførselen i instansen;
2. erklære kjæremål mot prosessledende kjennelser og beslutninger;⁵
3. ta imot de saksomkostninger som er tilkjent parten.⁶

En advokat anses å ha den fullmakt han påberoper seg til å foreta alle rettergangsskritt til fremme av saken, for å få fullbyrdet en avgjørelse av retten og til å ta imot det som hans part har krav på.

Endret ved lov 1 juni 1934 nr. 4, 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. dl. § 193.

2 Se § 56.

3 Se §§ 74 og 84.

4 Jfr. § 48.

5 Jfr. §§ 396 og 397.

6 Jfr. §§ 172 og

§ 48. Indskrænkninger i omfanget av en almindelig procesfullmakt har ikke bindende virkning overfor retten og motparten, medmindre de gjælder godkjendelse eller frafaldelse av paastande.

I stedet for almindelig procesfuldmagt kan der gives fuldmagt til at foreta enkelte bestemte proces-handlinger.¹

Fuldmægtigens erkendelser og andre faktiske anførsler er ikke bindende for parten, naar han selv paa stedet gjør indsigelse.²

¹ Jfr. dl. § 191.

² Jfr. § 185 annet ledd.

§ 49.¹ En procesfuldmagt kan til enhver tid tilbakekaldes. Men overfor retten og motparten har tilbakekaldelsen først virkning, naar den er blit dem meddelt.

Om parten dør, kommer under konkurs eller taper eller erhverver retslig handleevne, har ikke det til følge, at procesfuldmagten opphører.²

¹ Jfr. lov 31 mai 1918 nr. 4 §§ 12 og 21.

² Jfr. § § 101-103.

§ 50. En procesfuldmægtig har ret til at træde tilbake fra fuldmagtsforholdet. Men han pligter at utføre det, som ikke kan utstaa, uten at parten utsættes for tap. Tilbaketrædelsen maa meddeles i saa god tid som mulig. Hvis den ikke er fyldestgjørende begrundet i partens forhold, har procesfuldmægtigen ikke krav paa større godtgjørelse, end parten kan betale uten øket utgift.¹

Overfor retten og motparten har tilbaketrædelsen først virkning, naar den er blit dem meddelt.

¹ Jfr. § 52.

§ 51. Som retslig medhjælper ved siden av en part, som selv varetar sit tarv kan en anden optræde, naar han kunde være procesfuldmægtig.¹

Ved siden av en prosessfullmektig kan en advokat eller en som har betingelsene for å få advokatattilsettelse,² opptræde som rettslig medhjælper, men for Høyesterett bare en annen advokat som har tillatelse til å være advokat ved Høyesterett.³ Bestemmelsene i § 44 fjerde ledds første og annet punktum får dog tilsvarende anvendelse.

Det, som den rettslige medhjælper fremfører, ansees som fremført av parten, hvis det ikke paa stedet blir motsagt.⁴

Endret ved lover 11 april 1958 nr. 1, 4 des 1964 nr. 2, 31 mars 1978 nr. 8.

¹ Se § 44 jfr. § 288 tredje ledd.

² Se dl. kap. 11.

³ Se dt. § 220.

⁴ Jfr. dl. §§ 200 og 202-204.

§ 52. Den godtgjørelse, som tilkommer en procesfuldmægtig, kan saavel parten som procesfuldmægtigen begjære fastsat av retten, naar intet andet er avtalt mellem dem. Fastsættelsen finder sted efter reglene i § 179, første led.

Er ikke begjæring om rettens bestemmelse fremsat inden sakens slutning, kan spørsmålet fremdeles avgjøres ved rettens kjendelse,¹ naar begjæring herom fremsættes ioden en maaned² efter slutningen.

Mot avgjørelsen kan kjøremaal ikke anvendes.

¹ Se § 164.

² Se dt. §§ 146, 148 og 149.

5te kapitel. Saksmaalets gjenstand og virkningene av saksanlæg.

§ 53. Før et krav er forfalt, kan det ikke bringes ind for domstolene med paastand om fuldbyrdelsesdom undtagen i følgende tilfælde:

1. naar der er særlig grund til at frygte for, at saksøkte vil unddra sig fra at opfylde sin forpligtelse i rette tid;¹
2. naar det gjælder tillægskrav til et forfalt hovedkrav, saasom renter indtil betaling sker, eller erstatning, som utspringer av det omstridte retsforhold;
3. naar det gjælder periodiske ydelser, hvorav en termin er forfalt, og de fremtidige terminer ikke er avhengige av nogen motydelse;
4. naar kravet er betinget av, at et andet krav, som saksøkeren paastaar dom fori samme sak, ikke blir opfyldt.

Er kravet heller ikke forfalt ved domsavsigelsen, fastsætter dommen den betingelse, som maa indtræde, eller den tidsfrist, som maa forløpe, før den kan fuldbyrdes.²

¹ Jfr. tvangsl. kap. 14 og 15.

² Jfr. tvangsl. § 4-4.

§ 54.¹ Har saksøkeren en retslig interesse av, at det blir fastsat ved dom, at et retsforhold eller en rettighet er til eller ikke er til, eller at et dokument er ekte eller uegte, kan han reise saksmaal med paastand om fastsættelsesdom,² selv om fuldbyrdelsesdom endnu ikke kan erhverves.³

¹ Jfr. §§ 440 og 469, tvangsl. § 6-6 tredje ledd, lov 15 mars 1940 nr. 3 § 5 og sjøl. § 177.

² Jfr. §§ 58, 151 og 366.

³ Jfr. lover 4 feb 1960 nr. 1 § 39, 4 feb 1960 nr. 2 § 61, 3 mars 1961 nr. 4 § 26, 4 juni 1976 nr. 59 § 9-17.

§ 55.¹ Flere krav mot samme saksøkte kan saksøkeren, hvis ikke andet er bestemt ved lov,² gjøre gjældende i én sak, naar kravene kan bringes ind for samme ret og behandles i samme procesformer.³

En ulovlig forening av flere krav ophæves ved kjendelse.⁴

¹ Jfr. §§ 98 og 150.

² Se § 421 og 431.

³ Jfr. §§ 9 og 326 samt kap. 28-31.

⁴ Se §§ 164 og 396.

§ 56.¹ Motsøksmaal kan saksøkte reise, efterat stevningen er forkyndt, ved at fremsætte² motkrav med paastand om selvstændig dom i samme retssak.³

1. naar det staar i sammenhæng med saksøkerens krav eller med forsvaret mot det;
2. naar det heh eller delvis kan bringes i motregning mot saksøkerens krav.

I alle tilfælde er det en betingelse, at motkravet kan bringes ind for samme ret⁴ og behandles i samme procesformer.⁵

- 1 Jfr. §§ 98, 150, 366–368, 394 annet ledd, 421, 431 og 444, tvangsl. § 6–6 tredje ledd, sl. § 11 annet ledd og kkl. § 145.
- 2 Jfr. § 62 og § 274 nr. 3.
- 3 Jfr. § 59 annet ledd.
- 4 Jfr. § 34.
- 5 Jfr. § 326 og kap. 28–31.

§ 57. Naar saksøkte reiser motsøksmaal, faar de regler, som gjelder om saksøkeren, tilsvarende anvendelse paa ham i motsøksmaalet.¹ Hvis ikke andet er bestemt ved lov.²

Er motsøksmaalet lovlig reist, kan det fremmes til doms, selv om hovedsøksmaalet falder bort.

- 1 Jfr. § 62 og § 274 nr. 3.
- 2 Jfr. §§ 9 annet ledd, 150, 151, 182 og 294 nr. 2.

§ 58.¹ Søksmaal og motsøksmaal kan ændres² ved inddragning av:

1. krav paa fastsættelsesdom efter § 54, naar søksmaalet eller forsvaret heh eller delvis avhænger av forholdet, og dette er omtvistet under saken;
2. kiav, som staar i sammenhæng med et indbragt krav, naar det blir gjort sandsynlig,³ at inddragningen har sin grund i omstændigheter, som først senere er indtraadt eller blir parten bekjendt;
3. krav, som utspringer av rettergaugen eller av motpartens forhold under saken til den ting eller ret, saken gjelder.

Men inddragningen kan bare foretages, hvis de nye krav kan bringes ind for samme ret og behandles i samme procesformer.⁴

- 1 Jfr. §§ 59, 61 og 366–368 jfr. § 394, annet ledd, dl. § 217, tredje ledd og tvangsl. § 6–6 tredje ledd.
- 2 Jfr. § 62 og § 274 nr. 3.
- 3 Se § 198.
- 4 Jfr. §§ 7, 326 og kap. 28–31.

§ 59.¹ Saalænge stevningen ikke er forkyndt, kan saksøkeren ogsaa inddra² andre nye krav, som kan bringes ind for samme ret og behandles i samme procesformer.³

Efterat stevningen er forkyndt, kan enhver av parterne inddra² saadanne krav, hvis motparten samtykker⁴ eller retten⁵ finder, at han ikke har rimelig grund til at motsætte sig inddragningen.

- 1 Jfr. §§ 366–368.
- 2 Jfr. § 62 og § 274 nr. 3.
- 3 Jfr. § 326 og kap. 28–30.
- 4 Jfr. § 92.
- 5 Se § 166.

§ 60.¹ Enhver av parterne kan utvide sin paastand med hensyn til samme krav.²

- 1 Jfr. §§ 366–368.
- 2 Jfr. § 62.

§ 61. Saksøkeren kan utvide saken til flere saksøkte i henhold til § 68,¹ ogsaa efterat stevningen er forkyndt.²

- 1 Jfr. §§ 69 og 70.
- 2 Jfr. § 62 annet, tredje og fjerde ledd.

§ 62.¹ Ændringer efter §§ 56, 58, 59 og 60 kan foretages uten særskilt stevning.²

Enhver ændring av saken eller paastanden enten fra saksøkerens eller fra saksøktes side bør foretages saa tidlig som mulig.

1. motset fald kan retten³ ved kjendelse⁴ beslutte at sætte ændringen ut av betragtning, naar den er forsinket i den hensigt at forhale saken eller overtrumpe motparten, eller naar den anden part forlanger det, og saken ellers vilde bli betragtelig forsinket.⁵

En beslutning om at tillate en ændring kan ikke angripes ved kjøremaal eller anke.

- 1 Jfr. §§ 366–368.
- 2 Jfr. § 274 nr. 3.
- 3 Se § 166.
- 4 Se §§ 164 og 396.
- 5 Jfr. §§ 189 annet ledd og 335.

§ 63. Et krav er tvistgjensstand¹ fra det tidspunkt, da forliksklage er kommet ind til forliksraadet² eller stevning til retten.³ Reises et krav under saken, blir det tvistgjensstand fra det tidspunkt, da det fremsættes.

Kravet vedhliir at være tvistgjensstand, indtil saken retskraftig⁴ er avgjort, hævet eller avvist.

Når et krav er henvist fra forliksrådet til retten,⁵ opphører det å være tvistgjensstand dersom stevning ikke er sendt til retten innen ett år fra henvisningsdagen.⁶

- 1 Endret ved lov 1 juni 1934 nr. 4, 14 feb 1969 nr. 9, 27 juni 1986 nr. 48.
- 2 Jfr. §§ 8 og 66, dl. § 334.
- 3 Se § 277.
- 4 Se § 299, Jfr. sl. § 33.
- 5 Se §§ 161, 162 og 164 tredje ledd jfr. §§ 99, 110 og 286 jfr. 287.
- 6 Se § 285 annet ledd, § 289 og § 294 jfr. § 299.

§ 64. Reises en anden sak mellem de samme parter om samme tvistgjenstand, skal retten av eget tiltak avvise den.¹

1 Jfr. § 163 og lovet 20 des 1974 nr. 68 § 43, 10 juni 1977 nr. 71 § 12, 28 april 1978 nr. 18 § 15.

§ 65.¹ Overdrar saksøkeren den ting eller ret, saken gjælder, har erhververen ret til at overta saken i hans sted slik, som den da staar. Overdragelse fra saksøkte side gir derimot ikke erhververen ret til at overta saken uten samtykke² av saksøkeren. I begge tilfælde kan overdragerens motpart dra erhververen ind i saken³ gjennom et processkrift,⁴ som kort angir sakens gjenstand og stilling, og som retten lar forkynde.

Fortsættes saken mellom de oprindelige parter, blir dommen bindende ogsaa for erhververen.⁵

Ved disse forskrifter gjøres ingen innskærnkning i den borgerlige rets regler til gunst for den, som har ervervet rettigheter i god tro.⁶

1 Jfr. § 178.

2 Jfr. § 92.

3 Jfr. § 34.

4 Se kap. 10.

5 Jfr. § 79.

6 Se lovet 7 juni 1935 nr. 2 § 21, 17 feb 1939 nr. 1 §§ 14 flg., 4 juni 1976 nr. 59 § 3-7, 2 juni 1978 nr. 37, 14 juni 1985 nr. 62 § 5-4.

§ 66. De virkninger som etter den borgerlige rett følger av at søksmål er reist,¹ regnes fra det tidspunkt da forliksklage eller stevning er forkynt for saksøkte, eller da det er møddelt ham at kravet er framsatt under saken, når ikke annet er bestemt ved lov.² I samsvar med domstollovens § 146 avbrytes dog en frist allerede ved at forliksklage eller stevning er sendt til retten eller kravet er framsatt under saken.

Når et krav er henvist fra forliksrådet til retten, opphører virkningene av at søksmål er reist dersom stevning ikke er sendt til retten innen ett år fra henvisningsdagen.

Hvis søksmaalet blir avvist paa grund av uforsættlige feil, eller hvis det ellers ender uten dom, blir disse virkninger fremdeles i kraft, naar kravet reises paany senest tre maaneder,³ efterat kjendelsen blev forkyndt for saksøkeren, hvis ikke andet er hestemt ved lov.

Endret ved lovet 14 feb 1969 nr. 9, 27 juni 1986 nr. 48.

1 Se således ivangst. § 8-21 tredje ledd, § 11-39 tredje ledd, § 11-40 tredje ledd, lovet 20 mai 1927 nr. 1 § 16 annet ledd, 9 des 1966 nr. 1 § 6, 10 april 1969 nr. 17 § 15, 3 mars 1972 nr. 5 §§ 19 og 75, 13 juni 1969 nr. 26 § 3-10, 28 juni 1974 nr. 58 §§ 62, 63, 17 des 1976 nr. 100 § 5, 18 mai 1979 nr. 18 § 15, 4 juli 1991 nr. 47, sjøl. § 177, § 178.

2 Se lovet 27 mai 1932 nr. 2 § 71 og 27 mai 1932 nr. 3 § 53.

3 Se dL §§ 148 og 149.

§ 67.¹ Saksøkeren kan ikke frafalde saken uten tillike at opgi selve kravet, efterat stevningen er forkyndt for saksøkte eller et senere indbragt krav meddelt ham, medmindre saksøkte samtykker² eller paaastaar søksmaalet avvist eller har undlatt at ta til gjennæle ved møte eller forberedende indlæg.³

Frufaldelse av saken maa erklæres mundtlig for dommeren eller gjennom processkrift⁴ og skal av retten forkyndes for saksøkte, hvis stevningen er eller blir forkyndt eller det senere indbragte krav meddeles saksøkte. Trænges samtykke av saksøkte, opfordrer retten ham til at uttale sig inden en frist,⁵ som retten sætter. Gjør han ikke indvending, ansees han for at samtykke.²

Saksøkeren kan ikke i noget tilfælde reise ny sak, før han har betalt de saksomkostninger, som maatte være tilkjend saksøkte.⁶

Blir saksøkerens krav i samsvar med dennes påstand oppfylt av saksøkte, kan saksøkeren kreve at saken straks blir hevet. Dersom saksøkeren krever saksomkostnader dekket etter § 175 annet ledd, skal dette meddeles saksøkte med en kort frist for uttalelse.

Endret ved lovet 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. §§ 100, 382 og 394.

2 Jfr. §§ 92 og 305.

3 Se §§ 307 og 315.

4 Se kap. 10.

5 Jfr. dL §§ 147 flg.

6 Jfr. § 172.

6te kapitel. Procesfællesskap og tredjemands indtræden i saken.

§ 68.¹ Søksmaai, som kan bringes ind for samme ret og behandles i samme procesformer, kan reises av flere saksøkere eller mot flere saksøkte i fællesskap:

1. naar de paaastaar sig berettiget eller paaastaaes forpligtet i fællesskap (solidarisk eller for dele);²
2. naar de faktiske og retslige grunde for de fremsatte krav er de samme eller væsentlig likeartede;³
3. naar særskih lovforskrift hjemler forening av søksmaalene.⁴

1 Jfr. §§ 61 og 62.

2 Jfr. § 33, lovet 21 juni 1985 nr. 83 § 2-4.

3 Jfr. § 98.

4 Se §§ 69, 74, 79, 83 annet ledd, 103 annet ledd, 417, 418, 425 tredje ledd, 427, 429 og 433, lovet 27 mai 1932 nr. 2 § 47 og nr. 3 § 44, 16 juni 1939 nr. 6 § 53, 20 des 1974 nr. 68 §§ 47-49, sjøl. § 240.

§ 69. Vil nogen av parterne, om han taper, gjøre krav gjældende mot en tredjemand,¹ kan han dra dette krav ind i saken, saalænge den ikke er optat til doms i første instans, hvis kravet kan bringes iod for samme ret og behandles i samme procesformer.

Er saken brakt inn for herreds- eller byretten, kan kravet dras inn for denne rett selv om saken tidligere er pådømt av forliksrådet.² Mekling i forliksrådet er ikke nødvendig.

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Jfr. lov 21 juni 1985 nr. 83 § 2-5.

2 Se §§ 1 og 28 S flg.

§ 70. Ogsaa ellers kan søksmaal fra flere saksøkere eller mot flere saksøkte forenes, naar ingen av parterne reiser indsigelse,¹ og søksmaalene kan bringes ind for samme ret og behandles i de samme procesformer.

1 Jfr. §§ 91 og 92.

§ 71. En ulovlig forening av flere søksmaal ophæves ved kjendelse.¹

1 Se §§ 164 og 396.

§ 72. Flere saksøkere eller saksøkte, som optræder under én sak, er indbyrdes uafhængige, hvis ikke sakens art eller særlige lovbestemmelser medfører noget andet.¹ De bevis, om føres, skal tillægges betydning for dem alle.²

Maa der efter retsforholdets art gives samme eller overensstemmende dom for flere procesfæller,³ kommer den enes proceshandling alle til gode, selv om de strider mod deres egne proceshandling.

1 Jfr. § 117 og dl. § 150.

2 Jfr. § 187.

3 Se §§ 17 fjerde ledd, 424, 425 tredje ledd, 432 og 433 tredje ledd, lover 4 feb 1960 nr. 1 § 39, 4 feb 1960 nr. 2 § 61, 23 mars 1961 nr. 1 § 10, 4 juni 1976 nr. 59 § 9-17, 10 juni 1988 nr. 39 §§ 3-1 og 5-8.

§ 73. De forkyndelser og meddelelser, som efter loven maa rettes til motparten, naar en part foretar rettergangsskridt under behandlingen i instansen, skal rettes til alle andre parter i saken, hvis der er flere.¹

1 Jfr. § 123 annet ledd, dl. § § 160 og 193.

§ 74. Vil nogen, som staar utenfor en sak, gjøre krav paa den ting eller ret, saken gjelder, i strid med den ene eller begge parter, kan han rei e intervensjonssøksmaal. rettet mot begge parter, ved den domstol, hvor hovedsaken er bragt ind i før te instans.² Saalænge den ikke er retskraftig avgjort.³

Er saken brakt inn for herreds- eller byrett, kan intervensjonssøksmalet reises ved denne rett selv om saken tidligere er pådømt av forliksrådet.⁴ Mekling i forliksrådet er ikke nødvendig.

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Jfr. tvangsl. § 6-6.

2 Jfr. §§ 34 og 47, dl. § 193.

3 Se § 161 jfr. § 164 og §§ 99 og 286.

4 Se §§ 1 og 288 flg.

§ 75.¹ Den, om han er retslig interesse i, at den ene av parterne vinder,² kan optræde som hjelpeintervenient til støtte for denne part paa ethvert trin i saken, saalænge den ikke er retskraftig avgjort.³

1 Jfr. § 38.

2 Jfr. § 418 i.f. og § 429, sl. § 104, lov 13 juni 1980 nr. 24 § 11-1 jfr. lov 21 nov 1952 nr. 2 § 48 nr. 2.

3 Se § 161 jfr. 164 og §§ 99 og 286.

§ 76. Hjelpeintervention erklæres for retten muntlig eller gjennom processkrift.¹ Intervenienten maa bestemt opgi den interesse, han har.²

Retten gir begge parter meddelelse snarest mulig.

1 Se kap. 10.

2 Jfr. §§ 53 og 54.

§ 77. Blir retten til hjelpeintervention bestridt, avgjøres spørsmålet ved kjendelse.¹ Saalænge intervenienten ikke er avvist, maa han faa adgang til at være med.

En kjendelse, som tillater intervention, kan ikke angripes ved kjøremaal eller anke.

1 Se §§ 164, 166 og 396.

§ 78. Hjelpeintervenienten træder ind i retssaken slik, som den staar ved indtrædelsen. Til støtte for den part, han hjelper, kan han anvende angreps- og forsvarsmidler, føre bevis og foreta andre proceshandling, dog ikke begjære gjenoptagelse.¹ Hans proceshandling har virkning for parten, hvis de ikke kommer i strid med dennes egne proceshandling. § 73 faar tilsvarende anvendelse.

Naar begge parter samtykker, kan intervenienten træde ind som part istedenfor den, han hjelper.

1 Jfr. §§ 117, 118 og 178, dl. § § 202-204.

§ 79. Hvis avgjørelsen i en sak er retslig bindende for hjelpeintervenienten¹ i forhold til motparten, har han samme stilling som en part efter § 72 andet led.²

Det samme gjelder naar fuldbyrkelse av dommen vilde medføre et umiddelbart retsindgrep for hjelpeintervenienten, og han vedtar, at avgjørelsen i saken skal være bindende for ham.

1 Se §§ 65, 83, 424 og 432, tvangsl. § 10-9 fjerde ledd samt de i note 3 til § 72 nevnte lovbestemmelser.

2 Jfr. § 118.

§ 80. Naar en part efter loven skal gi tredjemand varsel om et søksmaal,¹ lar han forkynde² et processkrift,³ som kort angir grunden til varslingen og sakens gjensstand og stilling. Hermed kan ogsaa forbindes en opfordring til at træde itid i saken som hjelpeintervenient.⁴

Paa samme maate kan en part ogsaa ellers gaa frem, naar han mener, at han kan gjøre ansvar gjældende mot en tredjemand eller er utsat for ansvar krav fra en tredjemand, om han taper saken.

Den, om er blitt varslet om et søksmaal, kan selv paa samme maate varsle andre, som staar i samme stilling til ham.

1 Se tvangsl. § 10-9 fjerde ledd, lover 27 mai 1932 nr. 2 § 71 og nr. 3 § 53.

2 Jfr. dl. kap. 9.

3 Se §§ 120 og 123.

4 Se §§ 76-78.

§ 81. Vil saksøkte ikke indlate sig paa saken, fordi det bare er paa en andens vegne, han besidder den ting eller utøver den tinglige ret, saken gjælder, kan han opfordre den anden til at overtage saken¹ og til at erklære for retten inden en frist², som den fastsætter, om han er villig til at gjøre det.³

Opfordringen maa fremsættes i første instans og senest i det første retsmøde, saksøkte indkaldes til, eller naar frist er gitt til skriftlig tilsvær, før tilsværfristen er ute.⁴ Opfordringen fremsættes gjennom et processkrift.⁵ som kort angir retssakens gjenstand og stilling. Retten lar opfordringen forkynde⁶ og meddelelse gjenpart til saksøkeren.

Erklæringen kan avgives muntlig eller gjennom processkrift.⁵ Retten gir begge parter meddelelse snarest mulig.

Indtil erklæringsfristen er utløpet, kan saksøkte negte at indlate sig paa saken.

1 Jfr. § 34.

2 Jfr. § 109 og dl. §§ 147 flg.

3 Jfr. § 294 nr. 3.

4 Se §§ 303 og 313.

5 Se §§ 120 og 123.

6 Jfr. dl. 9. kap.

§ 82. Naar den, som har faat opfordringen, undlater at erklære sig eller er uvillig til at overtage saken, kan han ikke gjøre ansvar gjældende mot besidderen i anledning av sakens utfald, eller fordi besidderen har efterkommet saksøkerens paastand, medmindre han godtgjør, at retsforholdet mellom ham og besidderen eller andre særlige omstændigheter medfører noget andet.

§ 83. Hvis den, som har faat opfordringen, overtar saken, træder besidderen ut. Men avgjørelsen med hensyn til den ting eller ret, saken gjælder, er bindende for ham og kan fuldbyrdes mot ham.¹

Hvis krav, som er uavhengige av retsforholdet mellom den tilkaldte og besidderen, er gjort gjældende mot sidstnevnte, fortsættes saken for saa vidt mot ham.

1 Jfr. tvangsl. § 4-7, § 4-8, § 4-9, § 4-10 og § 4-11.

§ 84. Naar flere vil gjøre gjældende enten samme pengekrav eller pengekrav som gjensidig utelukker hverandre,¹ og en av dem reiser sak, kan saksøkte opfordre den eller de andre til at træde ind i saken² og til at gi svar til retten inden en frist,³ som den fastsætter.

Forskriftene i § 81 andet, tredje og fjerde led faar tilsvarende anvendelse.

Den, som ikke efterkommer opfordringen, kan ikke senere gjøre sit krav gjældende mot saksøkte, om han betaler til saksøkeren, medmindre saksøkte paa grund av særlige omstændigheter burde ha latt være at betale til saksøkeren.

Efterkommers opfordringen, skal saksøkte træde ut av saken, naar han nedlegger i retten det største beløp, som der handles om. Saken fortsættes i saa fald angaaende spørsmålet om, hvem beløpet tilkommer, mellom den oprindelige saksøker og den eller dem, som har fremsat kravene.

1 Jfr. sjøl. § 303.

2 Jfr. § 34.

3 Jfr. § 109 og dl. §§ 147 flg.

7de kapitel. Almindelig regler om saksbehandlingen.

§ 85.¹ Domstolene kan ikke gaa utenfor de paastande, som er fremsat, undtagen naar der handles om forhold, som parterne ikke har fri raadighet over.²

1 Jfr. § 383.

2 Se §§ 416, 427, 435 og 482, lov 8 april 1981 nr. 7 kap. 4.

§ 86. Det paahviler parterne at gjøre rede for de faktiske forhold og bevis, som er av betydning for avgjørelsen.¹

Retten bør dog sørge for, at parternes anførsler blir saa klare og fuldstændige som mulig,² og den kan selv iverksette bevisopptagelser og undersøkelser i den utstrækning, som § 190 hjemler.³ Naar parterne ikke har fri raadighet over et forhold,⁴ skal retten av eget tiltak sørge for alle de opplysninger, som er nødvendige for at sikre en riktig avgjørelse.⁵

1 Jfr. § 87.

2 Jfr. §§ 291 og 331.

3 Jfr. §§ 214, 236 og 245.

4 Se §§ 416, 427 og 435 lov 8 april 1981 nr. 7 kap. 4.

5 Jfr. lov 20 mai 1927 nr. 1 § 42 annet ledd.

§ 87.¹ Under sakens gang bør retten gi baade parterne og andre den veiledning, som kræves for at forebygge eller rette feil og forsømmelser i rettergangen.² Navnlig bør den gi opplysning om adgangen til at angripe dens avgjørelser.³

1 Jfr. tvangsl. § 5-3 annet ledd jfr. § 6-1 annet ledd og suppl. § 409.

2 Jfr. §§ 291, 301, 331, 347, 369, 399 tredje ledd.

3 Se §§ 346, 355 flg., 396 flg. og 405 flg.

§ 88. Hvis en part, som møter uten procesfuldmægtig, ikke kan fremstille sin sak paa en forstaaelig maate, men han indgaar paa senere at møte ved procesfuldmægtig, skal retten gi ham en kort utsættelse.¹ Vil han ikke gaa ind paa det, ansees han for at utebli.²

Denne bestemmelse faar tilsvarende anvendelse paa procesfuldmægtiger,³ hvis ikke parten selv er tilstede og i stand til at vareta sit tarv.

1 Se § 96.

2 Jfr. §§ 312 og 341. dl. § 133 fjerde ledd.

3 Se kap. 4.

§ 89. Er en part, som ikke har procesfuldmægtig,¹ hindret fra selv at møde, ansees forfaldet for gyldig, naar hindringen har været uforuseelig eller forøvrig er av saadan art, at procesfuldmægtig ikke i tide kunde antages.²

Er en procesfuldmægtig hindret fra at møde, ansees forfaldet for gyldig, naar hindringen har været uforuseelig eller forøvrig er av saadan art, at utførelsen av saken ikke i tide kunde overdrages en anden.³

1 Se kap. 4.

2 Jfr. § 307 annet ledd.

3 Jfr. § 45 annet ledd.

§ 90. Er en innkallelse til et rettsmøte ikke forkynt for parten personlig¹ ved stevnevitne, anses han for å ha gyldig forfall, når han ikke i tide har fått vite om innkallelsen, og det ikke skyldes uaktsomhet fra hans side. Dog gjelder dette ikke indkallelse gjennom offentlig kundgjørelse.²

Endret ved lov 7 juni 1985 nr. 56.

1 Se dl. §§ 191–196.

2 Se dl. § 181.

§ 91.¹ Indsigelser mot fremme av saken eller mot enkelte rettergangsskridt maa parterne fremsætte, saasom der under saksbehandlingen blir anledning til det.²

I motsat fald sættes indsigelsen ut av betragtning,³ hvis ikke retten av eget tiltak maa ta hensyn til den omstændighet, indsigelsen grundes paa, eller parten gjør sandsynlig,⁴ at han ikke har visst om den, og at dette ikke er hans skyld.

Så lenge hovedforhandling ikke er berammet,⁵ kan dog en part som ikke har møtt ved advokat, fremsætte innsigelse mot fremme av hele saken, selv om innsigelsen ikke er gjort gjeldende under saksforberedelsen.

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. strpl. § 285.

2 Jfr. §§ 303, 313, 371 og 405 annet ledd, dl. §§ 41 annet ledd og 111.

3 Jfr. § 384 nr. 6.

4 Se § 198.

5 Se § 318.

§ 92.¹ Avhængerdomstolens adgang til å behandle saken av samtykke fra motparten,² ansees det for git, naar han har tatt forhandlet uten at fremsætte indsigelse. Forskriften i § 91 sidste led faar tilsvarende anvendelse.

1 Jfr. § 67 annet ledd.

2 Se §§ 36, 59, 65, 70, 366, 367, 368 og 452 tredje ledd.

§ 93.¹ Spørsmåal om at avvise saken bør som regel avgjøres, før saksbehandlingen gaar videre. Dog kan retten² gjøre undtagelse, navnlig naar spørsmålet helt eller delvis avhænger av selve det forhold, saken gjelder.³

Spørsmål om å avvise saken kan under saksforberedelsen behandles skriftlig, i saksforberedende rettsmøte eller i et særskilt rettsmøte⁴ som partene⁵ innkalles til. Der kan ogsaa berammes særskilt hovedforhandlingsmøte⁶ til behandling av spørsmålet. Paa grund av uteblivelse fra rettsmøte, som bare er bestemt til behandling av et spørsmål om avvisning, kan der ikke avsies uteblivelsesdom.⁷

Retten beslutninger efter denne paragraf kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. § 379 og strpl. § 285.

2 Se § 166.

3 Jfr. § 97.

4 Se dl. kap. 7.

5 Se §§ 303 og 317.

6 Se kap. 23.

7 Se §§ 289, 308, 315 og 340.

§ 94. Hvis ikke andet er bestemt ved lov,¹ er de beslutninger om at fremme saken, som er truffet under saksforberedelsen,² ikke bindende ved hovedforhandlingen, medmindre de er stadfæstet av kjæremålsretten.

1 Se § 275 tredje ledd.

2 Se § 93 annet ledd.

§ 95. Naar en avvisningspaastand er forkastet under hovedforhandlingen, skal forhandlingen om saken selv fremmes uten utsættelse, hvis ikke retsmøtet paa forhaand er begrenset til avvisningsspørsmålet.¹

1 Se § 93 annet ledd.

§ 96.¹ Retten² kan ved kjendelse³ utsætte behandlingen av en sak, naar det særlig er bestemt ved lov,⁴ og ellers naar retten finder det nødvendig. At parterne er enige om utsættelse, er ikke avgjørende.

Utsættelse efter begjæring av en part maa ikke besluttes, uten at der saavidt mulig er git den anden part adgang til å uttale sig. Mot negtelse av at utsætte kan kjæremaal ikke anvendes.⁵

Utsættelse bør saavidt mulig gives paa bestemt tid.

1 Jfr. tvangsl. § 5–11 og § 5–12, jfr. § 6–1 annet ledd, § 6–5.

2 Se § 166.

3 Se § 164.

4 Se §§ 41, 46, 88, 97, 112, 151, 280, 281, 289, 293, 307, 308, 336, 340, 376, 394, skjl. § 23, lov 28 juni 1974 nr. 58 § 74.

5 Jfr. §§ 396, 397 nr. 1 og 298 nr. 1.

§ 97.¹ Uforsætlige feil, som hindrer fremme av saken, bør tillates avhjulpet. Hvis ikke andet er bestemt ved lov,² kan retten i dette øienmed utsætte³ et retsmøte eller fastsette en frist⁴ til at rette et processkrift, som er indgit i rette tid.

¹ Jfr. §§ 41, 46, 301, 347, 351, 360, 369, 399 og 408, dl. § 41 og strpl. § 285.

² Se § 41.

³ Se § 96.

⁴ Jfr. § 109 og dl. §§ 147 tilg.

§ 98.¹ Retten² kan forene flere saker til fælles forhandling og i tilfælde fælles avgjørelse, naar derved behandlingen kan lettes eller paaskyndes, og ialfald den ene part er den samme i alle saker.

Retten kan bestemme, at der skal forhandles særskilt om et eller flere av de krav, som er forent i én sak,³ eller om selvstendige tvistepunkter vedkommende samme krav.⁴

Retten's beslutninger efter denne paragraf kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke.⁵

¹ Jfr. §§ 150 og 151, strpl. § 287.

² Se § 166.

³ Se §§ 55, 56, 58, 59, 61, 68–70, 74 og 366–368.

⁴ Jfr. §§ 338 og 341 tredje ledd.

⁵ Jfr. § 165 tredje ledd.

§ 99. Retten¹ kan paa ethvert trin av saken forsøke mægling mellom partene.²

Kommer forlik i stand, faar reglene i §§ 285–287³ tilsvarende anvendelse, dog saaledes at anken gaar fra herreds- eller byretten til lagmannsretten og fra lagmannsretten til Høiestret.

¹ Se § 166.

² Jfr. §§ 175 tredje ledd og 422.

³ Jfr. § 175, tredje ledd.

§ 99a. Kongen kan gi forskrift om en forsøksordning ved enkelte herreds- og byretter og lagmannsretter om utvidet mægling i saker som er brakt inn for domstolen (rettsmægling).

I forskriften kan det gis regler om hvilke sakstyper som skal være omfattet av forsøksordningen og i hvilke saker det skal vurderes om rettsmægling skal foretas, om hvem som kan forestå rettsmægling, om tausehetsplikt og vitneforbud for rettsmekleren og partene, om partenes ansvar for kostnadene ved rettsmæglingen og om gjennomføringen av rettsmæglingen for øvrig m.m.

Tilføyd ved lov 6 sep 1996 nr. 64.

§ 100. Naar et søksmaal falder bort eller hæves uten dom,¹ skal retten av eget tiltak unnta det i kjendelse.²

¹ Se §§ 67, 99, 110, 382 og 425.

² Se §§ 164, 396 og 397 n.r. 1 samt § 175 jfr. § 179.

8de kapitel. Stansning av saksbehandlingen.¹

¹ Jfr. § 354 og dl. § 157.

§ 101.¹ Naaren part dør, stanser saken.² Hvis han ikke har procesfuldmægtig med almindelig procesfuldmagt,³ Arvingene eller styret i dødsboet kan ta saken op ved at melde det til retten, som lar meldingen forkynde for motparten.

Motparten kan forlange, at retten igjen bringer saken i gang overfor arvingene eller dødsbostyret. Forlangendet fremsætter han gjennom et processkrift,⁴ som kort angir sakens gjenstand og stilling, og som retten lar forkynde.

¹ Jfr. §§ 425 og 433.

² Jfr. §§ 109 og 110.

³ Jfr. §§ 47 og 49.

⁴ Se kap. 10.

§ 102. Naar en part taper sin retslige handleevne,¹ eller naar hans lovlige stedfortræder dør eller fratræder,² stanser saken.³ Hvis den ikke utføres av en procesfuldmægtig med almindelig procesfuldmagt,⁴

Rette vedkommende kan ta saken op ved at melde det til retten, som lar meldingen forkynde for motparten.

Motparten kan forlange, at retten igjen bringer saken i gang. Forlangendet fremsætter han gjennom et processkrift,⁵ som kort angir sakens gjenstand og stilling, og som retten lar forkynde for rette vedkommende.

¹ Jfr. lov 28 nov 1898 § 14.

² Jfr. lov 4 juni 1976 nr. 59 § 8–3, jfr. § 8–12.

³ Jfr. §§ 109 og 110.

⁴ Jfr. §§ 47 og 49.

⁵ Se kap. 10.

§ 103. Blir saksøkerens bo tatt under konkursbehandling,¹ faar § 102 tilsvarende anvendelse paa søksmaal om krav, som hører til konkursboets masse,² selv om saken utføres av en procesfuldmægtig med almindelig procesfuldmagt.³

Er sak reist mot konkursskyldneren om krav, som saksøkeren agter at gjøre gjeldende mot konkursboet,⁴ kan han inndra boet som part i saken gjennom et processkrift,⁵ som kort angir sakens gjenstand og stilling, og som retten lar forkynde.

¹ Se ktl. § 74.

² Se lov 8 juni 1984 nr. 59 del 1.

³ Jfr. §§ 47 og 49.

⁴ Jfr. skiftelov § 12.

⁵ Se kap. 10.

§ 104. Avbrytes domstolens virksomhed ved krigstilstand eller av andre grunde, stanser saken.¹

Blir en part avskaaret fra forbindelse med domstolen, kan retten² stanse saken ved kjendelse,³ selv om den udføres av en procesfuldmægtig med almindelig procesfuldmagt.⁴

Retten² bringer saken i gang igjen ved kjendelse³ enten av eget tiltak eller efter forlangende av en part.

¹ Jfr. § 109.

² Se § 166.

³ Se §§ 164, 298 nr. 1, 396 og 397 nr. 1.

⁴ Jfr. §§ 47 og 49.

§ 105. Parterne kan avtale, at en sak skal stanse i seks maaneder¹ eller længere.² Avtalen er virksom fra det tidspunkt, da retten har faat melding om den fra parterne. Blir meldingen git av en procesfuldmægtig, skal parten selv underrette³ om stansningen og følgerne av den.

Naar parterne er enige, kan forhandlingen tages op igjen, før den avtalte tid er utløpet, men ikke før seks maaneder¹ er gaat.

Saken fortsættes, naar den stansningstid, som er vedtat eller lovbestemt, er utløpet, hvis en part da kræver det.⁴

Uten rettens samtykke kan partene bare avtale stansning én gang.

¹ Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

² Se dl. §§ 148 og 149.

³ Jfr. §§ 109 og 110.

⁴ Se dl. § 186.

⁵ Jfr. lov 17 des 1982 nr. 86 § 8.

§ 106. Beslutning om at stanse en sak efter §§ 308, 309, 311, 340 eller 377 træffes ved kjendelse.¹ Parterne selv underrettes om stansningen og følgerne av den, ogsaa naar de har procesfuldmægtig.²

Saken kan ikke kræves foretat paany før om seks maaneder.³ Derefter kan hver av parterne kræve, at saken skal fortsættes.

¹ Se §§ 164, 298 nr. 1, 396 og 397 nr. 1.

² Jfr. dl. § 193.

³ Se dl. §§ 148–149, 153–158.

§ 107.¹ Naar uafaldet av en sak helt eller delvis avhænger av et retsforhold, som foreligger til avgjørelse i et andet søksmaal eller for en anden myndighet, kan retten² ved kjendelse³ stanse⁴ behandlingen av saken eller vedkommende del av den, indtil avgjørelsen er truffet.

Det samme gjelder, naar nogen av parterne begjærer stansning for at faa en bindende avgjørelse av et saadant retsforhold, saafremt avgjørelsen ikke kan træffes i samme sak.⁵

Hvis der opstaar mistanke om en strafbar handling, og avgjørelsen av spørsmålet, om den er foret, vil kunne ha væsemelig betydning for saken, kan retten stanse saken ved kjendelse,³ indtil avgjørelsen foreligger.

¹ Jfr. § 412 tredje ledd, lover 2 juli 1910 nr. 7 § 11, 15 des 1967 nr. 9 § 61, 29 mai 1970 nr. 33 § 16, strpl. § 17.

² Se § 166.

³ Se §§ 164, 298 nr. 1, 396 og 397 nr. 1.

⁴ Jfr. § 109.

⁵ Jfr. §§ 108 annet ledd, 58, 59 og 366.

§ 108. Naar en sak er stanset efter § 107, bringer retten¹ den igjen i gang ved kjendelse.²

I det tilfælde, som er nævnt i § 107 andet led, kan retten fastsætte en frist³ for parten til at bringe retsforholdet ind til avgjørelse, og hvis fristen oversittes, kan den fremme saken igjen.

Ogsaa ellers kan den fremme saken uten at vente paa den avgjørelse eller den begivenhet, som gav grund til stansningen, hvis det viser sig, at den ikke kommer eller ialfald ikke kommer inden den tid, som var forutsat, og navnlig naar dette skyldes vedkommende parts feil.

¹ Se § 166.

² Se §§ 164 og 396.

³ Jfr. dl. §§ 146 flg.

§ 109.¹ Saalænge en sak er stanset, kan ingen proceshandling foretages uten i henhold til det 20de kapitel. Fristene stanser sit løp. Lovbestemte frister begynder et nyt løp fra forkyndelsen av den kjendelse eller det processkrift, som igjen bringer saken i gang; andre avbrutte frister fastsættes paany. Tidligere indkaldelser taper sin betydning.

At saken stanser, er ikke til hinder for, at retten træffer og avlæser avgjørelser² paa grundlag av en partsforhandling, som er avsluttet før stansningen.

¹ Jfr. dl. §§ 142 og 147 flg.

² Se § 153 jfr. § 164.

§ 110. Er en sak stanset efter §§ 101, 102, 103, 105 eller 106, og ingen av parterne forlanger at faa den i gang igjen inden to aar¹ efter stansningen, skal retten² hæve saken ved kjendelse.³ Efter utløpet av dette tidsrum kan den bare bringes i gang som ny sak.

¹ Se dl. §§ 146, 148 og 149.

² Se § 166.

³ Se §§ 164 og 396 samt § 175 jfr. § 179.

9de kapitel. Partserklæringer og parternes personlige avhøring og møtepligt.

§ 111. Enhver av parterne skal gi en fuldstændig og utvetydig fremsstilling av saken overensstemmende med sit kjendskap til den og svare paa de spørsmål, som retten stiller til ham om saksforholdet.¹

En part har altid ret til at svare paa nye faktiske anførsler fm motparten, naarde kan være av betydning for saken.

¹ Jfr. § 184 annet ledd og strl. § 166.

§ 112. De spørsmål, som retten stiller til en part i retsmøte,¹ skal han svare paa med det samme.

Under saksforberedelsen² maa dog retten gi henstand³ med besvarelsen, naar parten begjærer det for at indhente oplysninger, og dette ikke freintraeder som aapenbar paaskud.

Under hovedforhandlingen⁴ kan en part ikke faa henstand for at indhente oplysninger, uten naar det gjælder nye sider av saksforholdet, eller naar han av andre særlige grunde ikke kan gi svar med det samme.

¹ Se dl. § 122.

² Se §§ 303 flg. og 317.

³ Se § 96.

⁴ Se §§ 291, 328 flg. og 377.

§ 113. Er parten personlig tilstedet¹ i retsmøtet, skal han, hvis retten forlanger det, selv svare paa de spørsmål, som den stiller til ham.²

Under forklaringen kan han ikke raadføre sig med nogen. Til støtte for sin hukommelse kan han bruke skriftlige opiegelser om tal og lignende oppgaver og om, hvilke punkter forklaringen skal omfatte.³

Saavel hans procesfuldmægtig som motparten kan begjære yderligere spørsmål forelagt ham.

Retten's formann kan overlate til prosessfullmektigene å stille spørsmål til partene. I så fall gjelder §§ 217 første ledd, 218 og 219 så langt de passer.

Endret ved lov 21 juni 1963 nr. 5, 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Jfr. §§ 292, 302–304, 307 annet ledd, 320, 332 jfr. 377.

² Jfr. § 184 annet ledd, Se også dl. § 137.

³ Jfr. § 215 annetledd, strpl. §§ 92–93.

§ 114.¹ Før en part, som møter personlig for retten, framstiller saksforholdet eller uttaler seg om det, skal rettens formann forholde parten det ansvar som følger med falsk forklaring og forsikring.² Avgis forklaringen under hovedforhandling, eller er det meningen at den skal brukes under hovedforhandling, spør rettens formann så parten: «Forsikrer De at De vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?» Til dette svarer parten stående: «Det forsikrer jeg.»

Forsikring avgis ikke av part som er under 14 år, eller som på grunn av forstandssvakhet eller av andre årsaker ikke kan ha noen klar forståelse av forsikringens betydning.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48, 18 des 1987 nr. 97, 7 april 1995 nr. 15.

¹ Jfr. lov 8 april 1981 nr. 7 § 21.

² Se strl. §§ 164 og 166.

§ 115.¹ Om partenes plikt til å møte personlig eller innkallelse fra retten gjelder de samme regler som for vitner.² dog ikke § 203 første ledd og § 210 første, annet og tredje ledd. Innkallelsen til personlig møte forkynnes for parten personlig, også når han har prosessfullmektig.³ I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen kan retten bestemme at en part som uteblir uten gyldig forfall, skal avhentes til samme eller et senere retsmøte.

Hvis parten ikke pligter at møte for den ret, som har saken,⁴ og han heller ikke vedtar at møte frivillig, eller hvis retten⁵ etter omstendighetene finder, at hans møte vilde være forbundet med uforholdsmæssig besvær eller omkostning, kan han avhøres ved en anden ret efter reglene i det 16de kapitel.⁶

Endret ved lov 12 juni 1936 nr. 4, 28 juli 1949 nr. 7, 21 des 1956 nr. 8, 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Jfr. dl. § 210.

² Se §§ 199–202, 203 annet ledd, 210 fjerde ledd og § 292.

³ Jfr. dl. § 193.

⁴ Jfr. § 199.

⁵ Se § 166.

⁶ Jfr. § 302 annet ledd.

§ 116.¹ Forskriftene om parternes møteplikt og personlige avhøring² gjelder ogsaa deres lovlige stedfortraedere.³

Har styret for offentlige indretninger, stiftelser, sparebanker, foreninger, selskaper eller boer flere medlemmer, kan retten indkalde en eller flere. Den kan ogsaa overlate til styret at vælge, hvem som skal møte.

¹ Jfr. dl. § 210.

² Se §§ 113–115.

³ Jfr. lov 4 juni 1976 nr. 59 §§ 8–12.

§ 117. De regler, som gjælder om vitner,¹ kommer helt ut til anvendelse:

1. paa prosessfæller,² naar det gjælder omstændigheter, som ikke vedkommer deres stilling i saken;

2. paa konkursskyldneren³ i saker, som angaar konkursmassen, naar han ikke er part.

¹ Se kap. 15 og dl. §§ 205–207 jfr. 210.

² Se §§ 68–74.

³ Jfr. kkl. kap. XI.

§ 118.¹ Personlig forklaring av partens ektefælle i tvistemål, som vedkommer deres fællesbo,² og av hjælpeintervenienter i det ulfælde, som omhandles i § 79, kan bare kræves og mottages efter de regler, som gjælder for parter.

¹ Jfr. § 259.

² Se lov 20 mai 1927 nr. 1 kap. 3.

10de kapitel. Processkrifter.¹

1 Se dl. § 136 og § 198.

§ 119.¹ Det, som parterne har at anføre udenfor retsmøterne, skal de fremsætte gennem processkrift, hvis ikke loven gir dem adgang til at henvende sig mundtlig til retten.²

Naar retten faar en mundtlig henvendelse istedenfor processkrift, skal den straks sætte den op som processkrift og undertegne det sammen med parten.³

Advokater må altid bruge processkrift.

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. tvangsl. §§ 25 og 26.

2 Se §§ 67, 76, 81, 84, 188, 268, 277, 299, 313, 346, 364, 371, 399, 409, tvangsl. § 5-2 annet ledd og § 5-6 første ledd, skjl. §§ 3 og 8, kkl. § 149, sl. § 24.

3 Jfr. §§ 123 fjerdeledd, 126 annet ledd.

§ 120. Ethvert processkrift maa være underskrevet.¹ Det bør nævne:

1. domstolen, sakens nummer, parternes og i tilfælde deres lovlige stedfortræderes navn, stilling, bopæl og processtilling og parternes procesfuldmægtiger;

2. de bilag, som følger med, og om de er i original eller avskrift.

1 Jfr. §§ 119 annet ledd, 364 annet ledd og 409.

§ 121. Indeholder et processkrift paastande eller begjæringer, bør de omstændigheter, som de grundes paa, kort og bestemt anføres. Hvis en anførsel kræver bevis eller sandsynliggjørelse,¹ bør ogsaa bevismidlerne opgives efter reglerne i § 188.²

1 Se § 198.

2 Jfr. § 249.

§ 122. Processkrifter, som skal tjene til at forberede en mundtlig forhandling (forberedende indlæg),¹ bør i kort og bestemt form indeholde:

1. de paastande, som parten agter at fremsætte under den mundtlige forhandling, og de omstændigheter, han støtter dem paa;

2. uttalelse om motpartens paastande eller erklæringer og om de omstændigheter og bevis, som motparten har opgit som støtte for dem;

3. opgave efter reglerne i § 188 over de bevis, som parten agter at føre til støtte for sine egne anførsler eller mot de anførsler, som han bestrider.²

Utredninger av rets- og bevisspørsmål maa de forberedende indlæg ikke indeholde i større utstrækning end nødvendig for at forklare sammenhængen.

1 Se §§ 300, 311, 313, 317, 346, 364, 365, 371, 409 og 410.

2 Jfr. § 249.

§ 123. Processkrifter indleveres til retten, hvis ikke andet er bestemt.¹ Skal skriftet meddeles til andre eller forkyndes for andre, sørger retten for det og fastsætter i tilfælde en frist² inden hvilken det maa besvares.

Av processkrifter og bilag, som skal forkyndes eller meddeles, indleveres saa mange eksemplarer eller bekræftede avskrifter, at der kan bli ett tilbake paa rettens kontor.³

Er et bilag vidløftig, kan en kort indholdsangivelse træde istedenfor avskrift, naar det tilføies, at bilaget ligger til eftersyn paa rettens kontor, og retten samtykker.⁴

Har retten sat op processkriftet, sørger den ogsaa for de nødvendige avskrifter.

1 Se § 80.

2 Jfr. § 109 og dl. §§ 147 flg.

3 Jfr. dl. §§ 160-162.

4 Jfr. § 252 annet ledd.

§ 124. Har en part eller hans lovlige stedfortræder eller procesfuldmægtig faat originale bilag til gjenne- syn, maa han gi dem tilbake inden en uke,¹ hvis ingen anden frist blir sat. Oversittes fristen, kan retten² ved kjendelse³ paalægge ham at utlevere dem.⁴ Kjendelsen kan ikke paakjæres.

1 Jfr. dl. §§ 148-151.

2 Se § 166.

3 Se § 164.

4 Se tvangsl. § 4-13 første ledd, § 13-2 første ledd jfr. § 13-8.

11te kapitel. Retsbøker.¹

1 Jfr. dl. §§ 135 og 137, tvangsl. § 5-19, § 6-1 tredje ledd, § 7-18, § 7-21 første ledd, § 9-7 tredje ledd, § 11-47 annet ledd og tredje ledd, skjl. § 22, stpl. §§ 18-23 og 26-29.

§ 125.¹ I ethvert retsmøte² føres der bok over forhandlingen.³

Retsboken skal angi:

1. retten, tiden og stedet for retsmøtet, dommenes, retsskriverens, retsvidnernes og parternes navn og sakens nummer og gjenstand;

2. om parterne møter personlig, hvem som møter for dem, navnene paa de vidner og sakkyndige, som har møtt, og de dokumenter og bevisgjenstande, som er fremlagt.

Forhandlingenes gang nedtegnes efterhvert. Navnlig maa det kunne sees, om de former, loven foreskriv- er iagtatt.⁴

1 Jfr. §§ 283 og 295 samt stpl. §§ 18-19.

2 Se dl. § 122.

3 Se dl. § 33.

4 Jfr. § 133 tredje ledd.

§ 126.¹ I retsboken indføres fuldstændig:

1. partenes paastande og de erklæringer, som ændrer sakens gjenstand² eller indeholder en uttrykkelig godkjendelse av motpartens paastand eller en del av den;
2. paastande, begjæring og indsigelser, som gjælder saksbehandlingen og fremsættes i retsmøtet, naar de ikke blir frafaldt eller straks tat til følge, og de enten er av betydning for avgjørelsen eller forlanges indført;
3. oppgave over de bevis, som p rterne har tilbudt³ eller ført;
4. retslige avgjørelser, som blir truffet eller avlæst i retsmøtet,⁴ og paalæg, som blir git av retten eller dens formand.⁵

Når det som her er nevnt, inneholdes i skrifter som vedlegges, eller i en tidligere rettsbok, er det nok å ta inn en henvisning. Møter en part ved advokat, kan retten kreve at de påstander og begjæring han fremsetter, skal settes opp skriftlig for å vedlegges rettsboken.⁶

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. §§ 283 og 295 og strpl. §§ 18-20 og 22.

2 Se §§ 56-62 jfr. §§ 367 og 368.

3 Se § 188.

4 Se §§ 153 og 164 jfr. 165.

5 Se f.eks. §§ 204 i.f., 205 i.f., 206, 209 i.f. og 336 annet ledd, dl. §§ 130 og 131 annet ledd.

6 Jfr. § 119 i.f.

§ 127.¹ Utenfor hovedforhandlingen skal de forklaringer, som parter, vidn r eller sakkyndige avgir i retsmøte, indføres i retsboken og efterhvert læses op til vedtagels , hvis ikke andet er bestemt.² De tilføielser og rettelser, som blir gjort ved oplæsningen, føres ind. Indrømmelser og andre særdeles vigtige uttalelser bør gjengives ordret. Uvedkommende eller betydningsløse enkeltheter utelates.

Naar en forklaring helt eller delvis stemmer mod det, som den samme eller en anden person tidligere har forklart i r tsmøte, kan retten henvise til den tidligere forklaring og læse den op til vedtagelse.

1 Jfr. dl. §§ 135 og 137, strpl. §§ 20 og 22.

2 Jfr. § 309 annet ledd.

§ 128.¹ Under hovedforhandlingen² kan retten beslutte at forklaringer som blir avgitt av parter, vidner og sakkyndige, skal innføres i retsboken efter reglene i § 127:

1. når det viser sig, at hovedforhandlingen må utsettes så lenge, at ellers ny avhøring vil kunne bli nødvendig;³
2. når retten antar, at ny avhøring i tilfelle av anke derved kan undgås, og innføringen kan foregå uten vesentlig å forstyrre forhandlingens gang;
3. når den antar, at forklaringen i tilfelle av anke ikke mer vilde kunne erholdes, eller at ny avhøring måtte foregå utenfor hovedforhandlingen;⁴
4. når ellers særlige grunner gjør det ønskelig, og navnlig når det kommer an på ordlyden.

Har en, som er avhørt, ikke hatt noget å forklare om saken, bør dette nevnes. Retten kan i de her nevnte tilfelle også beslutte, at bare hovedinnholdet av forklaringen eller en enkel del av forklaringene skal føres inn i retsboken og leses op til vedtagelse.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. strpl. § 21.

2 Se kap. 23 jfr. § 377 og skjil. § 22

3 Jfr. §§ 143, 336 og 337.

4 Jfr. § 220.

§ 129.¹ Naar mistanke opstaar om, at en forklaring er falsk, bør ogsaa punkter, som er uten betydning for saken, indføres fuldstændig, hvis de kan være av betydning ved bedømmelsen av forklaringens troværdighet.

1 Jfr. strpl. §§ 20 og 22.

§ 130.¹ Etter nærmere regler som Kongen gir, kan forklaringer og andre deler av forhandlinger tas opp stenografisk eller ved mekaniske midler. Reglene fastsetter i hvilken utstrekning slik gjengivelse kan tre istedenfor innføring i rettsboka.²

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. strpl. § 23.

2 Jfr. om lydopptak res. 28 feb 1964 nr. 1.

§ 131.¹ Naar granskning utføres utenfor hovedforhandlingen,² indtages i retsboken en fuldstændig redegjørelse for granskningen. Navnlig anføres, om der forekommer spor eller merker, som man bør være opmærksom paa.

Er der spurt om slutninger paa grundlag av granskningen, skal der ulike gjøres rede for den maate, resultatet er vundet paa. Meningsforskjel anføres.

Punkter, som der ikke er spurt om, tages med, hvis de skjønnes at være av betydning.

Hvis det kan være av vesentlig betydning, bør fotografier, tegninger, planer og rids erhverves.

1 Jfr. strpl. §§ 24 og 153 tredje ledd.

2 Se §§ 227, 229, 230, 233 jfr. 342.

§ 132.¹ Ved granskning under hovedforhandlingen² kan retten anvende reglene i § 131:

1. naar det viser sig, at hovedforhandlingen maa utsættes saa længe, at ellers ny granskning vil kunne bli nødvendig;³

2. naar retten antar, at ny granskning i tilfælde av anke derved kan undgaas;
  3. naar den antar, at ny granskning i tilfælde av anke vil kunne bli frugtesløs eller mangelfuld, fordi gjenstanden er utsat for forandring.
- 1 Jfr. skjl. § 22.
  - 2 Se § 227 og kap. 23 jfr. § 377 og skjl. § 22.
  - 3 Se § 143, 336 og 337.

§ 133.¹ Dersom noen av partene ber om det, skal rettsboken leses opp i rettsmøtet² eller forelegges for partene.

Finner retten at noe bør rettes, gjør den det ved en tilføyelse eller randmerknad. Når en part, en dommer eller rettsvitnet forlanger noe rettet, men det blir nektet, kan nekelsen kreves nedtegnet.

Rettsboken underskrives av dommerne,³ rettskriveren og rettsvitnet.

Endret ved lov 14. juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 283 og st. tml. § 26 tredje ledd.

2 Jfr. § 127.

3 Sedl. § 52.

§ 134.¹ Dokumenter, som blir fremlagt i retten, forsynes med paategning om fremlæggelsen. Rettskriveren tar vare paa dokumenterne.²

1 Jfr. strpl. § 27.

2 Jfr. §§ 136 og 260.

§ 135.¹ Parterne har ret til paa rettens kontor at undersøke retsbøker og dokumenter, som vedkommer saken, og kan forlange utskrift av dem.² Det samme gjelder tredjemand, naar begge parter samtykker, eller han godtgjør, at det har retslig interesse for ham.

Enhver kan kræve utskrift³ av retsbøker, som er ført i retsmøter for aapne dører, eller i retsmøte for lukkede dører,³ naar offentliggjørelse senere er tillatt.

Disse regler gjelder ikke retsbøker, som føies over rettens raadslagninger og stemmegivninger.⁴

Neger en rettskriver at forevise retsbøker eller dokumenter eller gi utskrift av dem, kan begjæringen forelægges for retten til avgjørelse ved kjendelse.⁵

1 Jfr. suppl. § 28.

2 Jfr. § 124.

3 Sedl. §§ 125–128.

4 Se § 139.

5 Se §§ 164 og 396.

§ 136. Kongen¹ kan gi almindelige forskrifter om indretningen av retsbøkene og om opbevaring og tilintetgjørelse av retsbøker og dokumenter.

1 Justisdepartementet ifølge res. 16 juni 1927.

12te kapitel. Domme, kjendelser og andre retslige beslutninger.

§ 137.¹ Domme er de beslutninger av retten, som helt eller delvis avgjør det krav, som er gjenstand for et tvistemål.

Andre beslutninger er kjendelser, naar loven kalder dem saa,² eller naar de avslutter saken eller en selvstændig del av saken.

1 Jfr. strpl. § 30.

2 Se §§ 52, 55, 62, 71, 77, 96, 100, 104, 106, 107, 108, 110, 124, 135, 162, 182 tredje ledd, 189 tredje ledd, 221, 224, 231, 242, 254, 257, 270, 287, 335, 347, 354, 385, 390, 403, 426, 456–458, *dt.* §§ 45, 47, 82, 88, 118, 125, 127, 130, 131, 134, 156, 157, 214, *namsl.* § 3-1, § 3-2, § 6-3, § 11-9, § 11-14, § 11-26, § 11-30, § 11-31, § 11-36, § 11-44, § 11-51, § 11-52, § 11-61, § 13-7, § 13-14, § 13-16, § 14-7, § 14-11, § 14-13, § 14-14, § 14-16, § 15-7, § 15-10, § 15-11, § 15-13, *skjl.* §§ 9, 31, 45, 48, 53, 58, *st.* §§ 23 og 34, *lover* 28 nov 1898 §§ 14 og 34, 28 juni 1974 nr. 58 §§ 67, 69, 70, *knl.* §§ 72, 76 og 150.

§ 138.¹ Har retten flere medlemmer, skal den holde raadslagning og stemmegivning, før den avsiger dom.² saafremt de ikke straks blir enige om avgjørelsen.

I skriftlige ankesaker³ skal den dommer, som først faar saken tilsendt, utarbeide utkast til dom eller kjendelse. Til dette utkast knytter de andre dommere sine uttalelser om avgjørelsen. Er der meningsforskjell, kan saken sendes om paany. Derefter følger raadslagning og stemmegivning.

1 Jfr. strpl. § 31 og 52–53.

2 Se § 137.

3 Se § 380.

§ 139.¹ I andre retter enn Høyesterett foregår raadslagningen og stemmegivningen for lukkede dører.

Formannen leder forhandlingene, stiller spørsmålene og teller op stemmene. Avstemningen foregår muntlig i den rekkefølge som formannen fastsetter. Er det meningsforskjell, avgjør retten hvordan spørsmålene skal stilles og hvad utfallet er av avstemningen.

Den dommer, som har stemt for at avvise en sak eller for at opheve en avgjørelse paa grund av feil i saksbehandlingen, men er blitt overstemt, skal ta del i de følgende avstemninger, som saken gir anledning til.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. suppl. § 31, 32 og 39.

§ 140. Adgang til at overvære raadslagningen og stemmegivningen har bare rettskriveren og protokolføreren. Dog kan rettens formand gi særlig tilladelse til andre, som av hensyn til sin juridiske utdannelse eller av lignende grunde ønsker at være tilstede.

§ 141. I Høisteret foregaar raadslagningen efter reglerne i §§ 139 og 140. Det samme gjælder stemmegivningen i skriftlige ankesaker.¹

I saker som har vært behandlet muntlig, foregår stemmegivningen offentlig i den orden som rettens formann bestemmer, dog skal alltid formannen stemme sist. Enhver av dommerne begrunner i kortet den domsslutning han stemmer for. Meningsforskjell om utfallet av stemmegivningen avgjøres av retten. § 139 siste ledd gjelder også for stemmegivningen i disse saker.²

Endret ved lov 1 juni 1934 nr. 4.

1 Se § 380. Jfr. lov 25 juni 1926 nr. 2 § 5.

2 Jfr. § 149 annet ledd.

§ 142.¹ Enhver avgjørelse træffes med stemmeflerhet, hvis ikke andet er bestemt ved lov.² Naar stemmeme staar likt, gjør formandens stemme utslaget.

Er der fler end to meninger, naar pengebeløp eller andre størrelser skal fastsettes, og ingen har stemmeflerhet, lægges stemmene for høiere beløp eller størrelser sammen med stemmene for de nærmest følgende, til der blir flertal.

1 Jfr. skjl. § 27, suppl. §§ 35, 37 og 334.

2 Se §§ 373 og 413.

§ 143. En dom, som skal være grundet paa mundtlig forhandling, kan bare fældes av de dommere, som har overværet forhandlingen.

Maa en ny dommer indtræde, gjentages den mundtlige forhandling;¹ dog kan det, som tidligere er tilført retsboken,² brukes, hvis ikke andet er bestemt ved lov.³

1 Jfr. § 337.

2 Jfr. § 128.

3 Se § 195 annet ledd.

§ 144. En dom skal indeholde:

1. betegnelsen av retten, dommenes navn og tid og sted for domsavgivelsen;
2. betegnelse av parteme og i tilfælde deres lovligestedfortrædere med navn, stilling, bopæl og processtilling samt betegnelse av deres procesfuldmægtiger;
3. en kort fremstilling av sakens gjenstand² med partemes paastande;³ naardet hensigtsmæssig lar sig gjøre, kan den henvises til skrifter, som er fremlagt, eller tilførsler til retsboken, men det, som henvisningen omfatter, maa da tages med i utskrifter av dommen;⁴
4. avgjørelsesgrunde; de maa bestemt og uttømmende angi dets saksforhold, som retten bygger sin avgjørelse paa;⁵
5. domsslutning.

Har retten flere medlemmer, er det formanden, som avfatter domsslutningen. Hvis ikke retten bestemmer noget andet, skriver han ogsaa domsgrundene.

Dommen underskrives av den eller de dommere,⁶ som har tat del i paadømmelsen.

1 Jfr. §§ 156-159 og 324 nr. 5. Jfr. også skjl. § 28 og suppl. §§ 40 og 42.

2 Jfr. §§ 63 og 137.

3 Jfr. §§ 85 og 126.

4 Jfr. § 322 a nr. 7.

5 Jfr. §§ 183-186.

6 Sedl. § 52.

§ 145.¹ Domsgrundene skal i alle tilfælde oplyse, om dommen er enstemmig, eller hvis det ikke er tilfældet, hvilke av rettens medlemmer er uenige i domsslutningen, og hvilke punkter uenigheten gjælder.

Den eller de dommere, som ikke er enige i domsslutningen eller domsgrundene, kan kræve indtatt i disse en redegjørelse for sin mening.

1 Jfr. skjl. § 28, suppl. §§ 39, 41, 43, 52 og 53.

§ 146.¹ Naar en dom, som straks blir retskraftig,² eller som kan fuldbyrdes, før den er blitt retskraftig,³ paalægger nogen en ydelse eller handling, skal dommen fastsette en frist⁴ for opfyldelsen. Domme, som ikke gaar ut paa pengebetaling, skal ogsaa ellers fastsette en opfyldelsesfrist, naar retten finder, at ankefristen⁵ ikke gir saksøkte tid nok til at opfylde paalægget.

For pengebetalinger skal det settes en opfyldelsesfrist paa to uker.

I andre tilfælde sættes saa lang frist, som antages nødvendig til at opfylde dommen. Gaar den ut paa at overgi besiddelsen av fast eiendom⁶ eller paa at foreta noget, som ikke kan utføres uten saksøktes medvirksomhet, tages særlig hensyn til hans personlige forhold.

Opfyldelsesfristen regnes fra den dag, da dommen blir retskraftig,² men fra forkyndelsen,⁷ hvis den straks blir retskraftig eller gir adgang til foregrepet fuldbyrdelse.³

Endret ved lov 21 juni 1963 nr. 5, 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. §§ 53 siste ledd og 440 a, tvangsl. § 4-4.

2 Se § 161.

3 Se § 148 jfr. tvangsl. § 4-12.

4 Se dl. §§ 148 og 149.

5 Se § 360.

6 Jfr. lov 28 juni 1974 nr. 58 § 70.

7 Jfr. § 154.

§ 147.¹ Naar en dom paalægger nogen at undlate en handling eller at finde sig i, at en handling foretages, og det ansees nødvendig eller rimelig, at han faar nogen tid til at indrette sig efter dommen, kan den fastsette en frist efter reglerne i § 146 tredje og fjerde led.

1 Jfr. tvangsl. § 13-16.

§ 148.¹ Naar en dom gaar ut paa andet end betaling av penger, kan retten paa begjæring bestemme, at den kan fuldbyrdes, før den er blit retskraftig,² hvis særlige omstændigheter taler for det, og navnlig, hvis saksøkte er dømt, fordi han har godkjendt saksøkerens paastand eller er uteblit. Bestemmelsen maa sære som betingelse, at saksøkeren før fuldbyrdelsen stiller sikkerhet,³ og den kan ikke træffes, naar saksøkte gjør sandsynlig,⁴ at han vilde lide en uoprettelig skade, om fuldbyrdelsen blev foregrepet. Retten kan ogsaa gi saksøkte adgang til at avverge fuldbyrdelsen ved at stille sikkerhet.⁵

Begjæringen maa fremsættes, før den forhandling, som gaar forut for dommen, er slut. Bestemmelsen med betingelser tages ind i domsslutningen. Hvis retten finder det hensigtsmessig, kan begjæringen gjøres til gjenstand for særskilt forhandling og avgjøres ved tillægsdom.⁵

Dersom en dom som er gitt foregrepet tvangskraft senere blir endret eller opphevet etter at den er tvangsfullbyrdet, plikter saksøkeren å erstatte den skade saksøkte har lidt som følge av den foregrepte fullbyrdelsen. Erstatningskravet kan tas med i samme sak som angrepet på dommen.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

1 Jfr. tvangsl. § 4-12 Jfr. § 4-4.

2 Se § 161.

3 Jfr. tvangsl. § 4-5.

4 Se § 198.

5 Se § 160.

§ 149. Høiere retter kan i sine domsgrunde henholde sig til tidligere domme i saken.

1 muntlige høieretstssaker trer stemmegivningen istedenfor domsgrunner.¹

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 5.

1 Jfr. strpl. §§ 39, 41, 43, 52 og 53. – Jfr. § 141 annet ledd.

§ 150.¹ Naar flere krav er reist i én sak,² og et av dem er modent til paadømmelse tidligere end de andre, kan det paadømmes særskilt.³ Paadømmelsen av samme krav kan deles, naar motparten har godkjendt en del av kravet.

Hvis motregning er paastaat, kan krav og motkrav ikke paadømmes særskilt. Dog kan et krav efter gjældsbrief⁴ forlanges paadømt særskilt, naar hverken motregning paa forhaand er vedtat eller krav og motkrav utspringer av samme rettsforhold, og domsavsigelsen vilde forsinkes ved samlet paadømmelse.⁵

Rettsens beslutninger efter første led kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke uten paa det grundlag, at lovens regler er tilsidesat. Det samme gjælder beslutning om samlet paadømmelse av krav og motkrav efter andet led.

1 Jfr. § 98.

2 Se §§ 55-62, 68-70 og 366-368.

3 Jfr. §§ 161 og 179.

4 Jfr. lov 17 feb 1939 nr. 1 §§ 18 og 26.

5 Jfr. § 446.

§ 151. Når et rettsforhold som er grunnlag for et omtvistet krav, er bragt inn i saken med påstand på fastsettelsesdom,¹ kan retten pådømme det særskilt, når det er modent til avgjørelse.

I saker om erstatningskrav eller andre krav hvis omfang er omtvistet, kan pådømmelsen efter begjæring av begge parter deles således at avgjørelsen av kravets omfang utsettes.

Retten kan beslutte at den videre behandling utsettes² inntil avgjørelsen blir rettskraftig.³

Rettsens beslutninger efter denne paragraf kan ikke angripes ved kjæremål eller anke uten på det grunnlag at lovens regler er tilsidesatt.

Endret ved lov 21 juni 1985 nr. 8.

1 Se §§ 54, 58 nr. 1 og 366 nr. 1.

2 Se § 96.

3 Jfr. § 161 og § 179.

§ 152.¹ Dommen bør avsies umiddelbart efter, at saken er opat til doms. I ethvert tilfælde maa den avsies inden en uke,² hvis ikke andet er bestemt ved lov.³

1 Jfr. strpl. §§ 40 og 42.

2 Jfr. § 338 annet ledd.

3 Se §§ 380 og 448. Se ogsaa tvangsl. § 11-30 første ledd jfr. § 11-26 første ledd, § 11-36 første ledd og § 11-5 første ledd. Kk. § 149.

§ 153. Dommen avsies i rettsmøte.¹ Tar flere dommere del i pådømmelsen, skal de alle være til stede. Etter at det har vært holdt rådslagning og stemmegivning etter § 138, kan retten enstemmig beslutte at bare rettsens formann behøver å være til stede når dommen blir avsagt. I så fall underskrives dommen av de øvrige dommerne før rettsens formann avsier dommen ved underskriving eller avlesing. Enhver dommer kan kreve at dommen blir avsagt i et rettsmøte der alle dommerne er til stede, selv om det er truffet beslutning etter tredje punktum. Når en avgjørelse forelegges for en meddommer til underskrift etter fjerde punktum, skal vedkommende gjøres oppmerksom på sin rett etter femte punktum.

Blir dommen avsagt i det rettsmøte, hvori hovedforhandlingen sluttes,² foregaar domsavsigelsen ved avlæsning av dommen.³ For domsgrundenes vedkommende kan en muntlig fremstilling av det væsentlige indhold træde istedenfor oplæsning.

Blir dommen ikke avsagt i det nævnte rettsmøte, behøver den ikke at avlæses.⁴

Endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. dl. §§ 31, 102 og 122 flg.

2 Se § 338 jfr. § 377.

3 Se dl. § 124 i.f.

4 Jfr. § 155.

§ 154.¹ Rettens formand sørger for, at dommen blir forkyndt for parterne.²

Uieblivelsesdom³ mot saksøkte forkyndes ikke for saksøkeren, hvis han har frafaltt forkyndelse. I saa fald skal dog retten gi ham meddelelse⁴ om domsavsigelsen.

- 1 Jfr. § 393 samt skjl. § 29. lov 18 des 1959 nr. 1 § 9.
- 2 Jfr. § 295 annet ledd, dl. § 187 og § 193 første ledd.
- 3 Se §§ 289, 308, 315 og 340 jfr. §§ 344, 345 og 381.
- 4 Sedl. § 186.

§ 155. Retten er bundet ved sin avgjørelse, naar dommen er avlæst¹ eller, hvis den ikke avlæses, naar den er underskrevet.²

- 1 Se § 153.
- 2 Se § 144 siste ledd.

§ 156.¹ Er det i dommen skrivefeil eller regnefeil eller andre åpenbare uriktigheter eller utelatelser, skal retten selv eller den høyere rett som får saken, rette dem av eget tiltak. Kan det være tvil om hvordan rettingen skal foretas, treffes avgjørelser av den samlede rett. Ellers kan formannen foreta rettingen.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Jfr. § 384 nr. 5 og sl. § 40 annet ledd samt strpl. §§ 44-47 og 52.

§ 157.¹ Er der ellers i domsgrundene² uriktigheter, uklarheter, motsigelser eller ufullstændigheter, kan de rettes efter begjæring av den ene part, og efterat den anden er hørt. Begjæringen maa fremsættes inden to uker.³ Den skal snarest mulig avgjøres av de samme dommere, som har avsagt dommen. Dog behøver ikke medlemmene⁴ at tilkalles, medmindre nogen av parterne forlanger det.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Jfr. § 376 og strpl. §§ 44-47 og 52.
- 2 Se § 144 nr. 3 og 4.
- 3 Jfr. dl. §§ 146-149.
- 4 Se §§ 323-326.

§ 158.¹ Rettelser efter §§ 156 og 157 foregaar ved særskilt tilførsel i retsboken. Der henvises til dem ved randbemerkning paa vedkommende sted.

Alle avskrifter, som er utelevert, skal kræves tilbake for enen at rettes eller byttes om med nye.

Forskriftene i § 154 faar tilsvarende anvendelse.

- 1 Jfr. strpl. §§ 44-47 og 52.

§ 159.¹ Mot beslutninger efter §§ 156-158 kan kjøremaal bare erklæres paa det grundlag, at rettelsen gaar videre, end loven hjemler.

Er rettelse efter § 157 begjært, løper ingen ankefrist,² før spørsmålet er avgjort.³ Er anke erklært, skal ankedomstolen underrettes om begjæringen.

Er rettelse foretatt efter § 157, løper en ny ankefrist.

- 1 Jfr. strpl. §§ 44-47 og 52.
- 2 Se § 360.
- 3 Jfr. § 376.

§ 160. Er noget, som skulde være avgjort ved dommen, ikke tatt med, kan tillægsdom avsiges efter reglene i §§ 157 og 158.

Hovedforhandlingen tages op igjen, hvis det er nødvendig.

§ 161. En dom er rettskraftig,¹ naar den ikke uten opreisning² eller tilladelse³ kan angripes gjennom anke⁴ eller begjæring om oppfriskning.⁵ Avgjør dommen flere selvstendige krav,⁶ bedømmes retskraften særskilt for hvert krav.

Med retskraften indtræder alle de følger av dommen, som ikke kræver nogen fullbyrdelse.⁷

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

- 1 Jfr. tvangsl. § 4-1 første ledd.
- 2 Sedl. § 153.
- 3 Se § 359 jfr. §§ 356 og 357.
- 4 Se §§ 360 og 361 jfr. §§ 296 og 297 og § 159 annet ledd.
- 5 Se § 346 jfr. § 381.
- 6 Jfr. §§ 150 og 151.
- 7 Jfr. dl. § 35 annet punktum, tvangsl. § 6-5 annet ledd, § 11-31, sl. § 25, ksl. § 151, lov 18 des 1959 nr. 1 § 9, 3 mars 1972 nr. 5 § 8 jfr. § 66, 28 april 1978 nr. 18 § 11, 8 april 1981 nr. 7 § 27.

§ 162. Angripes en rettskraftig dom ved anke eller ved begjæring om oppfriskning¹ eller gjenopptakelse,² kan den rett,³ som dommen bringes inn for, på begjæring beslutte, at retskraften foreløpig skal bortfalle.

Angripes en dom som er rettskraftig, eller som kan tvangsfullbyrdes før den er rettskraftig, kan den rett som dommen bringes inn for, på begjæring beslutte at fullbyrding av dommen helt eller delvis skal utsettes med eller uten sikkerhet fra saksøkte, eller at dommen bare skal kunne fullbyrdes dersom saksøkeren stiller sikkerhet. Retten kan også mot sikkerhet oppheve tvangsskritt som er foretatt.

Angripes en dom som ikke kan fullbyrdes før den er rettskraftig, kan den retten som dommen bringes inn for, på begjæring gi dommen foregripet tvangskraft under de samme vilkår som er fastsatt i § 148 første ledd.

Rettens beslutning etter denne paragrafen treffes ved kjennelse⁴ og kan ikke angripes ved kjærgsmål eller anke.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

- 1 Se § 346 jfr. § 381.
- 2 Se kap. 27.
- 3 Se § 166.
- 4 Se § 164.

§ 163. Reises der nyt søksmaal om et krav, som er avgjort ved retskraftig dom, skal retten avvise det av eget tiltak.¹

Krav, som uten motsøksmaal² paastaas bragt i motregning, er bare retskraftig avgjort for det beløp, som efter dommen skal bringes i motregning.

1 Jfr. §§ 64, 384 nr. 4, 407 nr. 5, 424 og 432. Jfr. også sl. § 22 i.f.og lover 5 mai 1927 nr. 1 § 9, 20 des 1974 nr. 68 § 43.

2 Se § 56.

§ 164.¹ Kjendelser skal ha grunde. Dessuten faar §§ 138–143, 145–150, 152 og 153 tilsvarende anvendelse, hvis der er anledning til det. Opfyldelsesfristen² regnes fra forkyndelsen. Består retten av flere dommere som alle er fagdommere, trenger bare en av dommerne å være til stede i det rettsmøtet der kjennelsen blir avsagt. I så fall underskrives kjennelsen av de øvrige dommere for den siste dommeren avsier kjennelsen ved underskriving eller avlesning. Enhver dommer kan likevel kreve at kjennelsen blir avsagt i et rettsmøte der alle dommerne er til stede.

Rettsens formann lar en kjenneelse forkynne³ for partene eller dem som den angår, når de kan påkjære eller pånke kjennelsen,⁴ eller når den åpner adgang til tvangsfullbyrdelse mot dem eller etter sin art er bestemt til å bringes til deres kunnskap.⁵ Det samme gjelder, naar nogen, som kjendelsen angaar, kræver forkyndelse.

Procesledende kjendelser⁶ kan omgjøres av den ret, som har avsagt dem, hvis ingen erhvervet ret er til hinder. Forøvrig faar §§ 155–162 tilsvarende anvendelse paa kjendelser.

Endret ved lover 24 aug 1990 nr. 54, 26 juni 1992 nr. 86.

1 Jfr. suppl. §§ 39, 41, 43, 52 og 53.

2 Se §§ 146 og 147.

3 Jfr. § 393, dl. § 193 første ledd, tvangsl. § 51 og 160 jfr. § 181, skjl. § 3.

4 Se § 396 med note 4.

5 Se sl. § 24 annet ledd.

6 Jfr. dl. § 215 annet ledd.

§ 165.¹ Paa retslige beslutninger, som ikke er domme eller kjendelser, faar §§ 138–143, 145 og 152 tilsvarende anvendelse, hvis der er anledning til det.

Beslutninger, som enten avslaar en begjæring eller efter sin art er bestemt til at bringes til en fraværendes kundskap, meddeles paa den maate, som finnes hensigtsmæssig.² Skriftlig meddelelse kan altid kræves.

En beslutning kan omgjøres av den ret, som har avsagt den, hvis ingen erhvervet ret er til hinder. Forøvrig faar §§ 155–162 tilsvarende anvendelse.

1 Jfr. suppl. §§ 39, 41, 43, 52 og 53.

2 Jfr. dl. § 186.

§ 166.¹ Har retten flere medlemmer, og de ikke er samlet til møte, kan formannen² treffe avgjørelser som ikke etter sin art hører til hovedforhandlingen³ eller pådømmelsen, når ikke annet er bestemt ved lov.⁴ Er forberedelsen av saken overlatt til en annen dommer, kan slike avgjørelser treffes av ham.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 374 fjerde ledd, dl. § 13 og 21, suppl. § 54 første punktum.

2 Jfr. § 380 annet ledd.

3 Se kap. 23 jfr. § 377 og §§ 288 flg., skjl. § 22.

4 Se §§ 373 og 413 tredje ledd. Se også § 157 i.f.

§ 167.¹ Ved overenskomst med fremmed stat kan det vedtas at rettskraftige avgjørelser som er truffet av dens domstoler om borgerlige krav, skal ha bindende virkning også her i riket.² Det kan også avtales at norske do stoler skal ha adgang eller plikt til å avvise eller stanse behandlingen av søksmål dersom det er jeist søksmål i utlandet om samme krav mellom de samme parter, og det i dette søksmål kan treffes avgjørelse som skal ha bindende virkning her.

Utenlandske rettsavgjørelser kan ikke anerkjennes i de søksmål som nevnes i § 23 første ledd nr. 1 bokstav a og h eller hvis anerkjennelse ville stride mot ærbarhet eller norske ufravelige rettsregler.

Endret ved lover 10 juni 1932 nr. 2, 10 juni 1977 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. lover 12 juni 1931 nr. 1 § 28, 9 des 1955 nr. 5 § 25, 19 des 1969 nr. 75, 9 juni 1972 nr. 31 § 56.

2 Se tvangsl. § 4–1 bokstav f og bokstav g, lov 8 jan 1993 nr. 21, overenskomster 16 mars 1932, 1 mars 1954 art. 18 og 19, 12 juni 1961. Jfr. lover 8 juni 1967 nr. 3, 12 mai 1972 nr. 28 § 47, 20 des 1974 nr. 68 § 43, 10 juni 1977 nr. 71.

§ 168. Bestemmelsene i § 167 fårtilsvarende anvendelse på rettslige avgjørelser som er truffet av en fremmed stats forvaltningsmyndigheter, og på utenlandske offentlige forlik. Likeså gjelder den tilsvarende for voldgiftsavgjørelser som ikke er å anse som innenlandske (jfr. kapitel 32) og i alle tilfelle for voldgiftsavgjørelser som er truffet i utlandet.¹

Endret ved lover 10 juni 1932 nr. 2, 2 juni 1960 nr. 1.

1 Jfr. lover 8 juni 1967 nr. 3, 20 des 1974 nr. 68 § 44, lov 8 jan 1993 nr. 21, Se New York-konvensjonen av 10 juni 1958 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske voldgiftsavgjørelser, inntatt i Overenskomster med fremmede stater 1961 s 197 flg. – Se i arbeidene fra norsk side i noten på s 197.

§ 168 a. Avgjørelser av borgerlige krav som er truffet av en utenlandsk domstol ved partsvedtatt verneeting, og som har rettskraft i vedkommende land, har bindende virkning her i riket dersom følgende vilkår er oppfylt:

1. domstolens domsmyndighet er vedtatt for et bestemt søksmål eller for de søksmål som springer ut av et bestemt rettsforhold,
2. vernetsavtalen enten er inngått skriftlig eller inngått munnlig og bekreftet skriftlig innen rimelig tid.

3. et annet verneting ikke er ufravikelig, og
4. avgjørelsen gjelder forhold som partene har fri rådighet over.

§ 167 annet ledd gjelder tilsvarende.

En norsk domstol skal avvise eller stanse behandlingen av et søksmål dersom det er reist søksmål i utlandet om samme krav mellom de samme parter, og det i dette søksmålet skal treffes en avgjørelse som har bindende virkning her etter reglene i første og annet ledd.

Tilføyd ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

13de kapitel. Saksomkostninger.¹

- 1 Jfr. §§ 52, 67 tredje ledd, 271 tredje ledd, 346 tredje ledd, 349 og 353 jfr. § 381 fjerde ledd, § 483, tvangsl. § 3-1, § 3-2, § 3-3, § 3-4, § 13-14, § 14-13, § 15-10, skjl. §§ 42-44, 53-54 b og 58, lover 28 nov 1898 §§ 25 og 26, jfr. 37, 14 aug 1918 nr. 2 § 7, 5 mai 1927 nr. 1 § 45, 12 juni 1931 nr. 1 § 28 pøsi 6, 23 mars 1961 nr. 1 § 7, 20 des 1974 nr. 68 § 43, overenskomster 30 jan 1931 art. II, 1 mars 1954 [tt. lover 19 mars 1965 nr. 3 § 8, 21 des 1979 nr. 77 § 81, suppl. kap. 30, lov 17 des 1982 nr. 86 §§ 8-10.

§ 169.¹ De utgifter, som efter lovgivningen er forbundet med et rettergangsskridt, utredes av den part, som forlanger det, eller i hvis interesse retten beslutter at foreta det. Foretages et rettergangsskridt efter forlangende av begge parter eller efter beslutning av retten i begges interesse, hefter de solidarisk.²

Kongen kan gi bestemmelser om i hvilken utstrekning utgifter til rettstolker skal bæres av staten.³

Endret ved lov 18 juni 1971 nr. 82.

- 1 Jfr. lov 17 des 1982 nr. 86 §§ 8-10.

2 Jfr. § 171.

3 Forskrift 24 juni 1988 nr. 498.

§ 170.¹ De utgifter som er nevnt i § 169, betaler partene før rettergangsskritt blir foretatt, såfremt ikke annet er bestemt ved lov. Kan utgiftene ikke bereknes på forhånd, nedlegger partene hos retten et beløp som denne finner tilstrekkelig.

Er det ikke betalt tilstrekkelig forskott når erklæring om et rettergangsskritt blir framsatt, skal retten sette en kort frist for betalingen. Skjer betaling ikke innen utløpet av denne fristen, anses erklæringen som ikke innkommet, med mindre reglene i tredje ledd får anvendelse. Skjer betaling innen utløpet av fristen, har det ikke betydning for bedømmelsen av spørsmålet om når erklæringen ble framsatt, at betaling først fant sted etterpå.

Antar retten² at den som har begjært et rettergangsskritt ikke kan betale straks, og at det vil være til skade eller vesentlig ulempe for ham om han ikke kan få utført rettergangsskrittet, kan retten likevel tillate at det foretas. Er det gitt henstand etter lov om rettsgebyr³ § 5 eller vil slik henstand kunne påregnes, skal retten tillate at vedkommende rettergangsskritt foretas. Krever rettergangsskritt som nevnt utbetalinger, kan pengene legges ut av det offentlige.

Når rettergangsskritt som er nevnt i tredje ledd er foretatt, skal retten sette en frist for betalingen. Inntil betaling har skjedd eller fristen utløpt, skal retten bare foreta slike skritt i saken som den finner nødvendige. Skjer betaling ikke innen utløpet av fristen, skal saken avvises.

Dersom en part som har begjært et rettergangsskritt, ikke betaler for forretninger som nødvendig følger med den begjærte, skal saken avvises om ikke henstand er gitt.

Det offentlige krav etter denne paragraf er tvangsgrunnlag for utlegg.⁴

Endret ved lover 18 des 1959 nr. 11 § 95, 21 juli 1967 nr. 3, 17 des 1982 nr. 86, 26 juni 1992 nr. 86.

- 1 Jfr. lover 21 juli 1916 nr. 2 § 7, 17 des 1982 nr. 86 §§ 8-10.

2 Se § 166.

3 Lov 17 des 1982 nr. 86.

4 Jfr. tvangsl. kap. 7.

§ 171. Naar et rettergangsskritt er foretatt efter begjæring av begge parter eller efter beslutning av retten i begges interesse, skal de utgifter, som efter lovgivningen er forbundet med det, endelig paahvile hver av parterne med like beløp.¹ Hvis det ikke paalægges den ene at erstatte motparten saksomkostninger.²

- 1 Jfr. § 169.

2 Se §§ 172-175, 178 og 180.

§ 172.¹ Taper den ene part saken fullstendig, skal det paalægges ham at erstatte motparten hans saksomkostninger.

Undtagelse kan dog gjøres, hvis saken var saa tvilsom, at der var fyldestgjørende grund for den tapende part til at la den komme for retten, eller hvis de omstændigheter, som utfaldet berodde paa, uten hans egen skyld først under hovedforhandlingen er blitt ham bekjendt, eller hvis det helt eller delvis kan legges den vindende part til last, at det er kommet til sak.²

- 1 Jfr. lov 4 juni 1976 nr. 59 § 15-5.

2 Jfr. § 173.

§ 173. Hvis sak er reist, uten at saksøkte ved sit forhold har gitt rimelig grund til det, og han uten unødig opsattelse godkjender kravet og tilbyr den ydelse, som kræves, skal det paalægges saksøkeren at erstatte hans saksomkostninger.

§ 174. Naar en sak dels vindes og dels tapes, bærer hver av parterne sine omkostninger.

Retten kan dog paalægge en av parterne at erstatte den anden en del av hans saksomkostninger eller endog paalægge ham saksomkostninger i det hele. Særlig gjælder dette, naar det bare er i tvistepunkter av liten betydning, han har vundet saken, eller naar han ikke har vundet mer, end han vilde ha faat ved at ta

imot et forlikstilbud, som den anden har fremsat, eller naar det fremgaar av omstændighetene, at retssaken eller de væsentlige utgifter er voldt ved de tvistepunkter, hvori han har tapt.

§ 175. Blir saken avvist, eller ender den ellers uten dom,¹ skal det pålægges saksøkeren at erstatte saksøket omkostninger, medmindre utfaldet skyldes omstændigheter, som ikke kan lægges ham til last, eller retten paa grund av retsspørsmålets tvilsomhet finder grund til at fritta ham for erstatningspligten.

Blir saken hævet, fordi forpligtelsen er faldt bort ved efterfølgende omstændigheter, kan saksøkeren tilkjennes omkostningene hos saksøkte.

Heves saken ved forlik,² bærer hver av partene sine kostnader, når ikke annet er bestemt i forliket eller partene har avtalt at retten etter skjønn skal treffe avgjørelse om kostnadene.

Heves saken etter begjæring fra begge parter, kan hver av partene kreve at retten etter skjønn treffer avgjørelse om saksomkostnadene. Kravet må framsettes samtidig med at saken begjæres hevet. Dersom en part krever slik avgjørelse, skal dette meddeles den annen part med en kort frist for uttalelse, med mindre kravet er framsatt i et felles prosesskrift eller i et rettsmøte hvor partene eller deres prosessfullmektig³ er var til stede.

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Se således §§ 67, 100, 110, 382, 425.

2 Jfr. § 99 og § 422.

§ 176. Naar saksomkostninger skal erstattes en part, skal erstatningen omfatte alle de omkostninger, han har hat med saken, forsaavidt de efter retens skjøn var nødvendige for at faa saken betryggende utført. Har en part ført saken mot bedre vidende, kan han ilægges erstatning for alle motpartens omkostninger uten hensyn til, om de har været nødvendige.

Til vegledning for retten skal en prosessfullmektig, når det kreves saksomkostnader av motparten, gi opplysning om hva han i alt krever dekning for av sin part i vedkommende sak, og hver part skal gi oppgave over det som han krever dekt av motparten, fordelt på godtgjøring for arbeid som han sjøl eller prosessfullmektigen hans har hatt med saka, og på kostnader ellers. Oppgaver i samsvar med dette ledd behøver ikke gis i saker som avgjøres uten muntlig forhandling.

Kongen kan ved forskrift fastsette maksimalsatser for den erstatning som kan tilkjennes en part for kostnader ved forliksrådsbehandling.

Endret ved lover 25 mai 1973 nr. 27, 13 feb 1976 nr. 2, 24 aug 1990 nr. 54, 11 juni 1993 nr. 83.

§ 177.¹ Har den ene part med rettsdrig adfærd under saken eller ved forsømmelse voldt den anden utgifter, kan retten pålægge ham at erstatte disse uten hensyn til sakens utfald.²

Har en part utilbørlig trukket en sak i langdrag eller gjort den utilbørlig vidtløftig, kan han paa samme maate ilægges erstatning til motparten for den skade og ulempe, som antages voldt.

1 Jfr. dl. §§ 200, 202 og 203.

2 Jfr. lov 28 nov 1898 § 25 jfr. § 37.

§ 178. Er der flere parter i en sak¹ eller foruten partene hjelpeintervenienter,² faar reglene ovenfor tilsvarende anvendelse.

Retten forderer saksomkostningene, naar flere skal utrede dem, og avgjør, om de skal hefte solidarisk. Solidarisk ansvar pålægges, naar de hefter solidarisk med hensyn til tvistgjensstanden, og kan i ethvert fald pålægges for saksomkostninger, som ikke overstiger, hvad den enkelte maatte ha utredet, om der ikke hadde været procesfællesskap eller hjelpeintervenient.

Omkostningene efter § 177 pålægges bare den part, som har voldt dem.

1 Se §§ 65, 68–70, 74, 83 og 84.

2 Se §§ 75–80.

§ 179.¹ Om saksomkostnadene tar retten avgjerd i dommen eller i den kjennelse som avslutter saka. Ved denne avgjerda skal retten særskilt oppgi hva som tilkjennes som godtgjøring for arbeid som parten eller prosessfullmektigen hans har hatt med saka, og hva som tilkjennes til dekning av andre kostnader. Dersom dommen eller kjennelsen bare gjelder en del av saka,² og retten finner at den ikke kan avgjøre kostnadsspørsmålet særskilt for denne delen, kan avgjerda utsettes til den dom eller kjennelse som avslutter hele saka.

Saksomkostnader tilkjennes bare når parten leverer inn oppgave over de saksomkostnader som han krever dekning for.³ Dette gjelder likevel ikke i saker som avgjøres uten muntlig forhandling. Når retten finner det ønskelig, kan den innhente oppgave til bruk ved fastsetting av saksomkostnadene.

Endret ved lover 25 mai 1973 nr. 27, 13 feb 1976 nr. 2.

1 Jfr. § 52.

2 Jfr. §§ 150, 151 jfr. 164 og 446.

3 Se § 176 annet ledd.

§ 180.¹ Den, som forgieves har anvendt anke² eller kjøremaal,³ ilægges omkostningene ved behandlingen av saken i den høiere instans, medmindre retten paa grund av særlige omstændigheter finder at burde fritta ham for erstatningspligten.

Forøvrig faar i høiere instans de regler, som er git ovenfor i dette kapitel, anvendelse paa alle omkostninger, som er påløst i saken eller den del av den, som avgjøres i ankeinstansen.

1 Jfr. §§ 349 og 353 jfr. § 381. Jfr. også dl. §§ 202 og 203.

2 Se §§ 390 og 414 annet ledd.

3 Se § 403 jfr. § 390.

§ 181.¹ Spørsmålet om ilæggelse og ansættelse av saksomkostninger kan bare prøves av høiere ret, naar saken selv bringes ind for den.

Dog kan kjøremaal erklæres paa det grundlag, at omkostningsspørsmålet er avgjort i strid med loven.

Hvis saken er avgjort ved dom, er kjeremaalstreiten bundet ved den underordnede rets bedømmelse av sakens bevisligheter.²

Prosessfullmektigen har rett til å få det han har til gode for utlegg og arbeide med saken dekket av saksomkostninger som er tilkjent parten. Den del av saksomkostningene som medgår hertil, kan ikke beslaglegges av partens andre kreditorer, og prosessfullmektigen kan kreve den utbetalt direkte til sig.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. lov 28 nov 1898 § 26 jfr. § 37 og strpl. §§ 441–443.

2 Jfr. dt. § 217, annet punktum.

§ 182. En saksøker, som ikke bor her i riket,¹ pligter paa saksøktets foriangende at stille saadan sikkerhet, som retten² fastsætter ved kjendelse,³ for de saksomkostninger, som maatte bli ham ilagt.⁴ Sikkerhet kan dog ikke kræves i forliksraadet, ved motsøksmaal, i vekselsaker⁵ eller i egteskapsaker.⁶

Forlangendet maa fiemsættes senest i det første retsmøte, som saksøkte indkaldes til, eller om frist er git til skriftlig tilsvaer,⁷ før tilsvarsfristen er ute. Mot en saksøker, som har erklært anke, maa det fiemsættes senest inden udløpet av den frist, som er nævnt i § 370. Blir sikkerheten ikke stillet i rette tid, avvises saken.

Naar grunden er faldt bort, kan retten paa begjæring gi kjendelse for, at sikkerheten skal gives tilbake. Kjæremaal mot en kjendelse, som paalægger sikkerhetsstillelse eller gaar ut paa, at sikkerhet skal gives tilbake, har opsættende virkning.⁸

Denne paragraf er ikke til hinder for, at andre regler kan vedtages ved overenskomst med fremmed stat.⁹

1 Jfr. dt. § 47 tredje ledd.

2 Se § 166.

3 Se §§ 164 og 396.

4 Jfr. tvangsl. § 13–13.

5 Se § 441.

6 Se § 416.

7 Se § 313.

8 Jfr. § 400.

9 Se overenskomster 30 jan 1931 art. II, i mars 1954 III.

Anden del. Bevis.

14de kapitel. Almindelige regler om bevis og bevisførsel.

§ 183.¹ Naar ikke andet er bestemt ved lov,² avgjør retten efter en samvittighetsfuld prøvelse av hele forhandlingen og bevisførselen, hvilket saksforhold den skal legge til grunn for dommen.

1 Jfr. §§ 248 og 266 og strpl. § 305.

2 Se §§ 133 i.f., 181 annet ledd i.f., 184, 185, 186, 261, 262, 264, 265 jfr. 266, 349 annet ledd, dt. §§ 51 og 217, annet punktum.

§ 184.¹ Omstændigheter, som motparten indrømmer under saken, trenger ikke bevis, naar parterne har fri raadighet over sakens gjenstand.

Undlater en part at møte personlig efter indkaldelse fra retten² eller at følge en opfordring fra retten til at forklare sig om motpartens anførsler³ eller at avgi en paalagt forsikring,⁴ avgjør retten efter en prøvelse av samtlige omstændigheter, hvilken betydning det skal tillægges.⁵

1 Jfr. § 86.

2 Se §§ 115, 303, 311, 317, 320, 374.

3 Se § 113 jfr. §§ 292, 332 og 374.

4 Se § 114.

5 Jfr. §§ 237 og 258.

§ 185. Har en part indrømmet en omstændighet, som er anført av motparten men gjort tilføielser, som ophæver eller indskrænker betydningen av indrømmelsen, avgjør retten efter omstændighetene, om indrømmelsen kan benyttes anderledes end udele.

Tilbakekaller en part sin tidligere indrømmelse, avgjør retten likeledes efter en prøvelse av samtlige omstændigheter, om tilbakekaldelsen bør tillægges betydning.¹

1 Jfr. §§ 48 tredje ledd og 51 tredje ledd.

§ 186. Kjendsgjerninger, som er vitterlige, eller som retten umiddelbart har iagtatt under saken, trenger ikke bevis.

Det, som har en lovsformodning for sig,¹ trenger ikke bevis. Motbevis kan føres hvis ikke loven uttrykkelig utelukker det.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. §§ 67 annet ledd, 92, 261, 262, 264 og 265.

§ 187. De bevis, som er ført, blir fælles for alle parter.¹ Frafaller en part å føre et bevis, han har tilbudt, kan en anden part² føre det, hvis det kan gjøres med det samme.

1 Jfr. § 72.

2 Jfr. § 78 tredje punktum.

§ 188.¹ Den part, som vil føre bevis, skal tilby sine bevismidler ved processkrift eller mundtlig for retten,² saasnaar han faar anledning,³ og paa en saadan maate, at det tydelig fremgaar, hvilke omstændigheter han agter å godtgjøre ved de enkelte bevismidler.

Er det nødvendig, bør han desuten uttale sig om, hvorledes han linder, at bevisene bør føres, og fremsætte begjæringer, som staar i forbindelse hermed.

1 Jfr. § 121 og strpl. §§ 262–265.

2 Jfr. §§ 119 annet ledd og 249 annet ledd.

3 Jfr. § 122 nr. 3, § 300 nr. 6, §§ 306, 318, 330, § 365 nr. 7, §§ 371, 376, 377, 402 og 414.

§ 189.¹ Retten² kan nægte at la et tilbudt bevis bli ulveiebragt eller ført:

1. naar det ikke kommer saken ved;³
2. naar det angaar omstændigheter, som er villterlige;⁴ erkjendt⁵ eller fuldt beviset;
3. naar det aapenbart ikke har nogen beviskraft;
4. naar retten finder det paakrevet, at beviset føres paa en anden maate end tilbudt;
5. naar bevisførselen betragtelig vilde opholde saken, og parten enten forsætlig eller av grov uagtsomhet har undlatt at fremme den tidligere;
6. naar bevisførselen vilde medføre et ophold, som ikke staar i rimelig forhold til bevisets antagelige betydning.

Under hovedforhandlingen⁶ kan retten ogsaa sætte ut av betragtning bevis tilbud, som ikke er frmsæt naas-nært der blev anledning til det, hvis fremsættelsen er forsinket i den hensigt at forhale saken eller overrumple motparten, eller hvis den anden part forlanger det og saken ellers vilde bli betragtelig forsinket.⁷ En beslutning om at tillate nye bevis kan ikke angripes ved kjøremaal eller anke.

Under hovedforhandlingen sluttet nægtelse av at tilveiebringe eller føre bevis ved kjendelse.⁸

1 Jfr. §§ 176 annet ledd, 192 i.f., 193 og 196.

2 Se § 166.

3 Jfr. § 219 tredje ledd.

4 Jfr. § 186.

5 Jfr. §§ 184 og 185.

6 Se kap. 23 jfr. § 377, skil. § 22.

7 Jfr. § 562 tredje ledd og 335.

8 Se §§ 164 og 397.

§ 190.¹ Retten² kan av eget tiltak beslutte bevisførsel, som den finder paakrævet for avgjørelsen av saken.

Har partene fri raadighet over saken, kan dog vidneførsel eller bruk av skriftlige bevis³ ikke besluttes, naar begge parter erklærer sig imot det.

1 Jfr. §§ 15, 86 annet ledd, 214, 223, 227, 236, 245, 261 i.f., 339 og 402.

2 Se § 166.

3 Jfr. derimot kap. 17 og 18.

§ 191. Rettsætninger trenger ikke bevis. Retten skal av eget tiltak undersøke og anvende dem. Dog kan retten tillate bevisførsel om rettsætninger; og naar det gjelder stedlig sedvaner eller fremmed ret,¹ kan den forlange, at parterne skal skaffe nærmere opplysninger.

1 Jfr. Den europeiske Konvensjon av 7 juni 1968 om opplysninger om fremmed rett, innlatt i Overenskomster med fremmede stater, 1970 s. 482.

§ 192.¹ Er der tvist om størrelsen av en skade eller forøvrig om en værdsættelse, og bevis for beløpet enten ikke lar sig føre eller vilde være forbundet med uforholdsmæssig vanskelighet, træffer retten avgjørelsen efter eget skjønn. Den kan negte partene at føre yderligere bevis,² naar den finder det, som er oplyst, tilstrækkelig til at træffe en avgjørelse.

1 Jfr. § 14.

2 Se § 189 tredje ledd.

§ 193.¹ Bevisførsel om en parts eller vitnes vandel eller for å svekke eller styrke en parts eller et vitnes troverdighet i sin alminnelighet må bare finne sted på den måte og i den utstrekning retten tillater. Det gjelder ogsaa bevisførsel om tidligere seksuell adferd. Slik bevisførsel bør nektes når den ikke antas å være av vesentlig betydning. Motbevis må alltid tillates.

Spørsmål om parten eller vitnet har vært straffet, skal som regel stilles og besvares skriftlig. Etter rettens bestemmelse kan særlige framgangsmåte brukes ved andre spørsmål om partens eller vitnets person eller privatliv.

Skriftlige erklæringer om en parts eller et vitnes gode eller dårlige navn og rykte må ikke brukes.

Retten beslutninger efter denne paragraf kan ikke angripes ved kjøremaal eller anke uten paa det grundlag, at lovens regler er tilsidesatt.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. §§ 134 første og tredje ledd og 301.

§ 194.¹ Erder processuelle feil² ved en bevisoptagelse og grund til at tro, at de væsentlig formindsker dens paalidelighet, kan retten³ la den gjenta, hvis det kan gjøres uten uforholdsmæssig ulempe.

1 Jfr. §§ 226 annet ledd og 236, dl. § 51.

2 Jfr. §§ 384 første ledd og 395 jfr. § 403.

3 Se § 166.

§ 195. Bevisførsel foregaar umiddelbart for den dømmende ret,¹ hvis ikke retten² i henhold til denne lov³ beslutter at la bevis opta utenfor hovedforhandlingen, eller en bevisoptagelse allerede er foregaat,⁴ og den dømmende ret ikke finder grund til at gjenta den.

Hvis en vidneforklaring, som ikke er avgitt under hovedforhandlingen, kan gjentas, og ingen av de omstendigheter foreligger, som er nevnt i § 220 nr. 2, 3, 4 eller 5, kan dog enhver av partene kreve, at vidnet skal avhøres under hovedforhandlingen.

Endret ved lov 17 juli 1925 nr. 6.

1 Jfr. § 227 samt §§ 143 og 183.

2 Se § 166.

3 Se §§ 15, 220, 229, 230, 244, 245, 252 tredje ledd, 374, 402, 414 annet ledd.

4 Se §§ 227, 321, 374, 412 annet ledd og 414 annet ledd. Jfr. § 196.

§ 196.¹ En bevisoptagelse, som er foretat i en anden sak, kan bare brukes, hvis saken er ført mot samme part, eller hvis motparten samtykker eller hevisoptagelsen ikke lar sig gjenta.

En bevisoptagelse, som er foretat utenfor retssak,² kan bare brukes, hvis motparten har været tilstede under bevisoptagelsen eller er uteblitt fra den uten gyldig forfald,³ eller hvis han samtykker eller bevisoptagelsen ikke lar sig gjenta.

Forøvrig gjelder ogsaa i disse tilfælde forskriftene i § 195.

¹ Jfr. § 395.

² Se kap. 20.

³ Se §§ 89 og 90.

§ 197. Utenrettslige forklaringer eller erklæringer, som andre end opnævnte sakkyndige¹ har avgitt i anledning av saken, kan bare brukes, naar retslig avhørelse ikke kan foretages, eller naar motparten samtykker. Sakkyndige erklæringer innhentet av Forbrukerrådet eller Markedsrådets utvalg for forbrukertvister til bruk ved behandlingen av tvist i forbrukerkjøp² kan dog benytnes.

Med mindre det på forhånd er på det rene at vilkårene etter første ledd er til støde, må utenrettslige forklaringer eller erklæringer som der nevnt ikke sendes inn til retten. Forklaringer og erklæringer som ikke kan brukes, skal av dommeren straks tas ut av sakens dokumenter og sendes tilbake til vedkommende part.

Endret ved lov 2 juni 1960 nr. 1, 28 april 1978 nr. 18.

¹ Se §§ 230, 244–247.

² Se lov 28 april 1978 nr. 18.

§ 198. Naar loven kræver at noget skal gjøres sandsynlig,¹ avgjør retten hvilke bevis den finder at burde ta imot.

¹ Se §§ 58 nr. 2, 91, 148, 211, 223, 346, 366, 367, 373, 407, 488, 469 f. f., dt. §§ 118, 153, 155, tvangs), § 7–13, § 7–14, § 11–30 første ledd bokstav a, § 13–9 annet ledd, § 13–14 annet ledd, § 14–6, § 14–7, § 15–6, § 15–7.

15de kapittel. Vidner og vidneførsel.¹

¹ Jfr. §§ 115 og 117 dt., § 107, lover 28 nov 1898 § 12, 17 juni 1932 nr. 2 § 1, 21 mars 1975 nr. 9, strpl. kap. 10.

§ 199.¹ Plikt² til å møte som vitne ved herreds- eller byrett³ har enhver som ikke har mer enn tilsvarende 300 km reise med rutegående befordringsmiddel eller 50 km på annen måte, eller en tilsvarende strekning dels på den ene, dels på den annen måte.

Ved møte for lagmannsrett gjelder de dobbelte avstander.

Retten⁴ kan utvide møteplikten når den finner det påkrevd.

Vitnet har krav på godtgjørelse etter særskilt lov.⁵

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 21 juni 1963 nr. 5, 14 feb 1969 nr. 9, 1 juni 1979 nr. 24.

¹ Jfr. § 292 og strpl. § 109 samt lover 5 mai 1927 nr. 1 § 21 og 17 juli 1925 nr. 11 § 9.

² Jfr. § 220 nr. 4, dt. § 205 og lov 21 mars 1975 nr. 9.

³ Se kap. 23 jfr. § 377 og § 292, skjl. § 22.

⁴ Se § 166.

⁵ Se lov 21 juli 1916 nr. 2.

§ 199 a.¹ Lagmannsrettene og herreds- og byrettene kan avhøre vitner ved fjernavhør. Kongen gir ved forskrift nærmere regler om fjernavhør.

Retten kan pålegge vitner å møte på et nærmere angitt sted for fjernavhør.

Ved fjernavhør gjelder § 199 og domstolloven § 205 tilsvarende.

Tilføyd ved lov 24 aug 1990 nr. 54, endret ved lov 15 juli 1994 nr. 51 (ikraft 15 juli 1994 iflg. res. 15 juli 1994 nr. 727).

¹ Se strpl. § 109 a.

§ 200.¹ Retten² innkaller vidnene gjennom forkynnelse av vidnestevning. Når den finner grunn til det, kan retten pålegge partene å besørge innkallelsen. Vidnestevningen må dog underskrives av retten.

Vidnestevningen skal inneholde³ vidnets navn eller, om navnet er ukjent, en saa nøiagtig betegnelse av dets person som mulig. Den skal angi saken og øiemedet med indkaldelsen, domstolen, retsstedet og møtetiden, henvise til ansvaret for uteblivelse⁴ og gi en kort forklaring om reglene for vidnegodtgjørelse.

Såvidt mulig bør vitnene gis minst en ukes varsel. Trenger saken hurtig behandling, bør vitnene såvidt mulig gis minst en dags varsel.⁵

Folk, som er tilstede paa retsstedet eller i nærheten, kan retten pålegge å fremstille sig, uten ophold for at avgi vidnesbyrd. Møtende vidner kan den pålegge å komme igjen senere.

Endret ved lover 25 feb 1927, 24 aug 1990 nr. 54.

¹ Jfr. strpl. §§ 110, 111 og 116.

² Se § 166, jfr. §§ 320, 321 og 374.

³ Jfr. §§ 202 og 210 annet ledd.

⁴ Se dt. § 205 og 207.

⁵ Se dt. §§ 147–149.

§ 201.¹ Indkaldes et mandskap, som gjør tjeneste ved opsat militæravdeling, skal hans foresatte underrettes. Indkaldes en fange eller nogen, som ellers er berøvet friheten, skal gjenpart av vidnestevningen sendes den myndighet, som avgjør, om han kan fremstilles.

Indkaldes et barn under 14 aar, forkynnes stevningen for dets foresatte, som i saa fald har ansvaret for, at den efterkommes.²

¹ Jfr. strpl. § 114.

² Jfr. § 210 tredje ledd.

§ 202.¹ Retten kan pålegge et vitne å ta med seg dokumenter eller andre ting som det har plikt til å legge fram.²

Retten kan pålegge et vitne å friske opp sitt kjennskap til saken. f eks ved å undersøke regnskapsbøker, brev, dokumenter og gjenstander som det uten særlig besvær har adgang til, og å gjøre opptegnelser og ta disse med i retten.³

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 253, strpl. §§ 116 og 210.

2 Se §§ 237 og 251, Jfr. §§ 252–257.

3 Jfr. dl. §§ 207 og 209.

§ 203.¹ Retten kan bestemme at et vitne som uteblir eller forlater rettsstedet uten gyldig forfall,² skal avhentes til samme eller et senere rettsmøte.

Møter et vitne beruset, kan retten bestemme at det skal holdes i fengslig forvaring til det blir edru.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. dl. § 205, lov 21 mars 1975 nr. 9 § 4, strpl. § 115 første ledd.

2 Jfr. dl. § 105.

§ 204.¹

1. Retten må ikke ta imot vitneforklaring om noe som holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat,² dersom ikke Kongen gir tillatelse.

2. Retten må ikke ta imot forklaring som vitnet ikke kan gi uten å krenke lovbestemt taushetsplikt han har som følge av tjeneste eller arbeid for stat eller kommune, postoperatør eller teleoperatør,³ om ikke departementet⁴ gir samtykke. Samtykke kan bare nektes når åpenbaringen vil kunne utsette staten eller allmenne interesser for skade eller virke urimelig overfor den som har krav på hemmelighold.

Etter en avveining av hensyn til taushetsplikten og hensynet til sakens opplysning kan retten ved kjennelse bestemme at vitneforklaring skal gis selv om samtykke er nektet, eller at vitneforklaring ikke skal mottas selv om departementet har samtykket. Før retten tar slik avgjørelse, skal den gi departementet høve til å gjøre greie for grunnen for sitt standpunkt. Denne redegjørelsen skal ikke meddeles partene.

3. Dersom det ikke i tillatelsen etter nr. 1 eller samtykket etter nr. 2 er bestemt noe annet, skal vitnesbyrder bare meddeles retten og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt.⁵

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 24 juni 1994 nr. 45, 22 nov 1996 nr. 67 (i kraft 1 des 1996 iflg. res. 22 nov 1996 nr. 1075).

1 Jfr. strpl. §§ 117 og 118.

2 Jfr. strl. §§ 90 og 91, milstrl. § 81.

3 Se henvisninger i note 2 til strpl. § 118.

4 Se henvisninger i note 3 til strpl. § 118.

5 Se § 206 og dl. § 199.

§ 205.¹ Uten samtykke av den som har krav på hemmelighold, må retten ikke ta imot forklaring av prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn,² advokater, forsvarere i straffesaker,³ meklingsmenn i ekteskaps saker, leger,⁴ psykologer, apotekere,⁵ jordmødre⁶ eller sykepleiere⁷ om noe som er betrodd dem i deres stilling.⁸

Det samme gjelder underordnede og medhjelpere som i stillings medfør er kommet til kunnskap om det som er betrodd de nevnte personer.

Dersom ikke den som har krav på hemmelighold samtykker i at avhøringen foregår offentlig, skal forklaringen bare meddeles retten og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt.

Endret ved lover 8 jan 1960 nr. 1 § 13, 5 nov 1964, 4 des 1964 nr. 2, 18 juni 1965 nr. 5, 13 juni 1969 nr. 25, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. strl. §§ 121 og 144 og strpl. § 119.

2 Se lov 13 juni 1969 nr. 25 § 14.

3 Jfr. strpl. § 106.

4 Jfr. lover 13 juni 1980 nr. 42 og 43.

5 Jfr. lov 21 juni 1963 nr. 17 § 23.

6 Jfr. lov 26 april 1985 nr. 23.

7 Jfr. lover 8 jan 1960 nr. 1 § 11, 23 juni 1972 nr. 69 § 4, 14 juni 1974 nr. 47 § 5.

8 Se NL 2–5–19, strl. §§ 139, 172 og 387, milstrl. §§ 51, 93 og 97 nr. 6.

§ 206.¹ Uten samtykke av den som har krav på hemmelighold, må retten ikke ta imot forklaring om innholdet av forhandlinger eller forklaringer som en domstol med hjemmel i lov har pålagt de tilstedeværende taushet² om.

Bestemmelsene i § 205 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lover 14 feb 1969 nr. 9, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se strpl. § 120.

2 Jfr. dl. § 199.

§ 206 a.¹ Selv om forholdet ikke går inn under § 205, kan retten frita et vitne for å svare på spørsmål om noe som er blitt betrodd det under sjelesorg, sosialt hjelpearbeid, rettshjelp i medhold av domstoloven § 218 annet ledd eller liknende virksomhet. Vitnet kan i alle tilfelle kveie at forklaring om disse forhold bare skal meddeles retten og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt.

Tilføyd ved lov 14 juni 1985 nr. 71, endret ved lov 4 juli 1991 nr. 44.

1 Se strpl. § 121.

§ 207.¹ En parts ektefelle,² slektning i rett opp- eller nedstigende linje og søsken kan nekte å gi forklaring³ om det som er møddelt dem av parten.⁴

Det som er bestemt om ektefeller, gjelder også fraskilte, samt personer som lever i et ekteskapsliknende forhold.

Retten kan fritta en parts forlovede, fosterforeldre, fosterbarn og fostersøsken for vitneplikt om forhold som nevnt i første ledd.

Endret ved lover 14. aug. 1918 nr. 4 § 85, 25. juni 1937 nr. 13, 14. juni 1985 nr. 71, 28. feb. 1986 nr. 8.

1 Jfr. strpl. §§ 122 og 127.

2 Jfr. § 118.

3 Jfr. § 211 og 218 tredje ledd.

4 Jfr. § 208.

§ 208.¹ Et vitne kan nekte å svare på spørsmål² når svaret vil kunne utsette vitnet eller noen det står i slikt forhold til som nevnt i § 207 første eller annet ledd, eller noen like nær besvogret, for straff eller tap av borgerlig aktelse. Som besvogret regnes også den besvogredes ektefelle. Retten skal fritta vitnet ved fare for vesentlig velferdstap av annen art når det ut fra en vurdering også av sakens art, forklaringens betydning for sakens opplysning og forholdene ellers ville være urimelig å pålegge vitnet å forklare seg.

Retten kan fritta vitnet for å svare på spørsmål som berører dets forlovede, fosterforeldre, fosterbarn eller fostersøsken på slik måte som nevnt i første ledd.

Endret ved lover 14. aug. 1918 nr. 4 § 85, 14. feb. 1969 nr. 9, 14. juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. strpl. §§ 123–125.

2 Jfr. §§ 211 og 218 tredje ledd, strl. § 167 og lov 8. april 1981 nr. 7 § 21.

§ 209.¹ Et vitne kan nekte å svare på spørsmål når det ikke kan svare uten å åpenbare en forretnings- eller driftshemmelighet.²

Retten kan likevel pålegge vitnet å forklare seg når den eller en avveining av de stridende interesser finner det påkrevd, i så fall kan retten bestemme at forklaringen bare skal meddeles den selv og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt.³

Endret ved lover 15. juni 1951 nr. 5, 11, 23. mars 1973 nr. 17, 14. juni 1985 nr. 71.

1 Se strpl. § 124.

2 Jfr. strl. § 294 nr. 2.

3 Se § 206, dl. § 199 og lov 14. aug. 1918 nr. 5 § 17 tredje ledd.

§ 209 a.¹ Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller hjemmelsmann for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er hjemmelsmann for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.

Samme rett som redaktøren har andre som har fått kjennskap til forfatteren eller hjemmelsmannen gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri.

Retten kan likevel pålegge vitnet å forklare seg når den finner det særlig viktig at forklaring gis. Retten skal foreta en avveining av de stridende interesser og herunder bl. a. legge vekt på sakens art og forklaringens betydning for sakens opplysning. Regelen i § 209 annet ledd annet punktum gjelder tilsvarende. Forklaring kan kreves gitt når artikkelen eller meldingen inneholder opplysninger som må antas å være gitt ved straffbart brudd på taushetsplikt,² eller når vitnet vegrer seg for å gi så fullstendige opplysninger om saken som det kan skaffe fra forfatteren eller hjemmelsmannen uten å oppgi denne.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for kringkastingssejef og kringkastingsmedarbeider.³

Tilføyd ved lov 14. juni 1985 nr. 71, endret ved lov 27. juni 1986 nr. 48.

1 Se strpl. § 125.

2 Se strl. § 121 med henvisninger.

3 Jfr. strpl. §§ 123–125.

§ 210.¹ Når forklaring bare ønskes om spørsmål som vitnet ikke kan svare på uten tillatelse² eller samtykke, bør vitnet som regel ikke kalles inn så lenge tillatelse eller samtykke ikke er gitt, medmindre det er grunn til å anta at vitnet kan bli pålagt å forklare seg etter § 204 nr. 2 annet ledd.

Innkalles et vitne som har rett til å nekte å gi forklaring om det forhold det skal spørres om,³ kan det i stevningens tilføyelse til framme fører et unødvendig dersom vitnet er bestemt på å nekte å forklare seg. Melder et vitne tidsnok før rettsmøtet at det vil nekte å gi forklaring, skal stevningen tilbakekalles om nektelsen finnes begrunnet.

Begjæres noen som er under 10 år avhørt som vitne, avgjør retten etter en avveining av hensynet til vitnet og hensynet til sakens opplysning om avhør skal foretas.⁴ Det samme gjelder dersom vitnet er alvorlig sinnslidende eller psykisk utviklingshemmet i betydelig grad. Avgjørelsen kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

Endret ved lov 14. juni 1985 nr. 71.

1 Se strpl. § 126.

2 Se §§ 204–206.

3 Se §§ 207–209 a.

4 Jfr. § 201 tredje ledd.

§ 211.¹ Antar retten at et vitne som blir kalt fram, ikke har rett til å gi forklaring² eller til å svare på et spørsmål, eller kan nekte å gjøre det, skal den gjøre oppmerksom på dette.

Påstår et vitne at det ikke har rett eller plikt til å gi forklaring, må det gjøre grunnen sannsynlig.³ I mangel av annet bevis er det nok at vitnet bekrefter den med forsikring.⁴

Har noen som kunne ha nektet å gi forklaring,⁵ begynt å forklare seg, kan han likevel nekte å fortsette eller å avgi forsikring.

Endret ved lov 14. juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. strpl. §§ 122 og 127.

2 Se §§ 204–206.

3 Se § 198.

4 Se § 198.

4 Se dL § 141.

5 Se § § 207–209 a og § 214 annet ledd (2), jfr. også § 206 a.

§ 212.¹ Før avhøringen skal rettens formann forhøre vitnene til å forklare den fulle sannhet uten å skjule noe. Han skal foreholde vitnene det ansvar som følger med falsk forklaring og forsikring.

Når et barn under 16 år avhøres som vitne, bør barnets foreldre eller en foresatt gis høve til å være til stede under avhøret, dersom ikke særlige grunner taler i mot det. Den som møter med barnet i retten, har krav på godtgjørelse som fastsatt for vitner.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. §§ 128, 135, 136 og 303, jfr. §§ 136, 288, 313, 417 og 418.

§ 213.¹ Vitnene avhøres enkeltvis. De bør som regel ikke høre på forhandlingen i saken før de er avhørt under hovedforhandlingen.

Retten bør i alminnelighet gi et vitne tillatelse til å høre på forhandlingene dersom en part begjærer det og vitnet styrer eller tar del i styret av partens anliggender for så vidt angår det forhold som saken gjelder.

Er et vitnes forklaring i strid med andre forklaringer eller bevis i saken, kan det gjøres oppmerksom på dene. Vitner kan stilles mot hverandre når deres forklaringer gir grunn til det. Bestemmelsene i leddet her bør som regel ikke anvendes før hovedforhandlingen.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se suppl. §§ 129, 284 jfr. § 313.

§ 214.¹ Retten kan beslutte at en part eller andre personer skal forlate rettssalen mens et vitne avhøres, når det er særlig grunn til å frykte at vitnet ellers ikke vil gi en uforbeholden forklaring. Når han kommer inn igjen, skal retten gjøre han kjent med det som er foretatt i mellomtiden.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se suppl. § 284.

§ 215.¹ Rettens formann spør vitnet om navn, fødselsår og -dag, stilling, bopel og forhold til partene. Dersom det er særlig grunn til det, spørres vitnet også om andre omstendigheter som kan ha innflytelse på bedømmelsen av forklaringen.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 21 juni 1963 nr. 5, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. § 121.

§ 216.¹ Før forklaring gis, spør rettens formann vitnet: «Forsikrer De at De vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?» Til dene svarer vitnet stående: «Det forsikrer jeg.»

Forsikring avgis ikke av:

- (1) vitne som er under 14 år, eller som på grunn av forstandssvakhet eller av andre årsaker ikke kan ha noen klar forståelse av forsikringens betydning
- (2) vitne som kan kreve seg fritatt for å gi forklaring.²

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 18 des 1987 nr. 97, 7 april 1993 nr. 15.

1 Jfr. suppl. §§ 131 og 132.

2 Se §§ 206 a–209 a.

§ 217.¹ Vitnene skal forklare seg muntlig. Vitnet oppfordres til så vidt mulig i sammenheng å forklare hva det vet om det bevisførselen gjelder. Deretter kan særskilte spørsmål stilles. Vitnet skal anmodes om å oppgi kilden til sin kunnskap. Skal en person eller ting vises fram for et vitne til gjenkjennelse, oppfordres det først til å gi en så nøyaktig beskrivelse som mulig.

Vitnet kan bruke opptegnelser om tall eller annet til støtte for hukommelsen. Vitnet må opplyse hvem som har gjort opptegnelsene og når det er skjedd og formålet med dem. Erklæring eller framstilling som er skrevet med saken for øye, kan bare leses opp når forklaringens art krever det.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. §§ 133 og 136.

§ 218.¹ Hver part avhører de vitner som er innkalt etter hans begjæring. Når han er ferdig med å avhøre et vitne, kan motparten avhøre det videre. Deretter kan ytterligere spørsmål fra begge sider rettes til vitnet, om rettens formann tillater det. Når partene er ferdige med sin avhøring, kan rettens medlemmer stille spørsmål.

Vitner som retten har innkalt av eget tiltak, avhøres av rettens formann, når han ikke finner grunn til å overlate avhøringen til partene.

Når en part krever det, skal rettens formann avhøre vitnene for ham.

I stedet for selv å avhøre et vitne, kan rettens formann overlate avhøringen til et annet medlem av retten.

En beslutning om hvem som skal avhøre et vitne, kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 292, dL § 206 og suppl. § 135.

§ 219. Retten våker over at avhøringen skjer på en måte som er egnet til å få fram en klar og sannferdig forklaring og som tar rimelig hensyn til vitnet.¹

Spørsmål som ved innhold eller form innbyr til svar i en bestemt retning, må ikke stilles, når det ikke skjer for å prøve påliteligheten av opplysninger som vitnet tidligere har gitt, eller andre særlige grunner gjør det forsvarlig.

Spørsmål som ikke kommer saken ved, skal avvises. Rettens formann skal overta avhøringen dersom den foregår på en utilfredsstillende måte eller andre grunner taler for det.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. lov 8 april 1981 nr. 7 § 21.

16de kapitel. Vidneførsel utenfor hovedforhandlingen.¹

1 Nr. § 115 annet ledd, dl. §§ 44–51, lover 17 juni 1932 nr. 2 § 1, 21 mars 1975 nr. 9.

§ 220.¹ Utenfor hovedforhandlingen kan vidneførsel bare foretas:

1. når retten under særlige omstendigheter finner, at det er av betydning allerede under saksforberedelsen² å få kjennskap til et vidnes forklaring;
2. når det er ønskelig, at vidnet avhøres på åstedet og den dømmende rett ikke vil bli satt der eller begi sig derhen;
3. når der på grunn av sykdom, forestående bortreise eller lignende er fare for, at vidnet ikke vil kunne føres under hovedforhandlingen,³ eller når vidnet på grunn av sykdom, alderdomssvakhet eller lignende må avhøres i sitt hjem eller i nærheten av det, og den dømmende rett ikke vil begi sig derhen;
4. når vidnet bor eller oppholder sig i utlandet eller på et så fjært sted i riket, at det ikke plikter å møte for den dømmende rett, eller at det vilde være forbundet med uforholdsmessig ulempe for vidnet å møte frem;
5. når det av andre grunner vilde være forbundet med ulempe å avhøre vidnet under hovedforhandlingen³ eller omkostningene herved vilde være uforholdsmessige hensett til sakens og vidnesbyrdets betydning og partenes økonomiske evne.

Endret ved lov 17 juli 1925 nr. 6.

1 Nr. § 195.

2 Se §§ 302–321.

3 Sekap. 23 jfr. § 377, skjl. § 22.

§ 221. Beslutning om vitneførsel utenfor hovedforhandling treffes av den rett,¹ som har saken til behandling. Er der fare ved opphold, kan beslutningen treffes av enhver rett som har befattning med saksforberedelsen² eller som i tilfelle skal lede vitneførselen.

Gjelder det vitneførsel ved en annen rett, skal rettsanmodningen³ nevne de omstendigheter, som skal bevises; dessuten skal den gi en sådan oversikt over saken, som antas nødvendig for å sette den annen rett i stand til å lede vitneførselen.

Endret ved lov 21 juni 1963 nr. 5.

1 Se § 166.

2 Jfr. §§ 302, 321 og 374.

3 Jfr. dl. §§ 44, 45 og 48.

§ 222. Vitner som føres utenfor hovedforhandlingen, skal i det tilfelle som § 220 nr. 2 nevner, avhøres på åstedet. Ellers avhøres de som regel ved herreds- eller byretten på sitt bosted eller oppholdssted, dog slik at avhøringen kan skje ved annen rett når flere vitner som bor i forskjellige domssogn har møteplikt eller har vedtatt å møte for vedkommende herreds- eller byrett. Er flere domstoler kompetente, kan de avtale at avhør skal skje ved en av dem. Dersom de kompetente domstolene ikke blir enige om hvor felles avhør skal finne sted, kan lagnamnsretten etter begjæring av en kompetent domstol eller en part beslutte om og i tilfelle ved hvilken av de kompetente domstoler felles avhør skal skje. Lagmannsrettens beslutning kan ikke påkjæres. Hører de kompetente domstoler under forskjellige lagsogn, treffer Høyesteretts kjæremålsutvalg slik beslutning.

Vidnet kan føres for den dommer, som leder saksforberedelsen,¹ eller for en dommer, som den dømmende ret opptæller blandt sine medlemmer, naar avhøringen kan foregaa paa et sted, hvor vidnet efter § 199 plikter at møte, eller hvor det har vedtatt at møte.

Endret ved lov 14 feb 1969 nr. 9, 1 juni 1979 nr. 24.

1 Se §§ 302, 321 og 374.

§ 223.¹ Den ret eller dommer, som skal lede vidneførselen, fastsetter tid og sted, indkalder vitnerne og varsler partene.² Hvis vidneførselen ikke taaler opsettelse, kan den fremmes, selv om partene ikke kan varsles.

Retten kan av eget tiltak avhøre andre vitner, naar omstendighetene gir opfordring til det, og en utsættelse vilde være til ulempe.³

Vidneførselen fremmes, selv om begge parter uteblir.

Den kan fuldstændiggjøres ved ny avhøring, hvis en part gjør sandsynlig,⁴ at han ved gyldig forfalds har været hindret fra at møte, eller hvis han ikke er blitt varslet, eller hvis retten ellers finder det påkrævet.⁶

1 Jfr. § 232.

2 Se §§ 200–203 jfr. 210, dl. § 193.

3 Jfr. § 190.

4 Se § 198.

5 Se §§ 89 og 90.

6 Jfr. § 226 annet ledd.

§ 224. Den dømmende rett er ikke bundet av vitnedommereens beslutninger om at et vitne ikke skal avgi forklaring eller forsikring.

Er det en høyere rett som har hovedsaken, kan den ved kjennelse¹ omgjøre bestutningen og pålegge vitnedommere å fremme vitneførselen eller kreve forsikring av vitnet. Er det ikke en høyere rett som har hovedsaken, kan den bruke kjæremål² mot beslutningen.

En innsigelse som er forkastet av den dømmende rett, kan ikke på nytt settes fram for vitnedommere.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se §§ 164 og 396.

2 Se §§ 396 fig.

§ 225.¹ Opstaar der under vidneførselen spørgsmål, som vidnedommeren ikke har myndighed til at avgjøre, forelægger han dem for den ret, som har hovedsagen.

¹ Jfr. § 234.

§ 226. Reitsboken¹ over vidneførselen oversendes til den ret, som har hovedsagen. Parterne underrettes straks om modtagelsen.

Er der mangler ved vidneførselen, skal den ret,² som har hovedsagen, sørge for at faa dem rettet paa hensigtsmæssigste maate, hvis en part forlanger det, eller hvis retten av eget tiltak kan beslutte vidneførsel.³

¹ Se kap. II.

² Se § 166.

³ Se § 190.

17de kapitel. Granskning.

§ 227.¹ Granskning foretar den dømmende ret selv,² hvis den kan gjøre det uten særlig uleilighet.³

Naar der paa grund av gjenstandens beskaffenhet er fare ved ophold, eller naar der er grund til at frygte for, at en utsættelse vil medføre betragtelig tidsspilde, kan den dommer, som forbereder saken,⁴ beslutte at foreta granskning til bruk under hovedforhandlingen.⁵

I ethvert tilfælde kan han foreta granskning, naar det er nødvendig for saksforberedelsen,⁶ eller naar gjenstanden er tilstede.

¹ Jfr. §§ 281, 292 og 293 samt strpf. §§ 150.

² Jfr. §§ 190, 195, 374, 402 og 414 annet ledd.

³ Jfr. §§ 229–231.

⁴ Se §§ 302, 321 og 375.

⁵ Jfr. § 131.

⁶ Se §§ 302 og 375.

§ 228.¹ Når retten² finner, at granskningen krever særlig kyndighet, tilkaller den sakkyndige efter reglene i det 18de kapitel. Et rettsvidne³ tar del i granskning, som ikke foretas av den dømmende rett. Er sakkyndige tilkalt, tilkalles ikke rettsvidne.

Endret ved lov 10 juni 1932 nr. 2.

¹ Jfr. strpf. § 151.

² Se § 166.

³ Se ill. §§ 31, 101–104.

§ 229. Skal der foretages granskning av fast eiendom eller av en ting, som ikke uten særlig uleilighet kan bringes frem til retsstedet, kan den dømmende ret overlate granskningen til to eller flere av sine medlemmer eller til herreds- eller byretten paa aastedet.¹ Overlates granskningen til medlemmer av retten, opnævnes den ene til formand.

I saker for herreds- eller byretten om faste eiendommers grænser skal alltid hele den dømmende ret foreta granskning paa aastedet, hvis nogen av parterne forlanger det.²

¹ Jfr. § 231, dl. §§ 44, 45 og 48.

² Jfr. § 281 annet ledd.

§ 230.¹ Naar gjenstandens art gjør det hensigtsmæssig, kan retten² helt eller delvis overlate granskningen eller redigjørelsen for resultatene til de sakkyndige alene.³

Om erklæringer, som de sakkyndige avgir alene, gjelder reglene i §§ 244–247.

¹ Jfr. strpf. § 152.

² Se § 166.

³ Jfr. §§ 228, 231, 233–236.

§ 231. Beslutningen om å la granskning utføre av andre¹ enn retten selv skal angi hva som skal granskes, formålet med granskningen og andre opplysninger som er nødvendige for å gjennomføre granskningen.

Overdrages utførelsen til en anden ret eller enkelte dommere i forening med sakkyndige, kan den beslutende ret enten selv opnævne de sakkyndige eller overlate opnævnelsen til vedkommende ret eller dommere.

Overdrages utførelsen til en anden ret, kan denne tilkalde sakkyndige i ethvert tilfælde, hvor den finder det påkrævet.

Faar en sakkyndig forfald,² kan den forretende dommer alltid selv tilkalde en anden isteden.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Se §§ 229 og 230.

² Jfr. dl. § 105.

§ 232.¹ Skal en ret eller enkelte dommere forestaa granskningen, fastsætter formanden tid og sted, indkalder sakkyndige og vidner og varsler parterne.² Er der fare ved ophold, kan dog forretningen fremmes uten varsel til parterne. Granskningen fremmes, selv om ingen av parterne møter.

¹ Jfr. § 223.

² Se §§ 200–203 jfr. 210, dl. § 193.

§ 233.¹ Er en granskning overlatt til sakkyndige alene,² gaar de frem paa den maate, som de finder tjenligst, hvis retten ikke har gitt dem nærmere forskrifter. Over forretningen føres bok efter forskriftene i § 131.

Ønsker de sakkyndige opplysninger fra parter eller andre, kan de henvende sig til retten. De kan ogsaa selv indhente opplysninger; men disse maa da enten gives skriftlig og i saa fald vedlægges boken over granskningen, eller de maa gives i et møte, som begge parter³ i tide er varslet om, og i saa fald tages ind i boken.

Retten fastsætter en frist for granskningen og underretter parterne om fristen.⁴

1 Jfr. suppl. § 152.

2 Se §§ 230 og 231.

3 Jfr. dl. § 193.

4 Jfr. dl. § 208.

§ 234.¹ Opstaar der spørgsmaal, som den ret eller de dommere eller sakkyndige, som udfører granskningen, ikke selv har myndighed til at afgjøre, eller mangler der oplysninger, som de ikke selv kan indhente, henvender de sig til den ret, som har overdrag granskningen til dem.

Dog kan granskningen udvides til ting eller punkter, som der ikke er spurgt om, naar omstændighederne gir opfordring til det, og udsættelse vilde være til ulempe eller væsentlig øke omkostningene.

1 Jfr. § 225.

§ 235. Naar granskninger udføres udenfor hovedforhandling, skal den bok, som er ført,¹ og de erklæringer, som er afgivet,² oversendes til den ret, som har begjært forretningen. Parterne³ underrettes straks om modtagelsen.

1 Se § 131.

2 Se § 233.

3 Jfr. dl. § 193.

§ 236.¹ Finder retten det paakrævet, kan den afkræve den, som har udført granskningen, nærmere oplysninger eller begjære forretningen genoptat eller la en ny granskningsforretning udføre eller selv foreta granskning.

1 Jfr. §§ 214 og 245.

§ 237.¹ Bestemmelserne i §§ 250–260 om forpligtelsen til at fremlægge skriftlige bevis gælder, saa langt de passer, ogsaa om forpligtelsen til at fremlægge eller gi adgang til andre ting, som retten beslutter at undergi granskning, eller som en part paaberoper som bevis.

1 Jfr. dl. §§ 209 og 210.

18de kapitel. Sakkyndige.¹

1 Jfr. lovbek. nr. 28 nov 1898 § 12, 17 juli 1925 nr. 11 § 9, 5 marts 1927 nr. 1 § 22, 10 des 1948 nr. 3 § 29, 13 juni 1980 nr. 42 § 33, 13 juni 1980 nr. 43 § 33.

§ 238.¹ Enhver som retten² oppevner til at gjøre tjeneste som sakkyndig,³ plikter⁴ at påta seg vernet.

Før retten oppevner noen som sakkyndig,³ bør den som regel spørre om vedkommende er villig. Erklærer han seg uvillig, bør han ikke oppevnes om det er anledning til at oppevne en annen.

Sakkyndige har rett til godtgjørelse etter særskilt lov.⁵

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 292 og suppl. § 138.

2 Se §§ 228, 230, 240 samt § 166.

3 Se dl. §§ 208 og 211.

4 Se §§ 199, 204–209 og 244, annet ledd.

5 Selov 21 juli 1916 nr. 2.

§ 239.¹ Det oppevnes én sakkyndig, med mindre retten finner at saken krever to eller flere sakkyndige. Retten² kan oppevne nye sakkyndige ved siden av den eller de først oppevnte, hvis den finner det påkrevet.

Retten beslutninger etter denne paragraf kan ikke påkjæres.

Endret ved lov 15 juli 1994 nr. 51.

1 Jfr. suppl. § 139.

2 Se § 166.

§ 240.¹ Kongen kan anta faste sakkyndige til at gjøre tjeneste for visse arter av spørsmål.

De faste sakkyndige gjør tjeneste om ikke særlige forhold tilsier noe annet.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. § 140.

§ 241.¹ Før sakkyndige opnævnes, skal retten gi parterne anledning til at uttale sig, hvis det lar sig gjøre uten uforholdsmæssig ophold. Begjærer begge parter de samme sakkyndige opnævnt, skal retten som regel ta begjæringen til følge, naar de, som er foreslaaet, erklærer sig villige.

1 Jfr. suppl. § 141.

§ 242.¹ Den som etter domstoloven § 106 vilde være ugild som dommer, skal ikke oppevnes som sakkyndig. Når det kan unngås, bør det som sakkyndig ikke oppevnes noen som etter domstoloven § 108 vilde være ugild som dommer.

Som regel bør det heller ikke oppevnes sakkyndige som står i avhengighetsforhold til hverandre.

Har en part begjært en sakkyndig utelukket, treffes avgjørelsen ved kjennelse.² En kjennelse som går ut på utelukkelse, kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. § 142 første ledd.

2 Se §§ 164 og 396.

§ 243. Meddelelser fra retten til de sakkyndige om opnævnelsen, om frister for avgivelse av erklæring, om indkaldelse til retsmøte og andet gives paa den maate, som retten finder hensigtsmessig.

Retten bør gi de sakkyndige underretning om de spørsmål, som skal forelægges dem, i saa god tid, at de kan forberede sig paa svaret.

§ 244.¹ De sakkyndige avgir i regelen skriftlig erklæring enten i forening eller hver for sig.

De kan ogsaa indkaldes til at gi mundtlig forklaring for den dømmende ret enten istedenfor at avgir skriftlig erklæring eller for at utræde den nærmere. De er pligtige til at møde, naar de er fast opnævnt, eller veilængden ikke er større end den, som er nævnt i § 199.

Naar skriftlig erklæring er avgivet af et fast kollegium, kan det ikke kræves, at flere af dets medlemmer skal møde end én for hver af de meninger, det maatte ha delt sig i. Kollegiet vælger selv de medlemmer, som skal møde.

¹ Jfr. suppl. § 143 andet og tredje ledd.

§ 245.¹ Retten² kan avkræve de sakkyndige yderligere forklaring, enten skriftlig eller gennem afhøring, naar den finder det nødvendigt.

¹ Jfr. §§ 214 og 236.

² Se § 166.

§ 246.¹ De sakkyndige afhøres efter de regler som gjelder for vitner,² men kan være til stede under hele forhandlingen. Retten kan tillade dem å stille spørgsmål til parter, vitner og andre sakkyndige, og å rådføre seg med hverandre før de svarer.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Jfr. suppl. § 144.

² Se kap. 15.

§ 247.¹ Før en sakkyndig gir forklaring i retten, skal han bekrefte med forsikring² at han har utøyn og vil fullføre sitt verv samvittighetsfullt og etter beste overbevisning.³ Dektar en sakkyndig i en rettslig granskingsforretning, gir han forsikring før granskningen tar til.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Jfr. § 292, dl. § 208 og suppl. § 145.

² Se dl. § 141.

³ Se suppl. §§ 114, 163–165.

§ 248. Personer som partene framstiller for retten til afhøring som sakkyndige uten oppnevning, gir forklaring etter samme regler som vitner,¹ men kan være til stede under hele forhandlingen og gir forsikring etter bestemmelse for oppnevnte sakkyndige.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

¹ Se kap. 15.

§ 248 a. Forfremavhør av sakkyndige gjelder § 199 a første og annet ledd og domstoloven § 208 tilsvarende. Tilføyd ved lov 24 aug 1990 nr. 54, endret ved lov 15 juli 1994 nr. 51.

19de kapitel. Skriftlig bevis.

1. Fremlæggelsen.¹

¹ Jfr. skjt. § 24.

§ 249. Naar en part paaberoper sig et skriftlig bevis, som er i hans egen besiddelse, bør han fremlægge det i retten.¹

Blir beviset paaberøpt i et processkrift,² bør det vedlægges i original eller i bekræftet avskrift. Naar der senere skal forhandles mundlig om beviset, er dog en ubekræftet avskrift tilstrækkelig, og hvis motparten kjender beviset, kan en kort angivelse av indholdet træde istedenfor avskrift til ham.

¹ Jfr. § 306.

² Se §§ 121, 122, 123 og 188.

§ 250. Er ellers et skriftlig bevis i en parts besiddelse, kan det kræves fremlagt,¹ naar det ikke indeholder noget, som parten efter reglerne om vidnesbyrd vilde være utelukket fra eller fritat for at gi forklaring om.²

Under enhver omstændighed kan det kræves, at han fremlægger skriftstykker, som han overfor motparten efter den borgerlige ret pligter å utlevere eller fremlægge.³ Pligten til å fremlægge skriftstykker, som er oprettet for at fastsætte reisforholdet mellem parterne, omfatter ogsaa deres skriftlige forhandlinger derom og skriftstykker, som har været fremlagt eller brukt i fællesskap under forhandlingene.

¹ Jfr. § 258.

² Se §§ 204–209 a.

³ Se loven 17 feb 1939 nr. 1 § 21, 4 juni 1976 nr. 59 §§ 13–13 og 14.6, sjøl. § 300.

§ 251.¹ Har nogen, som ikke er part, et skriftlig bevis i sin besiddelse, kan det kræves fremlagt.²

1. naar besidderen overfor en part, som kræver eller samtykker i fremlæggelsen, vilde være pliktig, til å utlevere eller fremlægge skriftstykket efter reglerne i § 250 andet led;³

2. naar skriftstykket har betydning som bevis og ikke indeholder noget, som besidderen efter reglerne om vidnesbyrd vilde være utelukket fra eller fritat for at avgir forklaring om.⁴

¹ Jfr. § 292.

² Jfr. § 257 og lov 21 juli 1916 nr. 2 § 11.

³ Jfr. § 258.

⁴ Se §§ 204–209 a.

§ 252. Skriftlige bevis maa saavidt mulig fremlægges i original eller i bekræftet avskrift.¹ Retten² kan altid beslutte, at originalen skal fremlægges, naar den kan skaffes tilveie. Er originalen utydelig eller vanskelig at læse, bør den, som paaberoper sig skriftet, lægge ved en avskrift.

Naar et skrift delvis er av et indhold, som fritar for fremlæggelse, eller naar bare en del av skriftet

har betydning for saken. kan retten² la den del, som skal fremlægges, avskrive; det øvrige skal da holdes hemmelig. Med vedkommendes samtykke kan skriftet isteden nødlægges paa rettens kontor og parterne der gjøre sig bekendt med den del av skriftet, som skal fremlægges.³

Er det vanskelig eller overveiende betænkelig at fremlægge et skriftlig bevis for selve den dømmende ret, eller har besidderen et berettiget krav paa at beholde skriftstykket i sit verge, kan retten² beslutte, at beviset skal fremlægges for et av rettens medlemmer eller for herrøds- eller byretten paa stedet i et retsmøte,⁴ som parterne⁵ varsles til. Retten kan la ta en avskrift, som følger saken.

¹ Jfr. dl. § 136.

² Se § 166.

³ Jfr. § 123 tredje ledd.

⁴ Se dl. §§ 31, 101 og 122 flg.

⁵ Jfr. dl. § 193.

§ 253.¹ Naar en part forlanger, at et skriftlig bevis skal fremlægges, skal han saavidt mulig opgi indholdet av det og selv fremlægge en avskrift, om han har nogen.

Finder retten,² at et skriftlig bevis bør fremlægges, gir den besidderen paalæg om det.³ Før retten utfærdiger paalægget, bør den gi ham anledning til at uttale sig, naar den finder grund til det.

Retten kan ogsaa i forbindelse med paalægget opfordre ham til at opgi grunden, hvis han ikke vil efterkomme det.

¹ Jfr. § 202 og § 292.

² Se § 166.

³ Jfr. dl. § 209.

§ 254. Paastaar den, som opgives at besidde skriftstykket, at han ikke har det, eller at han ikke kan finde det, eller at han ialfald ikke kan finde det uten uforholdsmæssig besvær, eller kræver han sig fritat for at fremlægge skriftet eller for at fremlægge det anderledes end i avskrift eller til gjennemsyn, avgjør retten¹ spørsmålet ved kjendelse.²

Dog kan besidderen motsætte sig, at hans pligt til at fremlægge skriftstykket blir avgjort paa denne maate, hvis den avhænger av et omvistet retsforhold.

¹ Se § 166.

² Se §§ 164, 256, 397 nr. 2, 398 annet ledd og 400 annet ledd.

§ 255. Vil nogen, som har faat paalæg om at fremlægge et skriftlig bevis under hovedforhandlingen, negte at gjøre det, bør han i saa god tid som mulig fremsætte indsigelse og opgi de grunde, han støtter den paa.

§ 256. Før retten avsiger kjendelse, skal den gi sakens parter og i tilfælde den, som opgives at besidde skriftstykket, adgang til at uttale sig og fremføre de bevis, som lar sig tilveiebringe uten uforholdsmæssig ophold. Den kan innkalde saavel parterne¹ som andre til avhøring, de sidste som vidner.

¹ Sedi. § 193.

§ 257. Hvis nogen, som ikke er part, undlater at efterkomme et paalæg om at fremlægge et skriftlig bevis, og han enten ikke opgir nogen grund eller bare opgir en grund, som er forkastet ved retskraftig kjendelse,¹ kan retten² i særdeles vigtige tilfælde avsi kjendelse³ om at anvende tvangsfuldbyrdelse.⁴ Dette gjelder saavel, naar utleveringen negtes, som naar besiddelsen negtes, uagtet det er overveiende sandsynlig, at skriftet er i den oppgivne persons verge.

¹ Se § 164 jfr. § 161.

² Se § 166.

³ Se §§ 164 og 396-398.

⁴ Se tvangsl. §§ 5-9, § 5-10 og § 13-8. Jfr. dl. § 209.

§ 258. Hvis en part, som er pliktig til at fremlægge et skriftlig bevis,¹ har undlatt at gjøre det eller forsættlig har gjort fremlæggelsen umulig, avgjør retten efter en prøvelse av samtlige omstændigheter, hvilken betydning det skal tillægges.² I det tilfælde, som er nævnt i § 251 nr. 1, gjelder det samme, naar en part negter samtykke til fremlæggelse, skjønt han ikke efter reglene om vidnesbyrd vilde være utelukket fra eller fritat for at avgi forklaring.³

Handles der om forhold, som en part ikke har fri raadighet over, faar § 257 tilsvarende anvendelse.⁴

¹ Se §§ 250 og 253.

² Jfr. § 184 annet ledd.

³ Se §§ 204-209 a.

⁴ Jfr. dl. § 210.

§ 259. Besidder en parts ektefælle et skriftlig bevis, kan ektefællen i tvistemaal, som vedkommer det fælles bo, paalægges at fremlægge beviset efter de samme regler og med samme virkning som parten selv.¹

¹ Jfr. § 118.

² Se §§ 250, 253 og 258.

§ 260.¹ Kunde det være til skade eller særlig uleilighet, om et skrift kom bort, beholder retten det efter fremlæggelsen i sit verge eller lar det opbevare paa anden betryggende maate. Naar det ikke lenger trænges, kan den berettigede forlange det utlevert.

Ogsaa tidligere kan et skrift leveres tilbake, naarden det tilhører, forpligter sig til at fremlægge skiftet paany, om det kræves.

Har retten mistanke om falsk, beholder den skriftet i sit verge, hvis ikke paatalemyndigheten kræver det utlevert.

¹ Jfr. §§ 134 og 136 samt strfl. §§ 27, 209 og 214.

II. Egthetsspørsmålet.

§ 261. Dokumenter, som efter sin form og sit indhold fremstiller sig som offentlige, formodes at være egne og uforfalsket.

Er der særlig grund til at tvile paa, at dokumentet er egne eller uforfalsket, har den, som paadroper sig dokumentet, bevisbyrden.

Er dokumentet udstedt af en udenlandsk myndighed, avgjør retten, om det skal formodes at være egne. Undersøgelse af egtheden foretar retten af eget tiltak.

§ 262. Et privat dokument, som er egenhændig underskrevet med navn, og hvis indhold ikke gir særlig grund til mistanke, avgir fuldt bevis for, at indholdet skriver sig fra den, som har underskrevet dokumentet. Motbevis er ikke utelukket.

§ 263. Er der strid, om etskrift er egne, og skriftsammenligning skal foretages, kan de nødvendige skriftprøver kræves fremlagt efter de sædvanlige regler som andre skriftlige bevis.

Den, hvis haandskrift der er spørgsmål om, kan retten paalægge at skrive med sædvanlig haandskrift nogen opgave sætninger i rettens eller en dommers overvær. Negter han, faar de regler, som er git om negtelse af partsforklaring og vidnesbyrd, tilsvarende anvendelse.

Rettens paalæg efter andet led kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke.

1 Se § 184 annet ledd jfr. §§ 116–118. dl. §§ 206, 209 og 210.

III. Beviskraft.

§ 264. Indenlandske offentlige dokumenter, som er utfærdiget af rette myndighed, avgir fuldt bevis for det, de bevidner, naar de er bestemt til at avgi saadant bevis. Motbevis er ikke utelukket.

Er et offentlig dokument bestemt til at avgi fuldt bevis for noget, som tjenestemanden ikke selv har erfart i tjenestens medfør, formodes det, som efter dokumentet er oplyst, at være rigtig, saalænge ingen særlig grund taler imot det.

§ 265. Utenlandske offentlige dokumenter avgir under sædvanlige vilkaar fuldt bevis, hvis det, som de bevidner eller oplyser, ogsaa efter de regler, som gjælder her i riket, egner sig til bevis gennem erklæring af vædkommende myndighed.

Hvis ikke andet er avtalt ved overenskomst med fremmed stat,¹ kan dog retten undlate at tillægge utenlandske offentlige dokumenter fuld beviskraft, naar der er særlig grund til tvil. Motbevis er ikke utelukket.

1 Jfr. lov 17 marts 1939 nr. 1 § 4.

§ 266.¹ Retten bedømmer efter en prøvelse av samtlige omstændigheter, om det fornindsker beviskraften, at et dokument er uregelmæssig i form eller indhold eller av andre grunde mistænkelig.

1 Jfr. § 183.

20de kapitel. Bevisoptagelse utenfor retssak.¹

1 Jfr. dl. § 43 med note 5 og 6, loven 2 juli 1910 nr. 7 § 8, 17 juni 1966 nr. 12 § 18–3, 16 des 1966 nr. 9 § 15.

§ 267.¹ Bevisoptagelse kan foregaa utenfor retssak, naar der er grund til at frygte for, at bevis for kjendsgjeringer av retslig betydning ellers vilde gaa tapt, eller at det vilde bli særlig vanskelig at føre det.²

Bevisoptagelse om mangler eller feil ved en ting eller om beskadigelse av en ting kan ogsaa ellers foregaa efter begjæring av den, som paastaar, at han kan gjøre ansvar gjældende mot nogen eller er utsat for, at ansvar blir gjort gjældende mot ham selv.

1 Jfr. § 196 annet og tredje ledd.

2 Jfr. lov 8 april 1981 nr. 7 § 21.

§ 268.¹ Begjæring om bevisoptagelsen fremsættes mundtlig eller ved processkrift² for hems- eller byretten paa det sted, hvor de, som skal avhøres, bor eller opholder sig, eller hvor en ting skal granskes.³

1 Jfr. dl. § 47.

2 Se § 119 flg.

3 Jfr. skjl. § 6.

§ 269. Begjæringen maa opgi de omstændigheter, som skal godtgjøres ved bevisoptagelsen, og reddegjøre for de grunde, som berettiger til at opta beviset utenfor retssak.¹

Motparten opgives, hvis det kan gjøres. Som motpart betragtes den eller de, mot hvem en paastand agtes fremsat med støtte i bevisoptagelsen, eller overfor hvem bevisoptagelsen ellers antages at kunne faa umiddelbar betydning.²

1 Se § 267.

2 Jfr. skjl. § 6 i.f.

§ 270. Begjæringen avgjøres ved kjendelse.¹ Tillates bevisoptagelse, skal kjendelsen nævne de bevis, som skal optages, og øiemedet med bevisoptagelsen.

Før bevisoptagelse tillates, skal motparten² høres, hvis en motpart er kjendt, og der ikke er fare ved ophold.

En kjendelse, som tillater bevisoptagelse, kan ikke paakjæres.

1 Se § 164 og 166.

2 Se § 269 annet ledd.

§ 271. Retten utfører bevisoptagelsen efter de almindelige regler om bevisoptagelse utenfor hovedforhandling, saa langt de passer.

Motparten eller hans lovlige stedfortræder skal indkaldes, hvis der ikke er fare ved ophold.¹ Kan det ikke gjøres, men motparten har en fuldmægtig paa stedet eller i nærheten, skal han om mulig indkaldes.² Kan heller ikke det gjøres, skal motparten eller hans fuldmægtig snarest mulig underrettes om bevisoptagelsen.³

Har ingen kunnet tilkalles på motpartens vegne, eller kan motparten ennå ikke oppgis, kan retten av eget tiltak oppnevne en advokat for ham på bevisoptakerens bekostning.

Endret ved lov 4 des. 1964 nr. 2.

1 Jfr. §§ 196 annet ledd og 269 annet ledd.

2 Jfr. dl. § 192.

3 Jfr. skjl. § 21.

Tredje del. Saksbehandlingsens enkelte led.

21de kapitel. Mægling og dom i forliksraadet.¹

1 Se dl. §§ 27, 28, 52, 53, 56–59.

I. Mægling.¹

1 Sedl. §§ 27, 28, 52, 56–59.

§ 272. Den, som vil reise søksmaal,¹ maa først indkalde sin motpart til mægling i forliksraadet, hvis ikke andet er bestemt ved lov.²

1 Jfr. lov 28 juni 1974 nr. 58 § 60.

2 Se §§ 69 annet ledd, 273 og 274 jfr. 275, tvangsl. § § 6–6 tredje ledd, jfr. sl. § 31 annet ledd, lover 16 juni 1939 nr. 6 § 53, 13 des 1946 nr. 22 § 30 i.f., 2 mai 1947 nr. 1 § 11 første ledd i.f., 5 des 1947 nr. 1 § 3 annet ledd, 10 des 1948 nr. 3 § 8 siste ledd, 19 mars 1965 nr. 3 § 6, 16 des 1966 nr. 9 § 23, 17 april 1970 nr. 21 § 14, 13 juni 1980 nr. 24 § 11–2 nr. 4, kkl. §§ 33, 66. – Se også lov 17 juli 1925 nr. 11 § 9.

§ 273.¹ Mekling² i forliksrådet foretas ikke:

1. i saker etter ekteskapsloven³ eller barneloven⁴ og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen;⁵
2. i saker om nedstamning;⁶
3. i saker mot staten eller en kommune, mot offentlige eller kommunale myndigheter eller institusjoner, eller mot tjenestemenn om offentlige tjenestehandlinger eller erstatning for sådanne;⁷
4. i saker om gyldigheten av en voldgiftsdom;⁸
5. i saker om patemer,⁹ kretsmønstre til integrerte kretser,¹⁰ planteforedlerretter,¹¹ varemerker¹² og mønstre;¹³
6. i saker som nevnt i domstolloven § 230 tredje ledd;
7. i saker som er avgjort ved vedtak i Markedsrådets utvalg for forbrukertvister.¹⁴

Endret ved lover 10 juni 1932 nr. 2, 1 juni 1934 nr. 4, 25 juni 1937 nr. 13, 20 juni 1952 nr. 4, 8 april 1981 nr. 7, 12 mars 1993 nr. 32, 1 sep 1995 nr. 60 (i kraft 1 jan 1997 iflg. res. 20 des 1996).

1 Jfr. lov 28 juni 1974 nr. 58 § 60.

2 Jfr. § 1 annet ledd.

3 Lov 4 juli 1991 nr. 47.

4 Lov 8 april 1981 nr. 7.

5 Lov 4 juli 1991 nr. 47 kap. 12–14.

6 Se § 427.

7 Se § 435.

8 Se § 469 jfr. §§ 467 og 468.

9 Se lov 15 des 1967 nr. 9.

10 Se lov 15 juni 1990 nr. 27.

11 Se lov 12 mars 1993 nr. 32.

12 Se lov 3 mars 1961 nr. 4.

13 Se lov 29 mai 1970 nr. 33.

14 Jfr. lov 28 april 1978 nr. 18.

§ 274. Mægling er ikke nødvendig:

1. i saker hvor begge parter har vært bistått av advokat og det i stevningen opplyses at både saksøker og dennes advokat finner det uten hensikt å bringe saken inn for forliksrådet til mekling eller med krav om dom;
  2. naar saksøkte eller hans lovlige stedfortræder ikke har kjendt bopæl, fast arbeidssted eller forretningssted her i riket, og han heller ikke har en fuldmægtig, som har kjendt bopæl her og kan indgaa forlik paa hans vegne;
  3. naar forkyndelse kan foregaa ved offentlig kundgjørelse;¹
  4. naar krav eller motkrav bringes ind mellem de samme parter, efterat stevning i saken er forkyndt;²
  5. når et søksmaal reises av flere saksøkere eller mot flere saksøkte i fellesskap, og saken har vært behandlet i forliksrådet eller kan unntas fra mekling i forliksrådet mellom en av saksøkerne og en av de saksøkte;
  6. i saker om krav som er sikret ved arrest eller midlertidig forføyning³ eller krav om erstatning for slik sikring;
  7. i saker om rettsforhold som hører under sjøloven⁴ eller sjømannsloven;
  8. i saker om rettsforhold som reiser seg av saltvannsfiskeriene eller står i forbindelse med dem.
- Kongen kan ved forskrift fastsette i hvilken utstrekning forliksmekling ikke skal være nødvendig i saker som har vært behandlet i utenrettslige tvisteløsningsorganer.

Hvis saksøkeren kræver forliksmægling i de sager, som her er nævnt, gjælder reglerne om mægling og dom i forliksraadet ogsaa for dem.

Endret ved loven 17 juli 1925 nr. 6, 26 feb. 1960 nr. 1, 27 juni 1986 nr. 48, 21 juni 1985 nr. 78, 18 des. 1987 nr. 97, 24 aug. 1990 nr. 54, 26 juni 1992 nr. 86, 24 juni 1994 nr. 39.

1 Se dt. § 181.

2 Se §§ 56, 58, 59, 62, 366–368 jfr. § 414 annet ledd.

3 Se tvangsloven § 14-8 og § 15-8.

4 Lov 24 juni 1994 nr. 39.

§ 275.¹ Den ret, som søksmaalet bringes ind for i første instans, paaser, at lovens forskrifter om mægling er fulgt.²

Retten kan fremme saken uten mægling i forliksraadet, naar der kan være grund til tvil om, hvorvidt mægling er nødvendig.

Naar saksøkte har faat anledning til at uttale sig, og retten derefter godkjender en mægling som lovlig eller fremmer saken uten mægling, kan avgjørelsen ikke omgjøres og ikke angripes ved kjæremaal eller anke.

1 Jfr. § 99.

2 Jfr. §§ 93 og 301.

§ 276. Vemeingsreglerne i 2det kapitel faar tilsvarende anvendelse.

§ 277. Forliksklagen skal inneholde partenes navn og en kort forklaring om sakens gjenstand.¹ Den inngis til forliksrådet gjennom prosesskrift eller muntlig.² Inngis en forliksklage av en inkassobevillingshaver³ eller en advokat under inkassovirksomhet, jfr. inkassoloven⁴ § 2, som prosessfullmektig for en klager, skal det ligge ved forliksklagen en gjenpart av betalingsopptordringen etter inkassoloven § 10, jfr. § 12.

For adgangen til å opptre som prosessfullmektig ved inngivelse av forliksklage gjelder § 44 tredje ledd. Dessuten kan en inkassobevillingshaver hos en inkassator som driver inkassovirksomhet i medhold av inkassobevilling etter inkassoloven, opptre som prosessfullmektig etter samme regler som advokater ved inngivelse av forliksklage i inkassopppdrag som inkassatoren har for klageren. Videre kan den som har rett til å drive rettshjelpsvirksomhet etter domstoloven § 218 annet ledd nr. 1 til 3, opptre som prosessfullmektig ved inngivelse av forliksklage i rettshjelpsopppdrag som vedkommende har for klageren. Vedkommende kan ikke inngi forliksklage muntlig.

Forliksrådet fastsetter tid og sted for behandling av klagen og utferdiger innkallelse til partene. Tiden fastsettes slik at partene får en frist⁵ på minst en uke fra forkynningen. Klagen og innkallelsen forkynnes for innklagete. Innkallelsen forkynnes for klageren. Klageren kreve dom i forliksrådet dersom innklagete uteblir,⁶ skal innklagete i innkallingen gjøres oppmerksom på at dom i så fall kan bli avsagt på grunnlag av klagens framstilling av saken.

I saker hvor forliksrådet kan avsi uteblivelsesdom, jfr. §§ 1 og 288, og klageren har krevd dom i forliksrådet, skal forliksrådet i steden forkynne⁷ klagen for innklagete med pålegg om at denne innen en bestemt frist på minst en uke ved prosesskrift⁸ eller muntlig inngir tilsvaret til forliksrådet. Innklagete oppfordres til i tilsvaret å opplyse om sitt standpunkt til klagerens påstand. I pålegget skal det gjøres oppmerksom på når og hvor innklagete kan møte fram for forliksrådet for å inngi tilsvaret muntlig. Innklagete skal gjøres oppmerksom på at det kan bli avsagt dom på grunnlag av klagens framstilling av saken dersom tilsvaret ikke inngis innen fristens utløp. Samtidig meddeles innklagete at partene vil bli innkalt til forliksmægling dersom klagerens påstand bestrides. Om adgangen til å opptre som prosessfullmektig ved inngivelse av tilsvaret gjelder annet ledd tilsvarende.

Dersom innklagete i tilsvaret bestrider klagerens påstand, berammer forliksrådet møte for behandling av klagen. Det samme gjelder dersom det er opplyst eller sannsynlig at innklagete har vært hindret ved gyldig forfall⁹ fra å inngi tilsvaret og forliksrådet ikke finner det hensiktsmessig å gi ny tilsvartsfrist. Tredje ledd gjelder tilsvarende. Tilsvaret forkynnes for klageren samtidig med innkallingen. Klagen forkynnes for innklagete dersom denne ikke har mottatt klagen tidligere.

Partene kan møte frivillig uten innkallelse.

Endret ved loven 18 des. 1959 nr. 11 § 95, 25 mai 1973 nr. 27, 7 juni 1985 nr. 56, 27 juni 1986 nr. 48, 13 mai 1988 nr. 26, 24 aug. 1990 nr. 54, 4 juli 1991 nr. 44.

1 Jfr. § 288 annet punktum og § 289.

2 Se §§ 119 flg.

3 Jfr. lov 13 mai 1988 nr. 26 § 5.

4 Lov 13 mai 1988 nr. 26.

5 Jfr. dl. §§ 147–149.

6 Se §§ 1 og 289 annet ledd jfr. § 280 annet ledd.

7 Jfr. dl. § 163 a.

8 Se §§ 119–121 og 123.

9 Se §§ 89–90.

§ 278. Partene eller deres lovligte stedfortredere plikter å møte personlig¹ når de ikke har gyldig forfall eller bør utenfor kommunen. Gjelder saken et formueskrav, kan en part likevel alltid møte ved sin ektefelle, sitt barn eller svigerbarn eller ved en som er fast ansatt i hans tjeneste.

Stiftelser, selskaper, sparebanker, foreninger og boer kan alltid møte ved et medlem av styret. Staten, kommuner og offentlige inndretninger kan alltid møte ved fuldmægtig.²

Endret ved lov 18 juni 1971 nr. 82.

1 Jfr. § 280.

2 Se § 279.

§ 279.¹ Foruten de som kan brukes som prosessfullmektig ved inngivelse av forliksklage, kan som forliksfullmektig brukes:

1. myndige² personer som er ansatt hos en som kan brukes som prosessfullmektig ved inngivelse av forliksklage, eller under en inkassobevillingshavers faglige ledelse hos en inkassator som driver inkassovirksomhet i medhold av inkassobevilling etter inkassoloven,³ og
2. steventitner.

En part som ønsker å møte med advokat⁴ som forliksfullmektig etter første ledd, må opplyse om det i forliksklagen eller i tilsvaret eller i en egen, skriftlig underretning som må være sendt til både motparten og forliksrådet minst en uke før møtet.

Forliksfullmakten må være skriftlig og lyde på en bestemt person. En forliksfullmakt fra innklagede er ugyldig når den er utstedt før klage kunne inngis.⁵ Likt med skriftlig fullmakt regnes en fullmakt som er gitt etter reglene i domstoloven § 164. Advokater og inkassobevillingshavere behøver ikke å fremlegge skriftlig fullmakt med mindre forliksrådet finner grunn til å kreve det.

Forliksfullmektigen kan bare overdra sitt verv til en annen, når fullmakten særlig hjemler det, eller fullmektigen får forfall og ikke i tide kan innhente bestemmelse fra parten.

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2, 25 mai 1973 nr. 27, 27 juni 1986 nr. 48, 11 juni 1993 nr. 83.

1 Jfr. § 280 fjerde ledd.

2 Se lov 22 april 1927 nr. 3 § 1.

3 Jfr. lov 13 mai 1988 nr. 26 kap. II.

4 Se dl. kap. II.

5 Se § 53 og lov 14 aug. 1918 nr. 4 § 97 tredje ledd.

§ 280. Uteblir klageren fra meklingen, og det ikke er opplyst eller sannsynlig at det foreligger gyldig forfall, avvises saken eller, dersom innklagete krever det, henvises til retten. Er det opplyst eller sannsynlig at klageren har gyldig forfall,¹ utsettes² saken eller, dersom innklagete krever det, henvises til retten.³

Uteblir innklagede selv om det foreligger lovlig innkallelse,⁴ kan klageren forlange saken utsatt eller henvist til retten.⁵ Klageren kan også forlange dom når vilkårene etter § 289 jf. § 288 a er oppfylt.

Uteblir en part, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfall,¹ eller har en uteblivende part forsmøtt i tide at underrette forliksrådet og den anden part om sit forfall, kan den møtende part kræve sig tilkjendt erstatning³ for møtet.⁵

Som uteblit ansees ogsaa den part, som møter ved fuldmægtig i strid med § 279, eller som fjerner sig eller paa grund av sin opreden blir fratatt ordet eller utvist, før mæglingen er sluttet.⁶ Det samme gjelder den part, som møter ved fuldmægtig i strid med § 278, hvis forlik ikke oppnaaes.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. §§ 89 og 90.

2 Jfr. 96.

3 Jfr. § 298.

4 Se § 277 annet ledd.

5 Jfr. dl. §§ 214–217.

6 Jfr. dl. § 133 i.f., tvml. §§ 289 i.f. og 341.

§ 281. Møter parterne, inntar forliksrådet deres forklaring. Er der fremdeles uklare punkter, kan forliksrådet selv foreta granskning og, naar begge parter samtykker, ta imot forklaringer av andre.

Finder forliksrådet under behandlingen av en sak, at det ikke med nytte kan mægle, før det har foretatt granskning paa aastedet, kan hver av parterne kræve aastedsbehandling.¹

1 Jfr. § 229 og dl. § 28.

§ 282. Har parterne eller de, som møter for dem,¹ raadighet over saken,² og forliksrådet finder at kunne gjøre sig op en bestemt mening om, hvad ret eller billighet tilsiger, bør det søke at bringe i stand forlik i overensstemmelse dertned.

Mot overdrevne og aapenbart uberettigede krav og mot bestridelse av aapenbart velgrundede paastande bør det kraftig advare.

1 Jfr. §§ 278 og 279.

2 Jfr. § 286 nr. 1.

§ 283. Over møtet føres retsbok overensstemmende med § 125 andet led, jfr. § 133.¹

Forliksstilbud og erkjendelser indføres bare, naardet kreves av den, som har avgitt dem.² Andre anførsler eller forklaringer indføres ikke.

Engen andre end parterne har ret til at undersøke retsboken og forlange utskrift av den.

1 Jfr. § 285.

2 Jfr. § 284.

§ 284. Forliksmæglingen foregaar for lukkede dører.¹ Hvad parterne under mæglingen har erkjendt, tilbudd eller vedtat, kan bare bevises av retsboken. Motbevis er ikke utelukket.

Forliksrådets medlemmer har taushetspligt² i den utstrekning, som følger av disse regler.

1 Jfr. dl. § 129.

2 Jfr. strl. § 121.

§ 285. Kommer forlik i stand, skal det føres ind i retsboken og underskrives av parterne. Forliksrådet paaser, at forliket blir klart og tydelig avfattet og i tilfælde indeholder bestemmelse om tiden for opfyldelsen.²

Kommer forlik ikke i stand, erklæres mæglingen avsluttet. Gaar saken ikke over til domsbehandling i forliksrådet,³ skal den paa forlangende henvises til retten.⁴

1 Jfr. § 99.

2 Jfr. §§ 146 og 147 og tvangsl. § 4–16.

3 Se §§ 288 II g.

4 Jfr. § 63 tredje ledd, 298 og 299.

§ 286.¹ Forliket har virkning som en retskraftig dom.²

Dog kan en part gennem anke³ faa forliket ophævet.⁴

1. naar det angaar noget, som parterne ikke retsgyldig kan slutte overenskomst om, eller som der ikke kan gives dom for;
2. naar det av andre grunde er ugyldig som overenskomst;
3. naar det er tvetydigt eller selvmotsigende;
4. naar der har været feil i saksbehandlingen, og det er sandsynlig, at dette har paavirket forlikets indhold til skade for den ankende.

¹ Jfr. § 99. Se lov 3 juni 1983 nr. 40 § 40.

² Se §§ 161-163 og tvangsl. § 4-1 bokstav c og § 4-16 jfr. § 4-4.

³ Se § 287.

⁴ Jfr. tvangsl. § 15.

§ 287. Anken går til herreds- eller byretten.¹ Bestemmelsene i 25de kapitel om anke til lagmannsrett får tilsvarende anvendelse. Dog skal anken erklæres for herreds- eller bydømmen. Ankefristen regnes fra forlikslutningen.² Nogen verdigrense gjelder ikke. Anken avgjøres ved kjennelse,³ og saken kan ikke hjemvises eller henvises efter §§ 386 eller 387. Kjennelsen er gjenstand for anke.⁴

I forbindelse med ankesaken kan enhver av parterne bringe iad til paadømmelse det krav, som forliket angaar.

§ 162 annet og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 26 juni 1992 nr. 86.

¹ Jfr. § 2 nr. 2.

² Jfr. dl. §§ 142, 146, 148 og 149.

³ Se § 164.

⁴ Jfr. §§ 385 og 390 i f.

II. Dom i forliksraadet.

§ 288. I saker der det etter § 277 fjerde ledd er gitt pålegg om tilsvar, avvis uteblivelsesdom¹ dersom innklagete ikke har gitt tilsvar innen tilsvarfristens utløp. § 289 annet ledd anuett til fjerde punktum og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Har innklagete i tilsvaret godtatt klagerens påstand, avvises dom i samsvar med påstanden.

Finner forliksrådet at dom likevel ikke kan avvis, innkalles partene til mekling.

Tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

¹ Jfr. § 344.

§ 288 a. Naar en sak er bragt ind til mægling, og forlik ikke kommer i stand, kan dom kreves i forliksraadet med de begrænsninger, som følger av § 1. Begjæringen maa fremføres i klagen¹ eller under behandlingen av saken i forliksraadet.

Domsforhandlingen skal begynde i samme møte, hvori mæglingen slutes. Den foregaar offentlig, hvis ikke andet besluttes med hjemmel i lov.²

Den som kan møte som forliksfullmektig, jf § 279, kan også møte som prosessfullmektig eller rettslig medhjelper.³ § 279 annet ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lover 4 des 1964 nr. 2, 27 juni 1986 nr. 48 (tidl. § 288), 11 juni 1993 nr. 83.

¹ Se § 277.

² Se dl. §§ 124, 125, 127-130.

³ Jfr. §§ 44 og 51.

§ 289. Uteblir¹ klageren fra domsforhandlingen, og det ikke er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald,² skal saken avvises eller, hvis indklagede forlanger det, henvises til retten.³ Er det oplyst eller sandsynlig, at klageren har gyldig forfald,² skal saken utsættes⁴ eller, hvis indklagede forlanger det, henvises til retten.⁵

Uteblir¹ indklagede, kan klageren forlange saken utsat eller henvist til retten.⁵ Han kan ogsaa forlange, at forliksraadet avviser uteblivelsesdom⁶ paa grundlag av den fremstilling av sakens sammenheng, som er gitt i klagen, hvis den har indeholdt en bestemt paastand, og indklagede ved indkaldelsen er gjort opmerksom paa denne følge av uteblivelsen. Fremstillingen i klagen kan dog ikke lægges til grund, hvis den strider mot vitterlige kjendsgjæringer. Dommen skal betegne sig som uteblivelsesdom.

Uteblivelsesdom avvises ikke dersom innkallelsen ikke er forkynt for innklagete etter domstolloven § 163 a eller ved stevnevitne for ham personlig eller på hans bopel eller stadige arbeidssted,⁷ med mindre han har samtykket i at saken likevel pådømmes.⁸ Det samme gjelder, hvis det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald.² Uteblivelsesdom avsiges heller ikke, hvis indklagede mangler fri raadighet over sakens gjenstand.⁹

Bestemmelsene i § 341 faar tilsvarende anvendelse.¹⁰

Endret ved lov 7 juni 1985 nr. 56.

¹ Jfr. § 88.

² Se §§ 89 og 90.

³ Jfr. lov 17 des 1982 nr. 86 § 2.

⁴ Jfr. § 96.

⁵ Jfr. § 63 tredje ledd og § 298.

⁶ Jfr. §§ 297 og 344.

⁷ Jfr. dl. §§ 168 og 169.

8 Jfr. § 93 annet ledd.

9 Jfr. § 345.

10 Se dl. § 133 lf.

§ 290. Forliksraadets formand sørger for, at saken blir utredet uten unødig vidtløftighet, og uten at uvedkommende omstændigheter trækkes ind og at den saavidt mulig blir ført til ende uten avbytelse.²

1 Jfr. § 327.

2 Se dl. §§ 123, 133 og 134.

§ 291. Domforhandlingen er mundtlig. Oplæsning kan ikke træde istedenfor fri mundtlig fremstilling.

Møter begge parter, opfordres først klageren og derefter indklagede til at fremsætte og begrunde sine paastande og til at uttale sig om motpartens paastande.

Formanden bør ved spørsmål og andre henvendelser til parterne sørge for, at deres anførsler blir saa klare og fuld tændige som mulig.² Antar han, at der foreligger nogen omstændighet, som forliksraadet av eget tiltak maa ta hensyn til, skal han gi partene anledning til at uttale sig.

Ogsaa de andre medlemmer av forliksraadet kan rette spørsmål til partene, naar de finder det paakrævet.

1 Jfr. §§ 329–331.

2 Jfr. § 87.

§ 292. Enhver som bor eller oppholder seg i kommunen, har i samsvar med reglene i 15 kapittel¹ plikt til å møte som vitne og avgi vitneforklaring under domsforhandling i forliksrådet etter innkalling fra dette. For øvrig kan forklaringer av vitner, parter og sakkyndige bare mottas når de gis frivillig. Forliksrådet kan ikke ta mot forsikring. Det kan heller ikke pålegge noen som ikke er part, å legge fram eller gi adgang til skriftlige bevis eller andre ting.²

Skal skriftlige bevis leses opp, gjør et av forliksrådets medlemmer det. Det kan også tillates den bevisførende selv å lese dem opp.³

Når bevisførselen er slutt, har enhver av partene rett til å få ordet to ganger. Som regel får klageren ordet først.⁴

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48, 7 april 1995 nr. 15.

1 Jfr. dt. § 205.

2 Jfr. § 253.

3 Jfr. § 333.

4 Jfr. § 334.

§ 293. Naar en sak, som behandles paa aastedet, ikke er tilstrækkelig oplyst, kan forliksraadet efter forlangende aven part utsætte¹ den én gang i saa lang tid, som det finder nødvendig.

Ellers maa en sak ikke utsættes uten samtykke fra begge parter eller i henhold til § 289.

1 Jfr. §§ 96 og 298.

§ 294. Saken paadømmes ikke, men skal paa forlangende henvises til retten:¹

1. naar begge parter frafalder kravet paa dom;

2. når innklagede påstår selvstendig dom for motkrav og vilkårene etter § 1 for pådømmelse av dette ikke er oppfylt;

3. naar indklagede efter § 81 negler at indlate sig paa aken;

4. naar forliksraadet finder, at saken er saa vanskelig eller saa liet oplyst, at den ikke egner sig til at paadømmes i forliksraadet.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. §§ 63 tredje ledd og 298.

§ 295. I rettsboken innføres bare det, som er bestemt i § 125 annet ledd og § 126. Dog skal partserklæringer, som inneholder erkjennelser av motpartens anførsler, føres inn, når han forlanger det, eller forliksrådet finner særlig grunn til det.

Endret ved lover 29 mai 1928 nr. 1, 7 juni 1985 nr. 56.

§ 296. Anke over en dom som er avsagt av forliksrådet,¹ går til herreds- eller byretten.² Saken bringes inn og behandles etter reglene i 22de og 23de kapittel. Stevning må være inngitt til retten innen to måneder³ efter forkynnelsen av forliksrådets dom.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. lov 16 juni 1939 nr. 6 § 51.

2 Jfr. § 2 nr. 2.

3 Se dl. §§ 146, 148 og 149.

§ 297. Når uteblivelsesdom er avsagt av forliksrådet,¹ kan innklagede kreve oppfriskning etter reglene i 24 kapittel. § 277 annet ledd gjelder tilsvarende. Dersom saken etter oppfriskning henvises til retten, skal sakskostnader som innklagede har nedlagt i forliksrådet etter § 346 tredje ledd, betales tilbake til innklagede hvis ikke forliksrådet etter begjæring fra klageren har bestemt at beløpet skal utbetales til klageren i samsvar med § 349.

I stedet for å kreve oppfriskning kan innklagede påanke uteblivelsesdommen etter reglene i § 296. Ankeristen er en måned. Innklagede må betale de sakskostnader² deone er ilagt ved uteblivelsesdommen, selv om dommen forandres eller oppheves. Dersom uteblivelsen skyldtes gyldig forfall³ som ikke kunne opplyses i tide, eller uteblivelsesdommen er avsagt med urette, gjelder de alminnelige regler om sakskostnader.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 3 juni 1983 nr. 44, 27 juni 1986 nr. 48, 18 des 1987 nr. 97, 24 aug 1990 nr. 54, 11 juni 1993 nr. 83.

1 Se §§ 280 og 289.

2 Se kap. 13.

3 Se §§ 89 og 90.

III. Kjæremaal.

§ 298. Mot forliksrådets avgjørelser kan kjæremål¹ bare anvendes:

1. når de nekter å fremme en sak til mekling eller dom eller avviser, utsetter eller slanser den eller nekter å henvise den til retten eller avviser en oppfriskningsbegjæring;
2. når de angår straff- eller erstatningsansvar² i anledning av saken eller sakskostnader.³ Kjæremål kan i ke anvendes mot avgjørelser etter § 297 første ledd annet punktum.

Kjæremålet går til herreds- eller byretten⁴ og erklæres for forliksrådet. § 277 annet ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48, 24 aug 1990 nr. 54, 4 juli 1991 nr. 44 (i kraft 1 jan 1993 iflg. res. 20 nov 1992 nr. 852).

1 Se kap. 26.

2 Se § 280 tredje ledd og dl. kap. 10.

3 Se kap. 13.

4 Jfr. § 2 nr. 3.

22de kapitel. Stevning og sakslorberedelse.

I. Stevning

Overskriften tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 299. Naar forliksraadet har hemvist en sak til retten,¹ maa stevning være indgitt til herreds- eller byretten inden et aar fra henvisningsdagen; ellers maa saken paany bringes ind til forliksmægling. Stevningen indgives gjennom process iift eller mundtlig.²

1 Se §§ 280, 285, 289 og 294. Jfr. lov 17 april 1970 nr. 21 § 14.

2 Se § 119 annet og tredjledd.

§ 300.¹ Stevningen maa være underskrevet og indeholde:

1. betegnelsen av domstolen² og partene og i tilfelle deres lovlige stedfortredere;
  2. en bestemt angivelse av det krav, som saksøkeren gjør gjældende, og de omstændigheter, han støtter det paa;
  3. den paastand, han nedlægger;³
  4. angivelse av de omstændigheter, som bestemmer vemetinget,⁴ domstolen og dens sammensætning,⁵ hvis det ikke fremgaar av det, som ellers er anført.
- Tillike bør stevningen indeholde:
5. angivelse av parternes og deres lovlige stedfortræderes stilling, bopæl og processstilling og i tilfælde saksøkerens procesfuldmægtig;⁶
  6. oppgave over de bevis, som saksøkeren agter at føre, efter reglerne i § 188;
  7. opplysning om partene har avtalt forenklet rettergang⁷ eller om saksøkeren ønsker det, dersom forenklet rettergang ikke følger av § 322 fjerde ledd;
  8. det saksøkeren har at anføre om sted, tid og varsel⁸ for hovedforhandlingen og om tilkaldelse av meddommere;⁹
  9. oppgave over bilag og om disse følger i original eller i avskrift.

Utredning av rets- og bevissspørsmål maa stevningen ikke indeholde i større utstrækning end nødvendig for at forklare sammenhengen.

Endret ved lover 3 juni 1983 nr. 43, 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48, 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. §§ 120 og 122.

2 Sedl. § 22.

3 Jfr. 14.

4 Se kap. 2.

5 Se §§ 323–326. Jfr. § 306 fjerde ledd.

6 Se § 44.

7 Se §§ 322–322 c.

8 Se § 319.

§ 301.¹ Finder dommeren, at han av eget tiltak maa negte at fremme saken, gjør han saksøkeren oppmerksom paa det. Hvis mangelen ikke blir rettet, avviser han saken.²

Finder han, at stevningen er ufuldstendig eller uklar, eller at søksmålsgrunden aapenbart ikke kan hjerme paastanden, bør han gjøre saksøkeren oppmerksom paa det.³

1 Jfr. §§ 347, 369 og 399.

2 Jfr. §§ 93, 97 og 275.

3 Jfr. § 87.

§ 302. Naar dommeren fremmer saken, sørger han først for en forberedende behandling enten gjennom personlig møte av partene for retten eller gjennom skiftveksling, eftersom den ene eller den anden fremgangsmaale passer bedst.

Hvis nogen av partene ikke pligter at møte for retten² og heller ikke vedtar at møte frivillig, eller hvis møte av begge parter paa samme tid og sted vilde være forbundet med uforholdsmæssig ulempe eller omkostning, vælger dommeren skiftlig forberedelse. Naar han finder det magtpaaliggende at faa personlig forklaring, kan dog den ene eller begge parter indkaldes til særskilt avhøring for samme eller en annen ret.³

Sa forberedelsen har til maal saavidt mulig at skaffe tilveie de nødvendige betingelser for, at hovedforhandlingen kan føres til ende uten utsettelse.

1 Jfr. § 443, tvangsl. § 6–6, kkl. § 154 jfr. sl. § 31 annet ledd, lover 18 des 1959 nr. 1 §§ 6 og 7, 23 mars 1961 nr. 1 § 7, sjøl. kap. 15.

2 Jfr. §§ 115–117 og 199.

3 Jfr. § 115 annet ledd og § 308 annet ledd.

II. Muntlig saksforberedelse

Overskriften tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 303. Beslutter dommeren at indkalde parterne til personlig møte, fastsætter han tid og sted for retsmøtet¹ og lar indkaldelse forkynde for parterne.² Slevningen forkyndes saamtidig for saksøkte. I indkaldelsen til ham skal det uttrykkelig siges, at hvis han uteblir, vil dom kunne bli avsagt paa grundlag av saksøkerens fremstilling av sakens sammenheng.³ Videre tilkjendegives det saksøkte, at dersom han har indsigelser at gjøre mot fremme av saken, maa han fremsette dem i møtet.⁴ Saksøkeren skal i indkaldelsen underrettes om, at der kan avsiges frifindelsesdom, hvis han uteblir.³

Fristen bør som regel ikke være længer end tre uker.⁵

Parterne kan ogsaa møte frivillig for dommeren uten indkaldelse.

1 Se dt. §§ 31, 101, 102 og 122 flg.

2 Jfr. §§ 115 og 116.

3 Se § 308 jfr. § 344.

4 Jfr. §§ 91-94.

5 Se § 109 og dt. §§ 145 og 147 flg.

§ 304. Møter begge parter, avgir de sine forklaringer i nærvær av hinanden.¹

Forklaringer fra parter, vitner og sakkyndige føres inn i rettsboken² dersom dommeren finner grunn til det eller det er meningen at forklaringen skal brukes under hovedforhandlingen. § 128 tredje ledd gjelder tilsvarende.

Parterne har ret til at ha med sig procesfuldmægtig.³

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

1 Se kap. 9.

2 Jfr. §§ 125-127 og 133.

3 Jfr. § 44.

§ 305. Dersom saksøkte godkjenner saksøkerens påstand, saksøkeren frafaller sitt krav¹ eller partene på annen måte kommer fram til enighet, kan saken straks tas opp til doms.

Dersom begge parter begjærer det og dommeren finner det ubetenkelig, kan hovedforhandling² foregå i samme møte, enten uten bevisførsel eller med en bevisførsel som foregår med det samme.³ Det samme kan retten beslutte selv om en av partene motsetter seg det, når dommeren finner fremgangsmåten ubetenkelig, og partene er gjort oppmerksom på muligheten i innkallingen.

Endret ved lover 27 juni 1986 nr. 48, 18 des 1987 nr. 97.

1 Se § 67.

2 Se kap. 23.

3 Jfr. § 191 f.

§ 306. Blir saken ikke paadømt efter § 305, opfordrer dommeren parterne til at tilby sine bevis efter reglerne i § 188 og til at uttale sig om hinandens bevisstilbud. Skriftlige bevis bør fremlægges med det samme.¹

Er en part ikke forb redt paa at gi fullstændig bevisoppgave, kan han fullstændiggjøre sin opgave ved et processkrift,² som retten derefter meddeler motparten.³

§ 317 annet ledd gjelder tilsvarende.

Partene skal si fra om de krever meddommere tilkalt til hovedforhandlingen, dersom de ikke har uttalt seg om det tidligere.⁴

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. § 249.

2 Se § 120 og 122.

3 Jfr. § 123 og dt. 93.

4 Se §§ 323 og 324 jfr. § 300 nr. 8.

§ 307. Uteblir¹ en part, og det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald,² skal saken, enten motparten møter eller ikke, utsettes³ til yderligere forberedelse. eller hovedforhandling berammes.

Dog fremmes forhandlingen, hvis der møter procesfuldmægtig for den, som antages at ha forfald. Procesfuldmægtigen har da ret til at avgir fremstilling og stille spørsmåal paa sin parts vegne. Ogsaa i dette tilfælde kan retten utsette³ saken til yderligere forberedelse, naar motparten begjærer det, eller retten finder det maatpaaliggende at faa forklaring av parten selv.

1 Jfr. §§ 88 og 312.

2 Se §§ 89 og 90.

3 Jfr. § 96.

§ 308. Er det ikke oplyst eller sandsynlig, at den part, som uteblir,¹ har gyldig forfald,² og motparten møter, kan han forlange, at saken skal fremmes til avgivelse av uteblivelsesdom,³ saafremt det ved indkaldelsen er meddeelt den uteblevne, at saa kan ske.⁴ Saksøkte kan ogsaa forlange saken avvist eller stanset.⁵ Hvis begjæring om uteblivelsesdom, avvistning eller stansning ikke fremkommer, skal saken utsettes⁶ til yderligere forberedelse, eller hovedforhandling berammes.

Var den uteblevne indkaldt til særskilt møte efter § 302 andet led, og den anden part ikke paa forhaand har fremsat begjæring som nævnt i foregaaende led, skal retten gi ham en frist⁷ til det. Begjæringen kan fremsættes i processkrift eller muntlig.⁸ For saksøkerens vedkommende kan den ledsages av en nærmere begrundelse av paastanden.

1 Jfr. §§ 88 og 312.

2 Se §§ 89 og 90.

3 Se § 344. Jfr. § 93 annet ledd.

- 4 Jfr. § 303.
- 5 Se § 106 jfr. §§ 109 og 110.
- 6 Jfr. § 96.
- 7 Jfr. § 109 og dl. §§ 147 IIa.
- 8 Se § 119 annet og tredje ledd.

§ 309. Uteblir¹ begge parter, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at nogen av dem har gyldig forfald,² skal saken stanses.³

- 1 Jfr. §§ 88 og 312.
- 2 Se §§ 89 og 90.
- 3 Se § 106 jfr. §§ 109 og 110.

§ 310. En møtende part kan alltid avgi sin fremstilling, selv om motparten uteblir.¹ Er framstillingen ført inn i rettsboken, skal en utskrift meddeles den uteblitte.²

- Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.
- 1 Jfr. §§ 88, 307 annet ledd og 312.
- 2 Se dl. §§ 186 og 191 IIg.

§ 311. Utsættes saken til yderligere forberedelse, kan dommeren indkalde partene til nyt møte¹ eller opfordre saksøkte til at gi skriftlig tilsva.²

Naar den nye indkaldelse eller opfordring til at gi skriftlig tilsva ikke efterkommes, og gyldig forfald³ ikke er opplyst eller sandsynlig, skal saken stanses.⁴ Hvis ikke den part, som første gang møtte, kræver avvisning eller uteblivelsesdom.⁵

- 1 Se dl. § 187.
- 2 Se § 313.
- 3 Se §§ 89 og 90.
- 4 Se § 106 jfr. §§ 109 og 110.
- 5 Se § 344, Jfr. § 93 annet ledd.

§ 312.¹ En part ansees for uteblit, ogsaa naar han møter, men ganske undlater at forhandle, eller naar han fjerner sig eller paa grund av sin optræden blir fratatt ordet eller utvist, før forhandlingen er slutt.²

For selvstendige dele av saken, hvis behandling allerede er avsluttet,³ er det uten betydning, om en part senere uteblir.

- 1 Jfr. §§ 88 og 341.
- 2 Jfr. dl. § 133 fjerde ledd.
- 3 Jfr. §§ 98 annet ledd, 150, 151 og 164.

III. Skriftlig saksforberedelse.

Overskriften tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 313. Beslutter dommeren skriftlig saksforberedelse skal stevningen forkyndes for saksøkte med tilkjendende om, at han inden en bestemt frist¹ enten maa gi tilsva i et forberedende indlæg² eller møte personlig for dommeren og gi tilsva, og at der ellers kan avsiges dom paa grundlag av saksøkerens fremstilling av sakens sammenheng.³ Desuten tilkjendegives det saksøkte, at dersom han har indsigelser at gjøre mot fremme av saken, maa han fremsætte dem i tilsvaret.⁴

Saksøkte oppfordres til i tilsvaret å opplyse om sin standpunkt til saksøkerens påstand. Saksøkte oppfordres dessuten til å si fra om det denne har å anføre om sted, tid og varsel for hovedforhandling og om deltakelse av meddommere.⁵ Mener dommeren at saken egner seg for forenklet rettergang,⁶ og det i stevningen ikke er opplyst at dette er avta, og forenklet rettergang heller ikke følger av § 322 fjerde ledd, oppfordres saksøkte til å si fra om forenklet rettergang ønskes.

Fristen bør som regel ikke være lenger end tre uker.¹

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48, 24 aug 1990 nr. 54.

- 1 Se § 109 og dl. §§ 147 IIg.
- 2 Se §§ 120 og 122.
- 3 Se § 315 jfr. § 344.
- 4 Jfr. §§ 91 og 93.
- 5 Se §§ 323–326.
- 6 Se §§ 322–322 c.

§ 314. Hvis saksøkte i tilsvaret godkjenner saksøkerens paastand, avsiges dom paa dette grundlag. Ellers skal tilsvaret meddeles saksøkeren.¹

- 1 Se § 123 og dl. § 186 og § 193.

§ 315. Hvis saksøkte ikke før utløpet av fristen har git noget tilsva, og det ikke er opplyst eller sandsynlig, at han har været hindret ved gyldig forfald,¹ kan saksøkeren forlange, at saken skal optages til avgivelse av uteblivelsesdom² saafremt det i forbindelse med opfordringen til at gi tilsva er meddelt, at saa kan ske.³

Hvis saksøkeren ikke paa forhaand forlangt uteblivelsesdom, skal dommeren gi ham en frist til at gjøre det.⁴ Han kan fremsætte sit forlangende gjennom processkrift eller mundtlig⁵ og samtidig gi en nærmere begrundelse av paastanden.

- 1 Se § 89.
- 2 Se § 344, Jfr. § 93 annet ledd.
- 3 Se § 313.
- 4 Jfr. § 109.
- 5 Se § 119 annet og tredje ledd.

§ 316. Forlanger saksøkeren ikke uteblivelsesdom, skal derenten gives nyt paalæg om tilsvarell berammes hovedforhandling.

Hvis saksøkte, uten at gyldig forfald¹ er oplyst eller sandsynlig, undlater at etterkomme et fornyet paalæg om tilsva, og saksøkeren fremdeles undlater at begjære uteblivelsesdom, skal hovedforhandling berammes.

¹ Se § 89.

§ 317. Hvis særlige omstændigheter gjordet nødvendig, kan dommeren, før hovedforhandlingen berammes, beslutte, at yderligere forberedelse skal foregaa gjennom processkrifter¹ eller personlig møte. Processkrifterne meddeles motparten.²

Retten kan pålegge en saksøker som har advokat som prosessfullmektig,³ innen en bestemt frist ved prosessskrift å utarbeide en korfattel, kronologisk redegjørelse for sakens faktiske side. Redegjørelsen meddeles saksøkte av retten med oppfordring om i tilfelle å si fra innen en bestemt frist om hvilke deler av redegjørelsen sa søkte bestrider og hvilke deler av sakens faktiske side denne mener er utelatt.

En part kan ogsaa uten paalæg indgi yderligere forberedende indlæg. Retten skal saavidt mulig meddele indlægg til motparten.²

Dersom partene kommer fram til enighet, avsies dom på dette grunnlag.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

¹ Se §§ 120 og 122.

² Se § 123 og dl. §§ 186 og 193.

³ Jfr. § 44.

IV. Berømmelse av hovedforhandling.

Overskriften tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 318. Saasnart dommeren finder, at saken er tilstrækkelig forberedt,¹ fastsatter han tid og sted for hovedforhandling.² Han lar indkaldelse forkynde for parterne³ og gir dem paalæg om at ta med skriftlig bevis og andre bevisgjestande, som de vil paaberope sig.⁴

I indkaldelsen skal det uttrykkelig staa, at der kan avsies dom overensstemmende med § 344, hvis nogen av parterne uteblir.

Blir det nødvendig, kan hovedforhandlingen omberammes.

¹ Jfr. § 302 tredje ledd.

² Se §§ 319–321.

³ Se dl. § 193.

⁴ Jfr. § 188.

§ 319. Hovedforhandling berammes med minst to ukers varsel.¹ Dersom saken trenger hurtig behandling eller hensynet til partene ikke taler imot, kan varselet innskrenkes til tre dager.² I særlig pårengende tilfeller kan varselet innskrenkes til en dag.

I saker som utelukkende gjelder krav mellom ektefeller eller fraskilte om underholdsbidrag³ og saker om bidrag etter barneloven⁴ kan hovedforhandling berammes uten varsel når begge parter er til stede.⁵

Endret ved lover 28 juli 1949 nr. 7, 8 april 1981 nr. 7, 24 aug 1990 nr. 54.

¹ Jfr. § 109 og dl. §§ 145, 147–149, lover 14 aug 1918 nr. 4 § 11, 19 mars 1965 nr. 3 § 6.

² Jfr. § 443.

³ Lov 4 juli 1991 nr. 47 kap. 16.

⁴ Se lov 8 april 1981 nr. 7 kap. 7.

⁵ Jfr. § 305.

§ 320. Dommeren sørger snarest mulig for at forberede bevisførselen.¹

Har parterne møtepligt,² indkalder han dem til personlig møte ved hovedforhandlingen, hvis han ikke finder det unødvendig eller uforholdsmæssig besværlig for dem.

Begjærer den ene part, at den anden skal indkaldes, bør som regel begjæringen tages til følge, naar der er lovlig adgang til det; men den, som har fremsat begjæringen, pligter da ogsaa selv at møte.³

¹ Se §§ 189, 190, 195, 200–202, 227, 238, 243, 244, 252–260.

² Se §§ 115–118 og 199.

³ Jfr. dl. § 210.

§ 321. Finder dommeren, at et bevis bør optages forut for hovedforhandlingen,¹ sørger han for, at det blir gjort.²

Er hovedforhandling ikke berammet, opsættes som regel berømmelsen, til bevisoptagelsen er avsluttet.

¹ Se § 195 jfr. §§ 220, 227, 244 og 252 jfr. 237.

² Jfr. § 221.

V. Forenklet rettergang.

Overskriften tilføyd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 322. Inntil hovedforhandling er avsluttet, kan partene avtale at en sak skal behandles ved forenklet rettergang. Forenklet rettergang kan bare avtales for rettsvister som er oppstått før avtalen inngås.

Avtale om forenklet rettergang som inngås før stevning inngis, skal være skriftlig.

Forenklet rettergang kan ikke avtales i saker etter kapittel 29 eller 33, saker som nevnt i § 418, farskaps-saker, saker om gyldigheten av et adopsjonsforhold eller i saker etter lov om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgjunner.

Gjeldssaker der tvistegjenstandens verdi ikke overstiger 20.000 kroner behandles ved forenklet rettergang selv om partene ikke har avtalt det. § 1 tredje ledd annet punktum¹ og §§ 9 til 16 gjelder tilsvarende. Kravet behandles likevel ved alminnelig rettergang dersom det etter regler i kapittel 5 eller 6 skal behandles i samme sak som krav som skal behandle ved alminnelig rettergang.

Opphevet ved lov 21 juni 1935 nr. 8, tilføydd ved lov 27 juni 1986 nr. 48, endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

¹ Henvisningen gjelder § 1 siste ledds annet punktum.

§ 322 a. For forenklet rettergang gjelder følgende regler:

- (1) Søksmål om tvist som skal behandles ved forenklet rettergang, innledes ved stevning etter reglene i §§ 299 til 301.
- (2) Retten avgjør i hvilken utstrekning partene skal innkalles til muntlig forhandling og i hvilken utstrekning de skal gis adgang til å uttale seg skriftlig. Innkaller retten til muntlig forhandling, avgjør den om rettsmøtet skal anes som et rettsmøte under saksforberedelsen eller som hovedforhandling. Partene kan ikke kreve at meddommere deltar ved hovedforhandling.
- (3) En part kan kreve at det én gang under saken holdes muntlig forhandling. Ved innkalling til muntlig forhandling skal retten gjøre partene oppmerksom på at de ikke kan kreve ytterligere muntlig forhandling.
- (4) Retten skal gi partene adgang til å uttale seg.
- (5) Bevisførsel kan finne sted utenfor hovedforhandling. Utenreuslige forklaringer og erklæringer kan brukes når retten finner det ubetenkelig.
- (6) Dom kan avsies på grunnlag av muntlige forhandlinger selv om hovedforhandling ikke er holdt. Dom kan også avsies på grunnlag av en rent skriftlig behandling dersom partene er gjort oppmerksom på at dette vil kje med mindre muntlig forhandling blir krevd innen en bestemt frist.
- (7) § 144 første ledd nr. 3 og 4 gjelder ikke for dom avsagt ved forenklet rettergang. I dommen inntas en angivelse av tvistegjenstanden og en kort begrunnelse for resultatet.

For øvrig gjelder de samme regler for saksbehandling som ved alminnelig rettergang.

Tilføydd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

§ 322 b. Dersom partene har avtalt forenklet rettergang, kan en dom avsagt ved forenklet rettergang av partene bare angripes ved anke på det grunnlag:

- (1) at det ikke forelå gyldig avtale om forenklet rettergang, eller at dommen avgjør en rettsvist som ikke var omfattet av avtalen for så vidt anken gjelder denne del av avgjørelsen, eller
- (2) at det foreligger en feil ved saksbehandlingen som tillegges virkning etter § 384.

Foreligger feil som nevnt i første ledd, oppheves dommen helt eller delvis.

Tilføydd ved lov 27 juni 1986 nr. 48, endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

§ 322 c. Er saken hjemvist eller henvist til eller ved nytt søksmål brakt inn for underordnet rett, kan hver av partene kreve saken behandlet etter alminnelige regler.

Tilføydd ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

23de kapitel. Hovedforhandlingen.¹

¹ Jfr. §§ 93 annet ledd, 305, 319 i.f. og 377, skjl. § 22.

§ 323.¹ I heireds- og byretten skal² to meddommere³ være med under hovedforhandlingen dersom noen av partene krever det⁴ eller retten finner det ønskelig.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 10 juni 1932 nr. 2, 20 juni 1952 nr. 4, 14 juni 1985 nr. 71, 27 juni 1986 nr. 48, 11 juni 1993 nr. 83.

¹ Jfr. lover 51 mai 1927 nr. 1 § 26 b nr. 2, 4 feb 1977 nr. 4 § 61 C.

² Jfr. § 384 nr. 1 og d.l. § 41.

³ Se d.l. §§ 21, 75, 86–92, 98–100 og 105.

⁴ Jfr. § 300 første ledd nr. 8.

§ 324. I lagmannsretten skal¹ meddommere² være med under hovedforhandlingen³ når noen av partene krever det. Antallet av meddommere er fire. medmindre partene erklærer at de ikke ønsker mere enn to.⁴ Retten kan i ethvert tilfelle, hvor den av hensyn til sakens art anser det nødvendig, tilkalle 2 meddommere. I vidtløftige saker kan førstelagmannen bestemme at et varamedlem skal overvære forhandlingene for å tiltre retten om noen av meddommerne får forfall.⁵

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 14 juni 1985 nr. 71, 2 juni 1995 nr. 26 (i kraft 1 aug 1995 i.f.g. res. 2 juni 1995 nr. 514).

¹ Jfr. § 384 nr. 1 og d.l. § 41.

² Se d.l. §§ 14, 75, 86–88, 98–100 og 105.

³ Jfr. §§ 157 i.f. og 380 siste ledd.

⁴ Se lov 4 feb 1977 nr. 4 § 61 C.

⁵ Jfr. d.l. §§ 12 fjerde ledd og 15.

§ 325. Når særlig kyndighet i handel, regnskap, finansvesen, skatt og avgift, sjøvesen, saltvannsfiske som ikke er laksefiske, industri, håndverk eller bygningsvesen er av betydning for saken, og særlig utvalg av meddommere er opprettet,¹ skal meddommerne så vel ved heireds- eller byrett som ved lagmannsrett tas av de særlige utvalg, når noen av partene forlanger det eller retten finner det ønskelig.²

I andre tilfælde kan fagkyndige meddommere oppnevnes etter § 88 i lov om domstolene.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 21 juni 1963 nr. 5, 14 juni 1985 nr. 71, 6 des 1991 nr. 80.

¹ Se d.l. § 72.

² Jfr. tvml. § 384 nr. 1 i.f. d.l. §§ 41, 87 og 88.

§ 326.¹ Skal et enkelt av flere krav behandles med fagkyndige meddommere,² kan ikke de andre krav forenes med det til én sak, uten naar kravene står i indbyrdes sammenhæng eller helt eller delvis kan bringes i motregning. I saa fald behandles de alle med fagkyndige meddommere.

Skal ellers enkelte av flere forenede krav behandles med meddommere, andre ikke, behandles de alle med meddommere.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. dl. § 41.

2 Se § 325.

§ 327.¹ Rettens formand sørger for, at saken blir utredet uten unødigt vidtløftighet, og uten at uvedkommende omstændigheter trækkes ind, og at den saavidt mulig blir ført til ende uten avbrytelse.

1 Se dl. §§ 123, 133, 134, Jfr. strpl. § 278.

§ 328. Er der indkaldt parter til personlig avhøring,¹ vidner² eller sakkyndige³ bør formanden, før forhandlingen begynder, bringe paa det rene, om de er tilstede. Mangler nogen, sørger formanden saavidt mulig for, at han kommer tilstede saa snart, at saken ikke av den grund maa utsættes.

Det, som herer bestemt, faar tilsvarende anvendelse med hensyn til dokumenter og andre bevisgjenstande.

1 Se kap. 9.

2 Se kap. 15.

3 Se kap. 18.

§ 329. Hovedforhandlingen er mundtlig.¹ Oplæsning kan ikke træde istedenfor fri mundtlig fremstilling.

Skriftstykker, som parterne paaberoper sig under sine fremstillinger og utredninger, kan de bare læse op, naar der ligger vægt paa ordlyden.²

1 Jfr. §§ 377 og 380.

2 Jfr. §§ 331, annet ledd og 333.

§ 330. Møter begge parter, skal formanden først opfordre saksøkeren og derefter saksøkte til at fremstille sin sak for retten. Parterne skal da fremsætte og begrunde sine paastande, opgi de bevis, som de støtter sig til, paavise betydningen av de tilbudte bevis, naar det trænges, og uttale sig om motpartens anførsler.

§ 331.¹ Rettens formand bør ved spørmaal og andre henvendelser til parterne sørge for, at deres uttalelser blir saa klare og fuldstændige som mulig.

Finder han, at de kommer i strid med de forberedende indlæg² eller med anførsler, som er indtat i retslok, eller med noget, som er retten vitterlig, gjør han opmerksom paa det. I tilfælde kan han beslutte, at forklaring, som tidligere er avgitt, eller andre skriftstykker skal læses op.³

Antar han, at der foreligger nogen omstændighet, som retten av eget tiltak maa ta hensyn til, skal han gi parterne anledning til at uttale sig.

Ogsaa de andre dommere kan rette spørmaal til parterne, naar de finder det paakrævet.

1 Jfr. §§ 86 annet ledd og 87.

2 Se §§ 311, 313 og 317.

3 Se § 333.

§ 332. Er en part selv til stede, kan han avhøres personlig,¹ så snart saken er fremstillet fra begge sider. Som regel gjøres det før vimer og sakkyndige avhøres.

Endret ved lov 21 juni 1963 nr. 5.

1 Se kap. 9.

§ 333.¹ Skal skriftlige bevis læses op, er det retsskriveren eller en dommer, som gjør det. Det kan ogsaa tillates den bevisførende selv at læse dem op.

Hvis retten finder det tilstrækkelig, kan en dommer gjengi det vesentlige indhold av skriftet. Paastaar en part, at gjengivelsen i noget væsentlig punkt avviker fra indholdet, kan han forlange, at skriftet skal læses op.

1 Jfr. strpl. § 302 og dl. § 136.

§ 334.¹ Naar bevisførselen er slut, har enhver av partene ret til at faa ordet to ganger. Som regel faar saksøkeren ordet først.

1 Jfr. strpl. § 304.

§ 335.¹ Anførsler som ikke fremkommer i rette tid, kan retten ved kjendelse² beslutte at sette ut av betraktning, naar fremsættelsen er forsinket i den hensigt at forhale saken eller overrumple motparten, eller naar den anden part forlanger det, og saken ellers vilde bli betragtelig forsinket.

En beslutning om at tillate nye anførsler kan ikke angripes ved kjæremeal eller anke.

1 Se §§ 62 tredje ledd og 189 annet ledd.

2 Se §§ 164 og 397.

§ 336. Blir saken utsat¹ til et nyt retsmøte, bør rettens formand saavidt mulig træffe alle de forføyninger, som kræves, forat forhandlingen skal kunne føres til ende i det nye retsmøte.

Han kan saaledes fastsette en frist,² inden hvilken parterne bør gi de nødvendige meddelelser, indkalde parterne til personlig møte, beslutte bevisoptagelse, henstille til parterne at sørge for bevis og paalægge dem at fremlægge dokumenter eller andre bevisgjenstande.

Finder en anden av dommere, at saadanne forholdsregler bør træffes, og retsformanden ikke er enig, kan han kræve spørmaalet avgjort av den samlede ret.

1 Jfr. § 96 og § 112 tredje ledd.

2 Jfr. § 109 og dl. §§ 147 og 148.

§ 337.¹ Ved den nye forhandling skal det, som er foretaget i det tidligere retsmøde, gjentages i saa stor udstrækning, som itogen av dommen finder nødvendig for at faa saken rigtig oplyst.

¹ Jfr. § 143 og suppl. § 278.

§ 338. Rettens formand erklærer forhandlingen sluttet og saken optat til doms, naar retten finder, at saken eller den særskilte del av saken, som forhandlingen gjælder,¹ er moden til at paadømmes.² Før dommen er avsaagt,³ bør hovedforhandling i en ny sak som regel ikke paabegyndes.

Staar endnu en bevisoptagelse igjen, kan forhandlingen allikevel sluttes, hvis parterne gir avkald paa at forhandle om beviset efter optagelsen, eller hvis retten finder en saadan forhandling aapenbart overflødig. I dette tilfælde regnes fristen for domsavsigelsen⁴ fra det tidspunkt, da bevisoptagelsen er avsluttet, eller hvis den ikke er foretaget for den dømmende ret, fra det tidspunkt, da den har faat retsboken over bevisoptagelsen.

¹ Se §§ 98 annet ledd og § 341 tredje ledd.

² Jfr. §§ 150 og 151.

³ Se §§ 152 og 153.

⁴ Se § 152.

§ 339.¹ Retten kan gjenopta en sluttet forhandling, naar den finder det paakrævet for at tilveiebringe en erklæring, opplysning eller utredning, hvis betydning den ikke tidligere har været opmerksom paa.

Har forhandlingen været begrenset til enkelte tvistepunkter,² kan den ogsaa gjenoptages, naar retten finder det paakrævet at utstrække forhandlingen til andre tvistepunkter.

¹ Jfr. § 160.

² Se § 98 annet ledd.

§ 340. Uteblir¹ en part, og det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald,² skal saken utsættes,³ medmindre den anden part møter, og den uteblevne har samtykket i, at uteblivelsesdom⁴ avsiges.

Uteblir¹ den ene part, uten at det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald,² og den andre part møter, kan han forlange, at saken skal fremmes til avgivelse av uteblivelsesdom.⁴ Saksøkte kan ogsaa forlange avvissning av søksmaalet. Hvis begjæring om uteblivelsesdom eller avvissning ikke fremkommer, skal saken stanses.⁵ Dog kan retten paa begjæring gi saksøkeren utsættelse³ naar det er nødvendig, fordi han vil rette eller utfylde sin saksfremstilling. Rettelsen eller utfylingen gjøres i processkrift eller muodlig⁶ og meddeles av retten til saksøkte.⁷

Uteblir¹ begge parter, uten at det er oplyst eller sandsynlig, at nogen av dem har gyldig forfald,² skal saken stanses.⁵

¹ Jfr. §§ 88 og § 341.

² Se §§ 89 og 90.

³ Se § 96 og § 343.

⁴ Se § 344. Jfr. § 93 annet ledd og § 345.

⁵ Se § 106 jfr. § 110.

⁶ Se § 119 annet ledd.

⁷ Se § 123 og dl. §§ 186 og 193.

§ 341.¹ En part ansees for uteblit, ogsaa naar han møter, men ganske undlater at forhandle.

Det samme gjælder, naar en part fjerner sig eller paa grund av sin optræden blir fratatt ordet eller utviset, før hovedforhandlingen er avsluttet,² eller naar han uteblir fra et møte, som forhandlingen er utsatt til. Dog kan retten bestemme, at forhandlingen skal fortsættes og saken paadømmes uten hensyn til hans fravær eller utelukkelse fra forhandlingen, hvis der er grund til at anta, at hans forhold er forsættelig, og retten ikke finder det nødvendig for at faa saken oplyst, at han fremdeles er tilstede.

For selvstændige dele av saken, hvis behandling allerede er avsluttet,³ er det i ethvert tilfælde uten betydning, at en part senere uteblir.

¹ Jfr. §§ 289 f. f., § 12 og 88.

² Jfr. dl. § 133 fjerde ledd.

³ Jfr. §§ 98 annet ledd, 150, 151, 164 og 338.

§ 342. Uteblivelsen er ikke til hinder for, at bevishandlinger kan fremmes efter reglerne om bevisoptagelse utenfor hovedforhandlingen.¹

¹ Se §§ 220 flg., 227 og 232 og 195.

§ 343. Naar en sak i uteblivelsstilfælde utsættes, skal indkaldelse¹ til det nye retsmøde altid forkyndes for den uteblevne, hvis han ikke første gang er indkaldt gjennom offentlig kundgjørelse.²

¹ Se § 318.

² Sedl. § 181.

24de kapitel. Uteblivelsesdom og opfriskning.¹

¹ Jfr. §§ 280, 289, 297 og § 381 jfr. § 414.

§ 344.¹ Naar uteblivelsesdom avsiges, fordi saksøkeren er uteblit,² skal den gaa ut paa frifindelse. Naar uteblivelsesdom avsiges, fordi saksøkte er uteblit eller ikke har giit tilsvær inden den fastsatte tid,³ lægger retten saksøkerens fremstilling av sakens sammenheng⁴ til grund for dommen, forsaavidt den er meddelt saksøkte⁵ og ikke strider mot vitterlige kjendsgjeminger.

En dom, som blir avsaagt i henhold til denne paragraf, betegnes i dommen selv som uteblivelsesdom.

¹ Jfr. §§ 381 og 414.

² Se §§ 308, 311 og § 340 jfr. § 93 annet ledd.

3 Se §§ 280 annet, ledd. 289, 308, 311, 315 og § 340 jfr. 93 annet ledd.

4 Jfr. § 15 og d.l. § 36 annet ledd.

5 Jfr. § 289 annet ledd.

§ 345. Uteblivelsesdom avstiges ikke, hvis den uteblevne part mangler fri raadighet over sakens gjenstand.¹ Er det saksøkte, som er uteblitt, kan saken fremmes til doms efter de almindelige regler.

1 Se kap. 28–30 og 33, lov 20 mai 1927 nr. 1.

§ 346. Er uteblivelsesdom avsaugt, kan den uteblevne forlange opfriskning.

Begjæringen fremsættes skriftlig eller muntlig! for retten senest inden en maaned.² I processkriftet bør den uteblevne tillike fremkomme med alt, som fra hans side trænges, forat der straks kan skrives til hovedforhandling.

Den som krever opfriskning, må godtgjøre at de sakskostnader denne er ilagt ved uteblivelsesdommen, er betalt, eller nedlegge dem i retten.³ Vedkommende kan fritas for dette når det sannsynliggjøres⁴ at uteblivelsen skyldtes gyldig forfall⁵ som ikke kunne opplyses i tide, eller at uteblivelsesdommen ble avsaugt med urette.

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Se § 119 annet og tredje ledd.

2 Jfr. dl. §§ 142 og 146 flg.

3 Jfr. § 349.

4 Se § 198.

5 Se §§ 89 og 90.

§ 347. Finder dommeren, at en begjæring om opfriskning er for sent fremsat, eller at han av eget tiltak maa nekte at fremme den av andre grunde, gjør han opmerksom paa det og avgir i fornødent fald kjendelse² om avvisning.³

Fremmer han begjæringen, gir han den part, som har forlangt opfriskning, bevidnelse om det⁴ og meddeler⁵ samtidig motparten det processkrift, som inneholder begjæringen. Hvis dommeren linder, at saken er tilstrækkelig forberedt, skal hovedforhandling berammes.

Endret ved lov 27 juni 1986 nr. 48.

1 Jfr. §§ 97, 301 og 369.

2 Se §§ 164 og 396.

3 Jfr. § 351.

4 Jfr. tvml. § 162.

5 Se § 123, dl. §§ 186 og 193 annet ledd.

§ 348. Stemmer avgjørelsen i opfriskningssaken med den tidligere avgjørelse, skal denne stadfæstes. I motsat fald skal den nye avgjørelse erklære uteblivelsesdommen for ophævet.

§ 349. Den part som er uteblitt, må betale de sakskostnader denne er ilagt ved uteblivelsesdommen, selv om dommen oppheves. Dersom uteblivelsen skyldtes gyldig forfall¹ som ikke kunne opplyses i tide, eller uteblivelsesdommen er avsaugt med urette, gjelder de alminnelige regler om sakskostnader.²

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Se §§ 89 og 90.

2 Se §§ 172 flg.

§ 350. Hvis ogsaa opfriskningssaken ender med uteblivelsesdom overfor den part, som har forlangt opfriskningen, maa han for at faa ny opfriskning godtgjøre, at den nye uteblivelse ikke kan lægges ham til last. Som selvforskyldt betragtes en forsømmelse, ogsaa naar der ikke er begjært forlengelse av en frist¹ for dens utløp eller omberømmelse eller utsættelse av et reismøte, skjøn parten eller hans lovlige stedfortræder eller procesfuldmægtig visste om hindringen og hadde anledning til at fremsætte begjæringen.

● Opfriskningsbegjæringen maa i dette tilfælde inneholde opplysning om grunden til uteblivelsen.

1 Se dl. § 151.

§ 351. Blir en begjæring om opfriskning avvist paa grund av en feil, som kan rettes,¹ fastsetter retten en kort frist for ny begjæring, hvis det ikke maa antages, at feilen er forsætlig, eller hvis ikke frist til at rette den er git paa forhaand efter § 97. Saadan ny frist kan retten ikke gi mer end én gang, medmindre særlige omstændigheter taler for det.² En beslutning om at, gi ny frist kan ikke angripes ved kjøremaal eller anke.

1 Se §§ 87 og 97.

2 Jfr. § 360 annet ledd og dl. § 154.

§ 352. Den uteblevne part kan ta begjæringen om opfriskning tilbake, indtil hovedforhandlingen i opfriskningssaken begynner, og naar motparten samtykker, indtil den slutter.¹ Men han er da i ethvert fald avskaaret fra at forlange ny opfriskning.

Tilbaketagelsen kan erklæres gjennom processkrift eller muntlig for dommeren.² Dommeren lar den forkynde for motparten.³

1 Se § 338.

2 Se § 119 annet og tredje ledd.

3 Se dl. § 193.

§ 353. Anke¹ kan den uteblevne part bare erklære paa grund av feil i retsanvendelsen eller i saksbehandlingen. Erklærer han anke, er derved opfriskning frafalt. § 346 tredje ledd og § 349 gjelder tilsvarende.

Naar en begjæring om opfriskning fremsættes, for ankefristen² er ute, stanser fristens løp. Hvis begjæringen blir avvist eller ta tilbake, begynner for motparten en ny ankefrist.

Endret ved lov 18 des 1987 nr. 97.

1 Se kap. 25 jfr. § 297.

2 Se § 360 jfr. § 297.

§ 354. Har den uteblevnes motpart erklært anke, skal ankesaken ved kjendelse¹ stanses,² naar den uteblevne part har fremsat begjæring om opfriskning, og begjæringen er tat til følge.

1 Se §§ 164, 396 og 397 nr. 1.

2 Jfr. § 109.

Fjerde del. Anke, kjæremaal og gjenoptagelse.

25de kapitel. Anke til lagmandsrett og Høysteret.¹

1 Jfr. §§ 3, 6, 99, 287, 296 og 297, tvangsl. § 12-12, sl. § 22 første ledd, skjl. § 2 og 38, kkl. § 152, lov 5 mai 1927 nr. 1 § 26 b nr. 4, stipl. §§ 343 første ledd og 435.

§ 355. Gjenstand for selvstendig anke er domme¹ og de kjendelser, for hvilke det særskilt er bestemt, at de kan paaankes.²

I tilslutning til anke over en dom eller en kjendelse kan en part ogsaa paaanke procesledende kjendelser, som gaar forut for den.³

Procesledende avgjørelser kan ikke paaankes eller brukes som ankegrund, naar de efter sin art eller efter særlig lovbestemmelse⁴ er uangripelige.

1 Se § 137, jfr. §§ 150, 151, 160 og 322 b. Jfr. § 353.

2 Se §§ 287, 385, tvangsl. § 11-34, § 11-37, § 11-51 femte ledd, § 11-52 tredje ledd jfr. § 12-6 første ledd, skjl. §§ 38, 48 og 51, sl. §§ 26 og 40, kkl. § 152, lover 23 juli 1894 nr. 5 § 2, 28 nov 1898 §§ 15 og 34.

3 Jfr. kkl. § 149, lov 21 des 1979 nr. 77 § 61.

4 Se §§ 15 tredje ledd (jfr. 16 annet ledd), 44 i.f., 46 siste ledd, 62 fjerde ledd, 77 annet ledd, 93 tredje ledd, 98 tredje ledd, 114 femte ledd, 150 tredje ledd, 151 fjerde ledd, 162, 189 annet ledd, 193 tredje ledd, 210 i.f., 218 femte ledd, 242 i.f., 263 tredje ledd, 275 tredje ledd, 335 annet ledd, 351, 359 tredje ledd, 360 annet ledd, 386 i.f., 387 siste ledd, 403 annet ledd, 413 i.f., 414 § 42, 107, 120 annet og tredje ledd, 143 annet ledd, 144, 156 annet ledd, 195, tvangsl. § 6-5 første ledd, § 6-6 annet ledd, § 11-12, jfr. § 12-6, se § 14-13 og § 15-10, skjl. § 13, sl. §§ 30 i.f. og 31 i.f., kkl. § 152. – Jfr. ogsa lov 5 mai 1927 nr. 1 § 26 nr. 4.

§ 356. Anke til lagmannsrett kan ikke fremmes uten samtykke av førstelagmannen¹ når anken gjelder en formuessverd under 20.000 kroner.²

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 21 juni 1935 nr. 8, 19 juni 1947 nr. 4, 21 juli 1967 nr. 2, 1 juni 1979 nr. 24, 27 juni 1986 nr. 48, 24 aug 1990 nr. 54, 2 juni 1995 nr. 26 (i kraft 1 aug 1995 iflg. res. 2 juni 1995 nr. 514).

1 Se § 359.

2 Se § 358. Se ogsa § 362.

§ 357. Anke til Høyesterett kan ikke fremmes uten samtykke av Høyesteretts kjeremålsutvalg¹ når anken gjelder en formuessverd under 100.000 kroner.²

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 21 juni 1935 nr. 8, 19 juni 1947 nr. 4, 26 nov 1954 nr. 1, 21 juli 1967 nr. 2, 1 juni 1979 nr. 24 (se dens 1b), 27 juni 1986 nr. 48, 24 aug 1990 nr. 54.

1 Se § 359.

2 Se § 358. Jfr. d. § 37 i.f. Se ogsa § 362 og lov 2 mai 1947 nr. 1 § 11 annet ledd.

§ 358.¹ Ved bestemmelsen av ankegjensstandens verdi² er det tidspunkt avgjørende, da ankeerklæringen kommer ind til retten.³

Ved beregningen skal krav og paastande, som ikke er paakjendt i underinstansen, og det som er tilkjendt den ankende part, holdes utenfor. Ved anke til forandring medtages heller ikke de krav eller dele av krav, som er tilkjendt den anden part, og som ankepaastanden ikke bestrider.

Værdien av en bruksrett eller en servitut over fast eiendom beregnes efter den værdi, den har for rettighetshaveren, hvis det er han, som anker, men efter værdiformindskelsen for eiendommen, hvis eieren anker.⁴

Forøvrig kommer bestemmelsemer i §§ 9, 10, 11, 13, 14, 15 og 16 til anvendelse, dog saaledes, at det er den ankende part, som skal foreta de værdsættelser, § 14 nævner.⁵

1 Jfr. §§ 8-16.

2 Se §§ 356 og 357.

3 Se § 364.

4 Jfr. § 12.

5 Jfr. § 365 nr. 5.

§ 359. Samtykke til anke uten hensyn til ankegjensstandens verdi¹ kan som regel bare gis når avgjørelsen har betydning utenfor den foreliggende sak, eller når saken efter den ankende parts kår eller av andre grunner har stor betydning for ham. Er det mangler ved anken som må lede til avvisning, eller må det antas at den har andre grunner ikke vil føre frem, skal samtykke nektes.

Ansøknin om samtykke fremsettes sammen med ankeerklæringen² og sendes med sakens akter til lagmannsretten eller til Kjeremålsutvalget. For samtykke gis, skal motparten ha fått adgang til å uttale seg. Etter at søknaden er avgjort, sendes sakens dokumenter tilbake til den rett hvis avgjørelse angripes.

Retten avgjør saken efter denne paragraf kan ikke angripes ved kjeremål eller anke.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 2 juni 1995 nr. 26 (i kraft 1 aug 1995 iflg. res. 2 juni 1995 nr. 514).

1 Se §§ 356 og 357.

2 Se §§ 364, 365 nr. 5, 369 og 370.

§ 360.¹ Fristen for anke er to måneder² når ikke annet er bestemt ved lov.³

Blir en anke avvist på grunn av en feil som kan rettes,⁴ setter retten en kort frist for ny ankeerklæring; men ikke når det må antas at feilen er forsettlig eller når frist til å rette den er gitt på forhånd etter § 97. Ny frist kan retten ikke gi mere enn en gang, medmindre særlige omstendigheter taler for det.⁵ En beslutning om å gi ny frist kan ikke angripes ved kjeremål eller anke.

Reiten skal av eget tiltak påse at anken er erklært i rett tid.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1.

1 Jfr §§ 159 og 353.

2 Se dl. §§ 142 og 146 flg.

3 Se §§ 159, 287 (jfr. 99), 297, 353, 362, dl. § 37, skjl. §§ 38 og 51 med henvisninger, st. § 40, kld. § 72, lover 5 mai 1927 nr. 1 § 26 i.f. og § 26 b nr. 3, 22 juni 1928 nr. 27 § 8, 16 juni 1939 nr. 6 § 51, 4 feb 1977 nr. 4 § 61 C, 21 des 1979 nr. 77 § 63.

4 Se §§ 87, 97 og 369.

5 Jfr. § 351 og dl. § 154.

§ 361. Retten til at anke kan gyldig frafaldes.¹ Det kan ogsaa gjøres paa forhaand, naar frafaldelsen er gjensidig. I dette tilfælde kan dog anke erklæres paa grund av de feil, som er nævnt i § 384 nr. 1-6.

Frafall av retten til at anke må skje uttrykkelig.²

Endret ved lov 1 juni 1979 nr. 24.

1 Jfr. § 362.

2 Jfr. §§ 398 tredje ledd, 405 annet ledd og 466 annet ledd.

§ 362. Når den ene part anker til forandring i avgjørelsens innhold, får ogsaa den annen part rett til å påanke avgjørelsen, selv om han har frafalt sin ankerett¹ eller oversittet ankefristen² eller mangler selvstendig ankerett på grunn av ankegjensidighetsverdi.³ Sådanne motanke må erklæres innen den frist som rettsforhåndssettes etter § 370. Erklæring av motanke trenges ikke når motparten bare vil kreve avgjørelsen om saksomkostningene forandret.

Kommer hovedanken ikke til avgjørelse,⁴ falder ogsaa motanken bort, hvis den ikke oppfyller betingelse for en selvstendig anke.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se § 361.

2 Se § 360.

3 Se §§ 356 og 357.

4 Jfr. §§ 373 og 382.

§ 363. Hvis anken grunnes på at noen som ikke er part, uriktig er fritatt for å gi forklaring eller forsikring eller for å legge fram eller gi adgang til skriftlige bevis eller andre ting,¹ skal han for så vidt anses som part i ankesaken.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se §§ 206 a-209 a og 216, jfr. §§ 238, 246, 247, 251, 257 og 237.

§ 364. Ankeerklæring indgives til den ret, hvis avgjørelse angripes,¹ enten gjennom processkrift eller muntlig.²

En ankeerklæring som fremsettes gjennom processkrift, må være underskrevet eller medunderskrevet av en advokat.³

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. § 287.

2 Se § 119.

3 Jfr. § 47 og § 48 annet ledd.

§ 365. Ankeerklæringen må nevne:¹

1. ankedokumentet, partene² i ankesaken, og i tilfelle deres lovlige stedfortredere;

2. den dom eller kjennelse som påankes;

3. om anken gjelder hele tvistgjensstanden eller bare en del av den;

4. de feil ved saksbehandlingen eller avgjørelsen som anken grunnes på, og den påstand som vil bli nedlagt;³

5. de omstendigheter som er avgjørende for retten til anke.⁴

Ankeerklæringen bør dessuten nevne:

6. partenes² og deres lovlige stedfortreders stilling, bosted og prosessstilling, og i tilfelle navnet på den ankende parts prosessfullmektig;

7. de nærmere omstendigheter som vil bli anført til støtte for anken, og de bevis⁵ som vil bli ført. Har nogen av disse omstendigheter eller bevis ikke tidligere vært gjort gjeldende, bør det særskilt nevnes, likeså hva de nye bevis skal godtgjøre og hvordan de tenkes ført;

8. om den ankende part krever at retten skal settes med meddommere,⁶ og hva han mener om tid og sted for ankeforhandlingen og om varsløst;

9. bilagene til ankeerklæringen, og om de er i original eller i avskrift.

Utrekninger av retts- og bevissspørsmål må ankeerklæringen ikke inneholde i større utstrekning enn nødvendig for å forklare sammenhengen.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 369, § 360 annet ledd og § 87 og 97. Jfr. ogsa § 359 annet ledd.

2 Jfr. §§ 72 annet ledd, 79 annet ledd, 363, 418, 425, 429, 433 og 439, (vangs), § 11-34 tredje ledd, jfr. § 11-51 femte ledd og § 12-6 første ledd.

3 Jfr. § 375 annet ledd og §§ 367, 368 og 383.

4 Se §§ 356-360 og 362.

5 Jfr. § 188.

6 Se §§ 323-326 jfr. § 377.

§ 366.¹ Påstanden med hensyn til et påkjent krav kan bare utvides, når det gjøres sannsynlig² at utvidelsen er begrunnet i omstendigheter som er inntrådt eller først blitt part bekjent for hovedforhandlingen, eller når motparten samtykker.³

Krav, som ikke er påkjendt i dommen, kan bare fremsættes, naar de utspringer av ankesaken eller av

motpartens forhold efter hovedforhandlingen til den ting eller ret, saken gjelder.⁴ Hvis ikke andre procesregler er til hinder, kan dog sakens gjenstand ændres derved, at ankeerklæringen inddrår:

1. krav paa fastsættelsesdom efter § 54, naar det gjelder et forhold, som er omtvistet under saken og kan være avgjørende for anken;
2. krav, som staar i sammenhæng med et indbragt krav, naar det gjøres sandsynlig,² at ændringen er begrundet i omstændigheter, som er indtraadt eller først bliit parten bekjendt efter hovedforhandlingen, eller naar motparten samtykker;³
3. krav, som bare fremsættes til moiregning, naar det gjøres sandsynlig,² at de enten er opstaat eller først bliit parten bekjendt efter hovedforhandlingen, eller naar motparten samtykker.³

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. §§ 58, 60 og 287 annet ledd.

2 Se § 198.

3 Jfr. § 92.

4 Jfr. §§ 7 og 35 og § 148 tredje ledd, Jfr. også kkl. § 76.

§ 367.¹ Etterat ankeerklæringen er forkynnt for motparten, kan nye påstander eller krav som nevnt i § 366, ikke fremsættes medmindre motparten samtykker² eller retten finner at han ikke har rimelig grunn til å motsette sig endringen. Dog kan alltid inndras krav som utspringer av ankesaken eller av motpartens forhold efter ankeerklæringen til den ting eller rett saken gjelder.

En endring kan også foregå ved at det istedenfor den gjenstand som opprinnelig er krevet, fremsættes fordring på dens verdi eller en annen ydelse, når det gjøres sannsynlig³ at endringen er begrunnet i omstendigheter som er inntrådt eller først blitt parten bekjent efter ankeerklæringen. Det samme gjelder om utvidelse av påstanden med hensyn til et fremsatt krav.

Endret ved lover 1 juni 1934 nr. 4, 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1.

1 Jfr. § 59.

2 Jfr. § 92.

3 Se § 198.

§ 368.¹ Høiesterett kan alltid nekte forhandling om nye krav og påstander, dersom saken vilde bli vidløftiggjort eller beviset ikke hensiktsmessig kan føres for denne rett.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. §§ 58-60.

§ 369.¹ Finner den rett som mottar ankeerklæringen,² at anken er for sent fremsatt, eller at ankesdomstolen av eget tiltak må nekte å fremme den av andre grunner, gjør den oppmerksom på det. Men hvis ikke ankeerklæringen blir tatt tilbake, skal retten likevel behandle saken på vanlig måte.³

Endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. §§ 87 og 97.

2 Se § 364.

3 Jfr. § 399 tredje ledd.

§ 370. Retten gir den ankende part bevitnelse om at anke er erklært.¹ Ankeerklæringen skal uten opphold forkynnes for motparten.² Er samtykke gitt til anke eller til å bringe saken direkte inn for Høyesterett,³ skal dette samtidig forkynnes.

Retten tilkjennegir motparten hva vedkommende har å gjøre etter § 371 og fastsetter en tilsvarsfrist⁴ som i regelen ikke bør være lenger enn tre uker.⁵

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1, 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. tvangsl. § 4-12 og § 5-2 første ledd bokstav o og tredje ledd.

2 Se § 363 og dl. § 193 annet ledd.

3 Se §§ 6, annet ledd og 359.

4 Se dl. §§ 147 flg.

5 Jfr. § 362 annet punktum og 182 annet ledd.

§ 371. Innen tilsvarsfristen er ute,¹ bør innstevnte i et forberedende innlegg² nevne de bevis han vil føre, hvad han vil godtgjøre ved dem,³ og hvordan han mener bevisene bør føres. Vil han innlegge anken med noget som ikke tidligere er gjort gjeldende, eller som er forkastet eller ikke er avgjort i den påankede dom, bør han nevne det i tilsvaret.

Har han¹ innsigelser å gjøre mot fremme av anken, må han fremsette dem før tilsvarsfristen¹ er ute.⁴

Innen samme frist bør han si fra, om han har noget å anføre om tid og sted for ankeforhandlingen, om varsløst og om tilkallelse av meddommere.⁵

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 109 og dl. §§ 151 og 153 flg.

2 Se §§ 120 og 122.

3 Jfr. § 188.

4 Jfr. § 91 annet ledd.

5 Se §§ 323-326 jfr. §§ 37 4 og 377.

§ 372. Efter udløpet av tilsvarsfristen sendes sakens akter til ankesdomstolen. Ved anke til Høyesterett sendes de til Kjøremålsutvalget.

Hvis nogen del av akterne fremdeles trænges ved den underordnede ret, træder avskrifter isteden.

Er tilsvar indkommet, skal det meddeles¹ den ankende part.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se § 123 og dl. §§ 186 og 193.

§ 373. Anken kan avgjøres uten ankeforhandling.¹

1. når den har slike feil at den må avvises;

2. når retten enstemmig finner at den påankede avgjørelse må opheves av en grunn som retten av eget tiltak skal tillegge virkning.²

Ved anke til Høiesterett er det Kjøremålsutvalget som treffer disse avgjørelser.³

Kjøremålsutvalget kan efter å ha gitt den ankende part adgang til å uttale sig nekte å fremme anken helt eller for en del, når det enstemmig

1. finner det klart, at anken ikke vil føre frem,
2. eller finner at anken ikke vil kunne gis medhold uten at Høiesterett fraviker den påankede avgjørelse i et punkt hvor det antas å ha vært av vesentlig betydning, at retten har hatt høve til umiddelbart å høre forklaringer av parter eller vidner eller til å foreta en granskning, som ikke kan foretas av Høiesterett,⁴
3. eller finner, at den ankende part ikke har sannsynliggjort,⁵ at det er uten hans skyld at nye påberopte beviser som under punkt 2 nevnt ikke har vært ført umiddelbart for den rett som har dømt i saken,
4. eller finner at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold gir grunn til at anken blir prøvd av Høiesterett.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 26 feb 1960 nr. 1, 22 mai 1981 nr. 24.

1 Jfr. lov 28 nov 1898 §§ 16 og 35 annet ledd.

2 Se §§ 383 og 384 jfr. §§ 385–389.

3 Jfr. lov 25 juni 1926 nr. 2 §§ 4 og 6, suppl. §§ 345, 346, 349–352 og 354.

4 Se § 374 tredje ledd.

5 Se § 198.

§ 374. Blir anken ikke avgjort efter § 373, foregår forberedelsen av ankeforhandlingen under ledelse av rettens formann eller en annen av rettens dommere efter reglene i § 320 og § 321. Bevisoptagelse kan foregå forut for ankeforhandlingen efter samme regler som bevisoptagelse forut for hovedforhandlingen i første instans.¹ Ved anke til lagmannsrett kan det holdes rettsmøte til forberedelse av forhandlingen. I så fall gjelder §§ 375, 376 første ledd og 381 og §§ 304, 305 første ledd, 307, 308 første ledd og 309 til 312 tilsvarende.

I høiesterettsaker avhøres parter og vidner og foretas granskning efter reglene for partsavhøring og bevisoptagelse utenfor hovedforhandling.¹ Partene skal selv henvende sig til herreds- eller byretten med begjæring om å opta de bevis som de vil føre. De skal sende med en avskrift av ankeerklæringen og den påankede avgjørelse og nevne hvad bevisoptagelsen gjelder. Rettens formann skal sette frist for å bringe tilveie bevisene.²

Sakkyndige kan også avhøres umiddelbart for Høiesterett. Granskning kan foretas av Høiesterett, når den ikke krever åstedsbefaring.

Avgjørelser som nevnt i § 166 kan i høiesterettsaker treffes av den dommer som forbereder ankeforhandlingen, eller efter innsending fra ham av Høiesteretts kjøremålsutvalg.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 24 aug 1990 nr. 54.

1 Se §§ 115 annet ledd, 220 flg., 227, 231 flg., 244 og 252 tredje ledd samr. §§ 127 og 131 jfr. også dl. § 44.

2 Selov 14 aug 1918 nr. 2.

§ 375. Når rettens formann eller den dommer som leder forberedelsen av ankeforhandlingen,¹ mener at den er ferdig, meddeler han partene² at ankeforhandling vil bli beramert eller frist satt for levering av det første innlegg i skriftlige saker, dersom ikke partene innen en fastsatt frist har mere å anføre.

Efter utløpet av denne frist kan nye ankegrunner ikke fremsettes medmindre motparten samtykker³ eller retten finner at han ikke har rimelig grunn til å motsette sig endringen. Det samme gjelder nye omstendigheter og nye bevisstilbud, enten det er den ankende part eller motparten som kommer med dem.

Efter utløpet av fristen kan partene heller ikke kreve at retten skal settes med meddommere.⁴

Endret ved lov 14 aug 1918 nr. 4 § 85, 1 juni 1934 nr. 2, 21 juni 1935 nr. 8, 26 nov 1954 nr. 1, 14 juni 1985 nr. 71.

1 Se § 166 og § 374.

2 Se § 363 og dl. 193.

3 Jfr. § 92.

4 Se §§ 324 og 325.

§ 376. Rettens formann fastsetter tid og sted for ankeforhandlingen og lar innkallelse forkynne for partene¹ med en høvelig frist. I innkallelsen gir han partene pålegg om å ta med sig skriftlige bevis og andre bevisgenstander.² Det skal uttrykkelig itevnes at dom eller kjennelse kan bli avsagt efter reglene i § 381 om nogen av partene uteblir.

Ved innkallelse til Høiesterett fastsetter formannen den dag da ankeforhandlingen tidligst kan foretas. Har en part efter § 157, jfr. § 164, begjært rettelse av grunnene til den påankede avgjørelse i et punkt som også er angrepet ved anken, utsettes³ ankeforhandlingen til begjæringen er avgjort.⁴

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se § 363 og dl. § 193.

2 Jfr. § 188.

3 Se § 96.

4 Jfr. § 159 annet og tredje ledd.

§ 377. Paaankeforhandlingen faar de regler, som gjelder om hovedforhandlingen i første instans,¹ tilsvarende anvendelse, hvis ikke andet er bestemt.²

1 Se kap. 23.

2 Se §§ 374 annet ledd, 378–381.

§ 378. Den ankende part får først ordet. Har begge parter erklært anke, avgjør rettens formann hvem som skal tale først.¹

Når en part har gjort rede for sine påstander, ankegrunner eller innsigelser, og retten finner at de ikke kan føre frem, kan den avskjære videre forhandling om dem.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. § 330.

§ 379.¹ Naar anken gjælder baade saksbehandlingen og avgjørelsens indhold, skal som regel anken over saksbehandlingen behandles først og avgjøres særskilt.

Blir den tat til følge, bortfalder forhandlingen om avgjørelsens indhold, hvis ikke § 388 kommer til anvendelse.²

¹ Jfr. § 93.

² Jfr. §§ 385–389 og 390.

§ 380. Når anken bare gjælder saksbehandlingen eller rettsanvendelsen, kan retten bestemme at saken skal gå over til skriftlig behandling.

Den skriftlige behandling lodes av den dommer som formannen opnevner. Mer enn to innlegg fra hver side tillates ikke.

Efterat skriftvekslingen er forbi, sender rettens formand saken om til de dommere, som skal ta del i domsavsigelsen.¹ Retten² kan derefter anordne en mundtlig slutforhandling.

Dommen bør avsiges i det møte, hvor raadslagning og stemmegivning¹ er foregaaet, hvis ikke noget er til hinder. I ethvert fald maa den avsiges inden en uke derefter.³

Lagmandsretten tiltrædes ikke av meddommere,⁴ naar den behandler en ankesak efter regleme i denne paragraf.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8, 14 juni 1985 nr. 71, 24 aug 1990 nr. 54

¹ Jfr. § 138, annet ledd og § 139 annet ledd jfr. § 141.

² Se § 166.

³ Jfr. §§ 152 og 448.

⁴ Jfr. §§ 324 og 287.

§ 381.¹ Naar uteblivelsesdom avsiges, fordi den ankende part er uteblit,² skal den avgjørelse, som er paaanket, stadfæstes.

Naar uteblivelsesdom² avsiges, fordi den anden part er uteblit,³ skal den ankende parts fremstilling av sakens sammenheng lægges til grund for avgjørelsen, forsaavidt den under ankesaken er meddelt den uteblievne part⁴ og ikke strider mot vitterlige kjendsgjeminger. Forøvrig lægges fremstillingen i den paaankede avgjørelse til grund.

Avgjøres anken ved uteblivelseskjendelse,⁵ gjælder regleme om dom i uteblivestilfælde ogsaa for kjendelsen.

Bestemmelsene i § 344 siste ledd og i §§ 345–354 om opfriskning får tilsvarende anvendelse, enten anken avgjøres ved dom eller kjennelse.

Endret ved lov 17 juli 1925 nr. 6.

¹ Jfr. § 344.

² Jfr. §§ 340, 341, 345, 376 første ledd og 377.

³ Jfr. §§ 88 og 341.

⁴ Jfr. § 374 tredje ledd.

⁵ Jfr. §§ 385, 390 og 345.

§ 382. Den ankende part kan ta anken tilbake, indtil ankeforhandlingen begynder, og naar motparten samtykker, indtil den er slut.² Men han er da avskaaret fra ny anke.

Tilbaketagelsen kan han erklære gjennom processkrift eller mundtlig for dommeren.³ Dommeren skal la den forkynde for motparten.⁴

¹ Jfr. § 67.

² Se § 338 jfr. § 377.

³ Se §§ 119, 120 og 123.

⁴ Se § 363 og dl. § 193.

§ 383.¹ Ankeinstansen prøver den paaankede avgjørelse i den utsrækning, hvori den er lovlig paaanket.²

Viser det sig, at der i den paaankede del av avgjørelsen er nogen feil av den art, som er nevnt i § 384 nr. 1–6, eller som ellers ikke kan avhjælpes ved partemes samtykke, skal retten av eget tiltak tillægge feilen virkning.³ Dette gjælder ogsaa andre dele av saken, som feilen sees at omfatte.

¹ Jfr. § 85.

² Se §§ 365 nr. 3 og 4, 366–368.

³ Jfr. dl. §§ 119 i.f. og 217 annet ledd og tvangsl. § 11–29 og § 11–50 første ledd jfr. § 11–34 første ledd.

§ 384.¹ Feil i saksbehandlingen kan bare komme i betragtning naar retten finder det sandsynlig,² at de kaa ha virket bestemmende paa avgjørelsens indhold.³

Følgende feil skal ubetinget tillægges virkning:⁴

1. at domstolen ikke var lovlig besatt;⁵ likevel tillegges det ikke ubetinget virkning at en sak feilaktig er pådømt med meddommere eller at det ikke har vært like mange meddommere av hvert kjønn. Det samme gjælder hvis den er pådømt med meddommere av de alminnelige utvalg i stedet for av det særlige eller med oppnevnte meddommere i stedet for uttrukne, og feilen ikke gjøres gjeldende som ankegrunn;⁶
2. at avgjørelsen er truffet av en ret, som ikke engang med samtykke fra motparten er domsmyndig i saken;⁷
3. at saken ikke hører under domstolene;⁸
4. at saken allerede er retskraftig avgjort;⁹
5. at avgjørelsen liden av selvmotsigelse, tvetydigheter eller feil, som hindrer prøvelsen av anken.¹⁰ naar dette ikke kan rettes paa den maate, som er nævnt i § 156;
6. at nogen, som ved avgjørelsen er behandlet som part, enten ikke er lovlig indkaldt eller har lat gyldig forfald;¹¹ dette gjælder dog ikke, hvis han har vedtat avgjørelsen eller undlater at paaberope sig feilen i ankeinstansen, skjønt han er lovlig representert i eller indkaldt til denne.¹²

De feil, som er nævnt under nr. 1–6, tillægges virkning, selv om ankesaken forøvrig ikke kan fremmes, fordi moiparten ikke er lovlig påkaldt.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. utp. § 360.

2 Se § 198.

3 Jfr. §§ 16 annet ledd, 41 i f., 91 og 92, dl. §§ 37, 40, 45 annet ledd, 42, 53 annet ledd, 111 annet ledd og 144. Jfr. også tvml. § 286 nr. 4 jfr. § 99.

4 Jfr. § 383 annet ledd.

5 Jfr. §§ 143 og 411 samt dl. kap. 1 og 3–6, utp. §§ 5, 11–17, st. § 4, kkl. § 148.

6 Jfr. §§ 323–326 og 380 femte ledd, dl. § 41.

7 Jfr. § 16 annet ledd og 358 fjerde ledd, dl. § 28.

8 Jfr. dl. § 37.

9 Jfr. §§ 161 og 163 jfr. §§ 287 og 99.

10 Jfr. §§ 144 og 164 samt utp. § 40.

11 Jfr. §§ 406, 89 og 90.

12 Jfr. § 91.

§ 385. Liden den påankede avgjørelse av feil, som tillægges virkning efter § 384,¹ skal avgjørelsen ved kjendelse² opphæves helt eller delvis. Det samme gjelder saksbehandlingen, forsaavidt ogsaa den rammes av opphævelsesgrunden.

Kjendelsen er gjenstand for anke.³

1 Jfr. § 383 annet ledd.

2 Se § 164.

3 Jfr. § 355.

§ 388. Opphæves den påankede avgjørelse, fordi saken urettelig er behandlet av den underordnede ret, skal saken tillike avvises fra den.¹

Når den påankede avgjørelse ellers helt eller delvis oppheves på grunn av feil i saksbehandlingen, skal saken hjemvises til ny behandling eller pådømmelse av den underordnede rett,² såframt noen av partene begjærer det³ eller ankedomstolen bestemmer det.

Ankedomstolen kan ogsaa bestemme, at hovedforhandlingen helt eller delvis skal gjentages, selv om den ikke rammes av ugyldighetsgrunden.⁴ Denne bestemmelse kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. §§ 388 og 389.

2 Jfr. §§ 387, 388, 394 og 287 (jfr. § 99).

3 Se § 389.

4 Jfr. §§ 143 og 337.

§ 387.¹ Istedenfor at hjemvise saken til den samme ret, kan ankedomstolen av eget tiltak henvise² den til en annen ret, naar medlemmene av den første er ugilde.³

Det samme kan den gjøre efter begjæring⁴ av en part, naar det av særegne grunde maa ansøes uhensigtsmessig at hjemvise den til første ret.⁵

Har den underordnede ret flere avdelinger,⁶ kan ankedomstolen bestemme, at saken skal behandles ved en annen avdeling end den, som har truffet avgjørelsen.

Rettsens beslutninger efter andet og tredje led kan ikke angripes ved kjæremaal eller anke.

1 Jfr. dl. §§ 119 og 121.

2 Jfr. § 394.

3 Se dl. kap. 6.

4 Se § 389.

5 Jfr. dl. §§ 38 og 88.

6 Se dl. § 11.

§ 388. Lagmannsretten¹ kan, istedenfor å avvise saken fra den underordnede rett eller hjemvise eller henvise den til en underordnet rett, selv opta saken til hovedforhandling, dersom hensynet til den annen part ikke taler mot det, og saken i overordnet instans bærer under denne rett.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se § 291.

§ 389. De begjæring, som er nævnt i §§ 386–388, kan fremsættes indtil slutningen av den forhandling¹ som gaar forut for kjendelsen om at opphæve avgjørelsen.

1 Se § 338 jfr. § 387.

§ 390.¹ Naar der bare er anket over saksbehandlingen, men ingen ugyldighetsgrunde foreligger, forkastes anken ved kjendelse.²

Er der anket baade over saksbehandlingen og over avgjørelsens indhold, og det særskilt avgjøres,³ at ugyldighetsgrunde ikke foreligger, forkastes anken over saksbehandlingen ved kjendelse.²

Kjendelse, som forkaster en anke over saksbehandlingen, er gjenstand for anke.⁴

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Jfr. utp. § 396.

2 Se § 164.

3 Se § 379.

4 Jfr. § 355.

§ 391. Høiestret er under sin prøvelse av saksbehandlingen ikke bundet ved avgjørelser, som er truffet i anledning av kjæremaal.¹

1 Jfr. kap. 26.

§ 392. Når innholdet av den påankede avgjørelse er angrepet og den ikke oppheves av ugyldighetsgrunner, avgjøres anken ved dom.¹

Når det til domsavgjørelse i Høiesterett er nødvendig å avgjøre tvistepunkter, som den underordnede rett ikke har tatt standpunkt til, kan Høiesterett istedenfor å avsi ny dom opheve den påankede avgjørelse og hjemvise saken til fortsatt behandling ved den underordnede rett, hvis dette finnes påkrevet av hensyn til bevisførselen.² Det samme gjelder når Høiesterett ellers i særlige tilfelle finner det nødvendig å hjemvise saken av hensyn til bevisførselen.

Kjæremålsutvalget kan bestemme at ankeforhandlingen foreløbig begrenses til ett eller flere tvistepunkter, når det anses sannsynlig at behandlingen av andre tvistesporsmål av hensyn til bevisførselen bør foregå gjennom hjemvisning til den rett, som har dømt i saken.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se §§ 144, 145 og 149.

2 Jfr. § 394 i.f.

§ 393. Naar saken er avgjort av ankedomstolen, sendes sakens akter tilbake til første instans med utskrift av avgjørelsen. Ankedomstolen sørger for, at den blir forkyndt eller meddelt partene¹ overensstemmende med § 154 eller § 164.

1 Se § 363 og dl. §§ 187 og 193.

§ 394. Er saken hjemvist eller henvist til underordnet ret,¹ skal denne av eget tiltak fremme saken, hvis den ikke blir frafalt.² Paaankes den kjendelse, hvorved ankedomstolen har ophævet avgjørelsen, maa saken utsættes.³ til anken er avgjort.

Under den nye behandling skal retten følge den retsopfatning, som ligger til grund for ankedomstolens avgjørelse. I de tilfelle som er nevnt i § 392, annet ledd, begrenses saken overensstemmende med § 383 første ledd, og §§ 366 og 367.

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se §§ 386, 287, 392.

2 Jfr. § 67.

3 Se § 96.

§ 395.¹ At den paaankede avgjørelse er ophævet paa grund av feil i saksbehandlingen, er ikke til hinder for, at de bevis og erklæringer, som foreligger, brukes ved den nye paadømmelse, hvis de ikke selv lider av feil, som berøver dem deres beviskraft eller gyldighet.

1 Jfr. §§ 194 og 196 og dl. § 42.

26de kapitel. Kjæremaal.¹

1 Jfr. § 298, lover 28 nov 1898 §§ 7, 26 og 37, 5 mai 1927 nr. 1 §§ 26, 26 b nr. 4 og 5, 39 og 44, 26 feb 1932 nr. 1 § 9.

§ 396.¹ Kjennelse eller beslutning kan påkjæres av enhver som avgjørelsen rammer,² med mindre den påankes eller vedkommende kan bruke den som ankegrunn³ eller den etter sin art eller etter særskilt lovregel⁴ er uangripelig.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. dl. §§ 203 og 217 og suppl. §§ 8, 9, 377 og 378.

2 Jfr. § 114 i.f., § 218 i.f., § 219 annet ledd og § 224 annet ledd, dl. § 37, § 45, § 46 annet ledd, § 120 første ledd, kkl. § 75, lover 28 nov 1898 § 26 og § 27, 5 mai 1927 nr. 1 § 26 nr. 2 og § 39.

3 Se § 355.

4 Se § 397, § 398 tredje ledd, § 398 a og § 404 samt § 15 tredje ledd, § 44, § 46 siste ledd, § 52 i.f., § 62 fjerde ledd, § 77 annet ledd, § 93 tredje ledd, § 96 annet ledd, § 98 tredje ledd, § 124 i.f., § 150 tredje ledd, § 151 fjerde ledd, § 159, § 162, § 181, § 189 annet ledd, § 193 fjerde ledd, § 210 i.f., § 218 femte ledd, § 239 i.f., § 242 i.f., § 263 tredje ledd, § 270 tredje ledd, § 275 tredje ledd, § 298, § 335 annet ledd, § 351, § 359 tredje ledd, § 360 annet ledd, § 386 i.f., § 387 i.f., § 403 annet ledd, § 413 i.f., dl. § 21 tredje ledd, § 86 siste ledd, § 107, § 120 annet og tredje ledd, § 143 annet ledd, § 151 siste ledd, § 156 annet ledd, § 195, artikkel § 6-5 første ledd, § 6-6 annet ledd, § 11-12, jfr. § 12-6, skjl. § 13, § 30, § 42 i.f., § 49 i.f. og § 50 i.f., sk. § 27, § 30 i.f. og § 31 i.f., kkl. § 4, § 34, § 82, § 99, § 152, lover 28 nov 1898 § 26 og § 37, 16 juni 1939 nr. 6 § 39 annet ledd.

§ 397.¹ Kjennelser og beslutninger under hovedforhandlingen kan ikke påkjæres uten i følgende tilfelle:

- 1) når de avviser, hever, stanser eller utsetter saken.
- 2) når de forkaster en avvinningspåstand i tilfelle hvor rettsmøtet på forhånd er begrenset til avvinnings-sporsmålet.²
- 3) når de angår rettergangsstraff, erstatning³ eller sakskostnader,
- 4) når de er rettet mot tredjemann.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. § 298, skjl. § 30, suppl. §§ 8, 9, 377 og 378.

2 Jfr. § 93.

3 Jfr. dl. § 217.

§ 398.¹ Kjæremålsfristen er to uker,² når ikke annet er bestemt.³

Kjæremål fra den som er pålagt å gi forklaring eller forsikring, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, må erklæres straks om vedkommende er til stede i retten, og ellers innen tre dager.²

Er et pålegg fra retten etterkommet uten innsigelse, kan kjæremål ikke erklæres.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. suppl. §§ 52 annet ledd og § 379.

2 Se § 109 og dl. §§ 142 og 146 flg.

3 Se § 398 annet ledd, skiftelov § 27, kkl. §§ 4, 131, 153, lover 28 nov 1898 § 7, 5 mai 1927 nr. 1 § 26 nr. 1 og 2 jfr. § 39 og § 26 b nr. 3.

§ 398 a.¹ Når det erklæres kjæremål til forandring i avgjørelsens innhold, får også andre² som kjæremålet har betydning for, rett til å påkjære avgjørelsen, selv om de har oversettet kjæremålsfristen³ eller uten innsigelse.

gelse har etterkommet et pålegg fra retten eller har frafalt sin kjæremålsrett. Slik motkjæremål må erklæres innen den frist som retten fastsetter etter § 399 annet ledd. For behandling av motkjæremålet gjelder reglene i §§ 399–403 tilsvarende. Erklæring av motkjæremål trenges ikke når motparten bare vil kreve avgjørelsen om sakskostninger forandret.

Kommer hovedkjæremålet ikke til avgjørelse, faller også motkjæremålet bort, hvis det ikke oppfyller betingelsene for selvstendig kjæremål.

Tilføyd ved lov 21 juni 1963 nr. 5.

- 1 Se § 362.
- 2 Jfr. § 396.
- 3 Se § 398.

§ 399. Kjæremål erklæres for den rett, hvis avgjørelse angripes, enten muntlig eller gjennom prosessskrift.²

Retten lar uten opphold kjæremålserklæringen forkynne for motparten, hvis noen har opptrådt som motpart eller kan betraktes som motpart. Retten fastsetter samtidig en frist, som ikke bør være lenger enn en uke, innen hvilken motparten kan gi tilsvaer til kjæremålet.

Finner retten kjæremålet grunnet, skal den forandre sin avgjørelse, hvis der er adgang til det.³ Ellers oversender den erklæringen med de tilhørende dokumenter til kjæremålsretten⁴ så snart tilsvaersfristen er utløpt. Er tilsvaer innkommet, skal det meddeles den kjærende part.

Finner retten, at der ikke er adgang til kjæremål, eller at det er for sent erklært, skal den gjøre den kjærende oppmerksom på det,⁵ men saken behandles likevel på vanlig måte, hvis ikke kjæremålet blir tatt tilbake.⁶

Endret ved lov 21 juni 1963 nr. 5.

- 1 Jfr. s.L. § 114 t.f. jfr. §§ 120 og 121. strpl. §§ 380 og 381, kkl. § 152.
- 2 Se §§ 119–123 og 123. jfr. § 401.
- 3 Se § 164 tredje ledd og § 165 tredje ledd samt dl. § 215 annet ledd.
- 4 Se § 2 nr. 3. § 3 nr. 2 og § 5.
- 5 Jfr. §§ 87 og 97.
- 6 Jfr. § 369.

§ 400. Kjæremål har ikke oppsettende virkning uten når loven bestemmer det,² eller den rett hvis avgjørelse angripes eller kjæremålsretten bestemmer det.

Kjæremål fra tredjemann som er pålagt å gi forklaring eller forsikring, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, har oppsettende virkning for ham.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Jfr. tvangsl. § 2–12 og strpl. § 382.
- 2 Se § 182 fjerde ledd, dl. § 120, tvangsl. § 9, lover 28 nov 1898 § 7, 5 mai 1927 nr. 1 § 26 nr. 2 jfr. § 39, 26 feb 1932 nr. 1 § 9 siste ledd.

§ 401. Den kjærende og andre som kjæremålet har betydning for, kan gi skriftlig uttalelse om saken. Det samme kan den rett som har truffet den angrepne avgjørelse.

Påberopes nye faktiske opplysninger som ikke åpenbart er uten betydning, skal retten gi motparten underretning² om uttalsen. Finner den grunn til det, kan den også forelegge uttalsen for den rett som har tatt den angrepne avgjørelse.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Jfr. strpl. § 383.
- 2 Se dl. §§ 186 og 193.

§ 402. Kjæremaalsretten kan indhente yderligere opplysninger, og efter begjæring av partene eller med hjemmel av § 190 kan den beslutte bevisoptagelse. Denne foregaar efter reglene for bevisoptagelse utenfor hovedforhandling.²

1 Se strpl. § 384.

2 Se § 221 fig., 227 fig., 238 fig., og 252 tredje ledd.

§ 403. Kjæremålet avgjøres ved kjennelse¹ uten muntlig forhandling.²

Bestemmelsene i §§ 384 til 395 får tilsvarende anvendelse så langt de passer.

Når særlige grunner taler for det, kan retten beslutte å holde muntlig forhandling om kjæremålet og herunder avhøre parter og vitner eller foreta annen umiddelbar bevisførsel.³ Rettens beslutning kan ikke angripes ved kjæremål eller anke. Førings av rettsboken under den muntlige forhandling foregaar etter reglene i § 128.

Reglene i tredje ledd gjelder ikke for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Utvalget kan i en kjæremålssak forelegge rettsspørsmål for Høyesterett eller beslutte at saken i sin helhet skal avgjøres av Høyesterett etter reglene i lov 25 juni 1926 nr. 2 § 6 annet ledd.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Se §§ 164 og 404.
- 2 Jfr. § 184 og dl. § 217 annet punktum.
- 3 Se strpl. § 387 første ledd.

§ 403 a. Dersom kjæremålsutvalget enstemmig finner det klart at et kjæremål til Høyesteretts kjæremålsutvalg ikke kan føre frem, kan det avvise eller forkaste kjæremålet uten annen begrunnelse enn en henvisning til bestemmelsen her.

Tilføyd ved lov 11 juni 1993 nr. 83.

§ 404. Lagmannsrettens avgjørelse av et kjæremål kan ikke påkjæres videre uten i følgende tilfelle:

1. når den avviser en sak fra den underordnede rett fordi saken ikke hører under domstolene,² eller fordi den allerede er rettskraftig avgjort;³

2. når kjæremålet gjelder saksbehandlingen ved lagmannsretten;
3. når kjæremålet gjelder tolkningen av en lovforskuft;
4. når kjæremålet gjelder avgjørelse om vitneplikt etter § 209 a.

Dersom kjæremålsutvalget enstemmig finner at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold tilsier at et kjæremål mot lagmannsrettens avgjørelse av et kjæremål tas under behandling, kan det avvise kjæremålet uten annen begrunnelse enn en henvisning til bestemmelsen her.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 15 juni 1951 nr. 5, 18 des 1987 nr. 97, 24 aug 1990 nr. 54, 11 juni 1993 nr. 83.

- 1 Se strpl. § 388.
- 2 Se § 36 tredje ledd, §§ 53, 54 og 452.
- 3 Jfr. §§ 161 og 164.

27de kapitel. Gjenoptagelse.¹

- 1 Jfr. §§ 424 annet ledd og 430, skjl. § 40, sl. § 28 i.f., kkl. § 149, lover 14 aug 1918 nr. 4 § 102, 19 mars 1965 nr. 3 § 7, 28 april 1978 nr. 18 § 12, strpl. § 435.

§ 405.¹ En sak som er avgjort ved rettskraftig dom,² kan kreves gjenopptatt til ny prøving når en dommer³ som har deltatt i behandlingen av saken, etter loven var utelukket fra dommerstillingen eller ugild,⁴ og det er grunn til å anta at dette kan ha hatt betydning for avgjørelsen.

Gjenoptakelse kan likevel ikke kreves av en part som har eller kunne ha gjort feilen⁵ gjeldende under saken.

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

- 1 Se strpl. § 390.
- 2 Se § 161.
- 3 Se dl. § 52.
- 4 Se dl. §§ 53–55, 65, 66 og 106–109.
- 5 Jfr. § 91 og dl. § 41 annet ledd og § 111. Jfr. § 361 annet ledd.

§ 406.¹ Naar nogen, som ved dommen er behandlet som part, ikke har avgitt møte, og han enten ikke har været lovlig indkalt eller har hat gyldig forfald,² kan han kræve gjenoptagelse. Har han undlatt at benytte opfrisknings³ eller anke, skjønt han hadde adgang til det, eller har han vedtatt dommen, kan han dog ikke kræve gjenoptagelse.

- 1 Jfr. § 384 annet ledd nr. 6.
- 2 Se §§ 9 og 90.
- 3 Se § 346 jfr. § 381.

§ 407.¹ Gjenoptagelse kan endelig kræves:

1. naar en dommer eller retsskriver, som har lat del i behandlingen av saken, eller motparten eller hans lovligte stedfortræder eller procesfuldmægtig har gjort sig skyldig i en strafbar handling² med hensyn til saken, og der er grund til at anta, at dette har hat indflydelse paa avgjørelsen;
2. naar partens lovligte stedfortræder eller procesfuldmægtig har gjort sig skyldig i en forsætlig strafbar handling² med hensyn til saken, og dette aapenbart har hat indflydelse paa avgjørelsen;
3. naar en sakkyndig eller en retstolk eller et vidne har avgitt falsk forklaring,² eller et dokument, som er brukt under saken, er falsk eller forfalsket,² og der er grund til at anta, at dette har hat indflydelse paa avgjørelsen;
4. naar en tidligere avgjørelse, som var bindende for dommen,³ falder bort uten at erstattes av en ny, som i det punkt, det gjelder, er av samme indhold;
5. naar der skaffes frem en ældre dom, som retskraftig har avgjort saken;⁴
6. naar der oplyses en ny kjendsgjerning eller skaffes frem et nyt bevis, som alene eller i forbindelse med det, som tidligere er fremført, aapenbart maatte ha medført en anden avgjørelse.
7. når avgjørelsen antas direkte eller indirekte å bygge på en forståelse av folkeretten eller en traktat som avviker fra den forståelse som en internasjonal domstol i samme saksforhold slår fast som bindende for Norge, og denne forståelse må antas å burde føre til en annen avgjørelse.

Gjenoptagelse efter denne paragraf kan bare kræves av den part, som gjenoptagelsesgrunden har været til skade for. Og han maa gjøre sandsynlig,⁵ at han ikke har kjendt til vedkommende omstændighet og hat adgang til at gjøre den gjældende under behandlingen av saken i samme instans eller gjennom anke eller kjæremaal, og at han uten egen skyld er forblit ubekjendt med den eller blit hindret fra at gjøre den gjældende.

Endret ved lov 14 feb 1969 nr. 9.

- 1 Jfr. strpl. §§ 390, 391 og 393.
- 2 Jfr. § 412 tredje og fjerde ledd.
- 3 Jfr. § 186 tredje ledd og § 107.
- 4 Jfr. § 163 og § 384 annet ledd nr. 4.
- 5 Se § 198.

§ 408. Begjæring om gjenoptagelse maa fremsættes inden tre maaneder.¹ efterat parten har faat vite om den omstændighet, han grunder begjæringen paa. Grunder han begjæringen paa en strafbar handling, kan den fremsættes inden tre maaneder,¹ efterat den skyldige er fældet ved retskraftig dom.² § 360 andet led faar tilsvarende anvendelse.

Når fem år³ er gått efter at dom i en sak er avsagt, kan begjæring om gjenoptagelse ikke lenger fremsættes. For gjenoptakelse etter § 406 er fristen ti år. Mot forsømmelse av denne frist gis ikke opreisning.⁴ Disse bestemmelser gjelder dog ikke i saker om fastsettelse av farskap eller andre saker om nedstamning.⁵

Den, som kræver gjenoptagelse, maa gjøre sandsynlig,⁶ at begjæringen er fremsat i rette tid.

Endret ved lover 21 juni 1935 nr. 8, 27 juni 1986 nr. 48.

- 1 Se dl. §§ 142 og 146 flg.
- 2 Jfr. 412 tredje og fjerde ledd jfr. strpl. §§ 453 og 371.

3 Se dl. §§ 148 og 149.

4 Jfr. dl. § 153.

5 Se kap. 29 og lov 8 april 1951 nr. 7 § 6.

6 Se § 198.

§ 409. Begjæringen fremsættes for den ret, som har avlagt den angrepne dom. Angripes domme, som er avlagt i flere instanser, fremsættes begjæringen for den ret, som har dømt i øverste instans.

Begjæringen om gjenoptagelse må fremsættes gjennom prosesskrift¹ hvis den gjelder en høyesterettsdom eller lagmannsrettsdom; ellers kan den fremsættes gjennom prosesskrift eller muntlig.² En begjæring som fremsættes gjennom prosesskrift, må være underskrevet eller medunderskrevet av en advokat.³

Endret ved lov 4 des 1964 nr. 2.

1 Jfr. suppl. § 394.

2 Se §§ 119, 120, 123 og 410.

3 Se §§ 119 og 123.

§ 410.¹ Begjæringen maa indeholde:

1. betegnelse av domstolen, parterne² og i tilfælde deres lovlige stedfortrædere;
2. betegnelse av den angrepne dom;
3. en bestemt erklæring om, hvilke dele av dommen angripes, og angivelse av de grunde, begjæringen støttes paa, og de bevis, som agtes ført til støtte for den;
4. den paastand, som nødlægges;
5. angivelse av de omstændigheter, som viser, at begjæringen er fremsat i rette tid og ellers er lovlig, og bevisene for dem;
6. angivelse av de omstændigheter, som er avgjørende for domstolens sammensætning,³ hvis det ikke fremgaar av det, som ellers er anført.

Dessuten bør begjæringen inneholde det som er bestemt i § 300 nr. 5, 8 og 9.

Utrødninger av rets- og bevissspørsmål maa begjæringen ikke inneholde i større utstrækning end nødvendig for at forklare sammenhængen.

Endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

1 Jfr. suppl. §§ 396 og 397.

2 Jfr. §§ 72 annet ledd, 79 annet ledd, 418, 425, 429, 433 og 439.

3 Se §§ 323-326.

§ 411. Ved avgjørelsen av begjæring om gjenopptakelse eller ved ny behandling av saken kan ikke delta noen dommer som har vært med på å avsi den angrepne dom.¹

Endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

1 Jfr. dl. § 38, tvml. § 384 ar. 1.

§ 412.¹ Finder retten det aapenbart, at begjæringen er for sent fremsat, eller at den ikke er lovformelig, avviser den begjæringen.² Finder retten det aapenbart, at den grund, som angives, er ulovhjemlet, eller at de omstændigheter eller bevis, som paaberopes, er utilstrækkelige, forkaster den begjæringen.²

Ellers kan retten enten straks henvise begjæringen til hovedforhandling eller foreløbig beslutte bevisoptagelse.

Er som grund angitt et strafbart forhold, uten at der foreligger dom eller er reist forfølgning, kan retten henstille til paatalemyndigheten at indlede undersøkelse, og den kan av eget tiltak utsætte saken, til undersøkelsen er avsluttet.³

Et strafbart forhold, som vedkommende er frifundet for, kan ikke paaberopes, hvis frifindelsen er grundet paa en benegtende avgjørelse av skyldspørsmålet.

1 Jfr. suppl. §§ 396 og 397.

2 Jfr. §§ 137 annet ledd, 164, 396 og 413 annet ledd.

3 Jfr. §§ 96 og 107.

§ 413. Retten treffer sin avgjørelse efter § 412 uten forhandling.

Gjelder det en dom av Høiesterett, treffer Kjæremålsutvalget avgjørelsen efter at uttalelse er avgitt av en av de dommere som har dømt i saken. Til avvisning eller forkastelse efter § 412 første ledd kreves at utvalget er enstemmig.

Regelen i § 166 kommer ikke til anvendelse, undtagen naar retten foreløbig beslutter bevisoptagelse.¹

En beslutning om henvisning til hovedforhandling kan ikke angripes ved kjæremål eller anke.²

Endret ved lov 21 juni 1935 nr. 8.

1 Se § 412 annet ledd.

2 Jfr. § 414 tredje ledd.

§ 414. Er begjæringen om gjenoptagelse henvist til hovedforhandling, skal rettens formand uten ophold la beslutningen forkynde for motparten.¹ Forøvrig faar reglene i §§ 370 og 371 tilsvarende anvendelse.

Saken behandles og avgjøres overensstemmende med reglene for ankesaker,² forsaavidt disse er anvendelige.

Retten prøver av eget tiltak, om gjenoptagelsesbegjæringen er lovlig, og om den oppgivne grund foreligger.

Foregaar gjenoptagelsen i ankeinstans, kommer reglene i §§ 392 og 394 til anvendelse.

1 Se dl. § 193 annet ledd.

2 Se kap. 25.

§ 415. Overfor kjendelser, som er avlagt av Høiesteret eller Høiesterets kjæremålsutvalg, eller som er gjenstand for selvstendig anke¹ eller gaar ut paa at avvise eller hæve en sak, kan gjenoptagelse kræves efter reglene for domme.

1 Se note 2 til § 355.

Femte del. Særlige rettergangsmaater.

28de kapitel. Ekteskapssaker.¹

1 Jfr. § 273 nr. 1 samt §§ 85, 86, 184, 190, 345, dl. §§ 88 og 127, lov 19 des 1969 nr. 75.

§ 416. Ekteskapssaker er saker om et ekteskap består eller ikke består, om oppløsning av ekteskap og om separasjon.¹

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Se lov 4 juli 1991 nr. 47.

§ 417. Ekteskapssak kan bare reises av en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke å være saksøktets ektefelle, hvis ikke noe annet er bestemt.

Blir en ekteskapssak reist av den ene ektefellen, stevnes den andre ektefellen som motpart. Blir saken reist av noen andre, stevnes begge ektefeller som motparter. Blir sak om oppløsning reist på grunn av tidligere ekteskap, skal også ektefellen i det tidligere ekteskapet stevnes som motpart.¹

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. § 34.

§ 418. I saker som anlegges for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består eller for å få det oppløst etter ekteskapsloven¹ § 24 første ledd, kan fylkesmannen opptre for å varetta de offentlige interesser. Retten skal gi ham melding om saken.² Fylkesmannen kan erklære anke og begjære gjenopptagelse. Ellers er inntreden i saken³ bare tillatt etter § 425.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. lov 4 juli 1991 nr. 47.

2 Se dl. § 186.

3 Jfr. §§ 75–79.

§ 419. Om umyndige ektefellers prosessdyktighet¹ og om vergens og hjelpevergers stilling i ekteskapssaker gjelder ekteskapsloven § 28. For behandlingen av spørsmål om bidrag og andre økonomiske spørsmål gjelder likevel §§ 38 og 39 i loven her. §§ 38 og 39 gjelder også for hjelpeverger hvis det faller innenfor hjelpevergers oppdrag å tre inn i saken.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 22 april 1927 nr. 3 § 103, 25 juni 1937 nr. 3, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. § 37. Se lov 28 nov 1898 § 1 nr. 1.

§ 419 a. Dersom ikke annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat, kan ekteskapssak reises ved norsk domstol:

- 1) når saksøkte har bopel i riket, eller
- 2) når saksøkeren har bopel i riket og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, eller
- 3) når saksøkeren er norsk statsborger og det godtgjøres at han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise saken i det land hvor han har bopel, eller
- 4) når begge ektefeller er norske statsborgere og saksøkte ikke motsetter seg at saken reises ved norsk domstol, eller
- 5) når det blir søkt om skilsmisse på grunnlag av separasjon som er meddelt her i riket i løpet av de fem foregående år.

Tilføyd ved lov 21 juni 1963 nr. 6, endret ved lov 2 juni 1978 nr. 38 (jfr. dens § 5).

§ 420. Hvis saksøkte i en ekteskapssak ikke har hjemting i riket kan saken anlegges i den rettskrets hvor ektefellene hadde sin siste felles bopel eller hvor saksøkeren har bopel.¹

Blir saken reist av fylkesmannen, kan den anlegges i den rettskretsen hvor en av ektefellene kunne vært saksøkt.

Endret ved lover 21 juni 1963 nr. 6, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. § 419 a.

§ 421. I en ekteskapssak kan også behandles

- a) spørsmål om bidrag,
- b) spørsmål etter barneloven om felles barn og
- c) spørsmål etter ekteskapsloven¹ med mindre det er begjært offentlig skifte.

Hvis ikke spørsmål som nevnt i første ledd bokstav a og b er trukket inn i saken, skal retten av eget tiltak undersøke om partene er uenige om slike spørsmål og i tilfelle treffe avgjørelse i saken. Det gjelder likevel ikke hvis partene er enige om å holde spørsmålet utenfor, eller den ene parten uteblir, og den møtende ønsker å holde spørsmålet utenfor, eller hvis en av partene er bosatt utenfor riket.²

Ellers kan en ekteskapssak ikke forenes med tvistemål om andre rettsforhold.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 21 juni 1963 nr. 6, 29 mai 1964 nr. 1 § 29, 7 feb 1969 nr. 7, 18 mai 1973 nr. 23, 22 mai 1981 nr. 24, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Lov 4 juli 1991 nr. 47.

2 Jfr. § 419 a.

§ 422. I saker om skilsmisse eller separasjon skal dommeren under saksforberedelsen foreta mekling¹ dersom begge parter kan innkalles til å møte på samme tid. Det samme gjelder i saker etter barneloven² om foreldres ansvar, hvem barnet skal bo hos, eller samværsrett, i saker om bidrag til ektefelle eller barn, om pensjon etter ekteskapsloven og i saker om fordeling eller tildeling av formuen mellom ektefeller eller fraskilte.³

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 7 feb 1969 nr. 7, 8 april 1981 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. § 99 og § 273 nr. 1.

2 Lov 8 april 1981 nr. 7.

3 Sl. §§ 44 ff.

§ 423. (Opphevet ved lov 13 juni 1980 nr. 35.)

§ 424. En rettskraftig dom om spørsmål som nevnt i § 416 virker for og mot alle og legges til grunn i alle forhold hvor spørsmålet har betydning.¹ Går dommen ut på skilsmisse eller på separasjon, gjelder det samme selv om dommen ikke er rettskraftig, hvis ikke noe annet er bestemt.

Er et ekteskap erklært for ikke å bestå, eller er det oppløst, er oppreisning² og gjenopptagelse³ utelukket hvis en av ektefellene har inngått nytt ekteskap før avgjørelsen om oppreisning eller henvisning til hovedforhandling er forkynt for ham eller henne.

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Jfr. §§ 161–163.

2 Se dt. § 153.

3 Se kap. 27.

§ 425. Dør en part før dom er avsagt i en sak om hans eller hennes eget ekteskap, heves saken.¹ Gjelder saken oppløsning av ekteskapet etter ekteskapsloven § 24 første ledd eller spørsmålet om ekteskapet består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter ekteskapsloven § 20 andre ledd, kan den likevel fortsettes så vel av som mot den avdødes barn eller arvinger såfremt avgjørelsen har rettslig betydning.

Dør parten etter at dom er avsagt, kan under samme betingelse anke og gjenopptagelse anvendes av eller mot barna eller arvingene hvis dommen går ut på oppløsning av ekteskapet, eller på separasjon, eller saken gjelder spørsmålet om ekteskapet består eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter ekteskapsloven § 20 andre ledd.

Er der efter dette flere søksmåls- eller ankeberettigede, må alle de inntredende gjøre sine påstander gjeldende i forening. Har en enkelt trådt inn i saken, kan de andre slutte sig til.²

Endret ved lover 17 juli 1925 nr. 6, 25 juni 1937 nr. 13, 7 feb 1969 nr. 7, 4 juli 1991 nr. 47.

1 Se §§ 100 og 101.

2 Jfr. § 418 i.f.

§ 426. (Opphevet ved lov 4 juli 1991 nr. 47.)**29de kapitel. Saker om nedstamning.¹**

1 Jfr. § 273 nr. 2 samt §§ 85, 86, 184, 190, 345. – Jfr. lov 8 april 1981 nr. 7 kap. 4.

§ 427. Sak til fastsettelse av om et slektskap består eller ikke består, kan bare reises mellom dem som påstås beslektet i rett opp- og nedstigende linje. Farskap eller morskap kan likevel bare fastslås eller endres etter reglene i barneloven.¹

Saken må alltid reises mot den eller dem som påstås beslektet i nærmeste grad. Bare når det ikke er noen så nær slektning i live, kan den anlegges mot fjernere slektninger.

Endret ved lover 8 april 1981 nr. 7, 13 juni 1997 nr. 39 (i kraft 1 jan 1998 iflg. res. 13 juni 1997 nr. 5761).

1 Lov 8 april 1981 nr. 7.

§ 428. (Opphevet ved lov 21 des 1956 nr. 9.)

§ 429. I søksmål om nedstamning har trykdetatens fylkeskontor¹ rett til å opptre og til å anvende anke og gjenopptagelse overfor dommen for å vareta de offentlige interesser. Retten skal gi fylkeskontoret¹ meddelelse² om saken. Hvis noen av partene uteblir,³ underrettes fylkeskontoret.¹

Er søksmaal reist mellom personer, som paastaaes fjernere beslektet, har livsarvingene efter en nærmere beslektet avdød ret til at væde ind i saken⁴ og anvende anke og gjenopptagelse overfor dommen for at vareta sit arv.

Ellers kan indtræden i saken bare tillades efter § 433.

Endret ved lover 21 des 1956 nr. 9, 19 juni 1992 nr. 63.

1 Fra 1 mars 1994 heter dete «fylkestyrekontoret».

2 Sedl. § 186.

3 Jfr. §§ 88, 312 og 341.

4 Jfr. §§ 75–79 jfr. § 432.

§ 430. For en umyndig som har fylt 15 år og ikke er sinnssyk eller åndssvak,¹ kan vergen ikke reise søksmål om nedstamning uten hans samtykke.²

Endret ved lov 22 april 1927 nr. 3 § 103.

1 Se lov 28 nov 1898 § 1 nr. 1.

2 Jfr. § 37.

§ 431.¹ Søksmaal om nedstamning kan ikke forenes med tvistemaal om andre forhold eller andre krav, uten naar disse er en følge av nedstamningen eller av søksmaalet.

1 Jfr. §§ 55 annet ledd og 71.

§ 432. En rettskraftig dom i en nedstamningssak virker for og mot alle og lægges til grund i alle forhold, hvor spørsmålet om slektskapet bestaar eller ikke bestaar, er av betydning.¹

Er søksmaal reist mellom personer, som paastaaes fjernere beslektet, har dommen ikke virkning mot den nærmere beslektedes livsarvinger, uten naar de har været varslet om saken eller er indtraadt i den.

Det samme gjælder om den, som selv gjør krav paa forældrestilling eller paa at være den person, hvis nedstamning der handles om.

1 Jfr. §§ 161–163.

§ 433. Dør nogen av parteme, før dom er avsagt, kan saken fortsættes av eller mot den eller dem, som da er hans nærmeste slektninger i ret ned- eller opstigende linje.¹

Dør nogen av parteme, efterat dom er avsagt, kan anke og gjenopptagelse anvendes baade av dem, som er nævnt i første led, og av den avdødes arvinger eller bo, naar dommen berører deres interesser.²

Er der efter dette flere søksmaals- eller ankeberettigede, maa alle de indtrædende gjøre sine paastande gjældende i forening.³ Har en enkelt traadt ind i saken, kan de andre slutte sig til.⁴

¹ Jfr. § 101.

² Jfr. § 429 annet ledd.

³ Jfr. § 72 annet ledd.

⁴ Jfr. § 429 i.f.

§ 434. (Opphevet ved lov 8 april 1981 nr. 7.)

30te kapitel. Saker om offentlige tjenestehandlinger.¹

¹ Jfr. § 273 nr. 3 samt §§ 85, 86, 184, 190, 345. Jfr. også kap. 33 og lover 21 nov 1952 nr. 2 § 48, 13 juni 1980 nr. 24 kap. 11.

§ 435.¹ Bestemmelsene i dette kapittel gjelder for søksmål om

1. lovmessigheten av avgjørelser truffet under utøving av offentlig tjeneste.
2. forpliktelser i den offentlige tjeneste eller erstatningskrav i anledning av rettsstridig forhold i tjenesten.

Bestemmelsene får ikke anvendelse på forhold av utelukkende privatrettslig art.

Søksmål etter første ledd nr. 1 kan bare reises mot staten, en kommune eller en offentlig innretning.²

Søksmål etter første ledd nr. 2 kan også reises mot en offentlig tjenestemann.

Endret ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

¹ Jfr. kap. 33 og lov 10 feb 1967.

² Jfr. forskrift 11 jan 1980 nr. 42 II.

§ 436.¹ Så lenge en rettslig avgjørelse ikke er opphevet eller forandret eller tjenestemannen ved dom er kjent skyldig i straffbart forhold ved avgjørelsen, kan erstatningssøksmål etter § 435 ikke reises i anledning av avgjørelsen. Andre søksmål etter § 435 kan ikke i noe tilfelle reises i anledning av rettslige avgjørelser.

Endret ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

¹ Jfr. lover 9 juni 1903 nr. 7 § 33, 18 des 1959 nr. 1 § 14.

§ 437.¹ Vedkommende forvaltningsorgan kan bestemme at søksmål etter § 435 første ledd om lovmessigheten av en avgjørelse i offentlig tjeneste eller krav om erstatning som følge av slik avgjørelse ikke skal kunne reises uten at vedkommende part har nyttet den adgang han har til å klage over avgjørelsen og at klagen er avgjort av den høyeste klageinstans som står åpen. Bestemmelse om dette må i tilfelle meddeles vedkommende samtidig som han får melding om avgjørelsen. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått 6 måneder fra det tidspunkt erklæringen om klage første gang ble framsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

Vedkommende forvaltningsorgan kan bestemme at mulig søksmål må reises innen 6 måneder² fra det tidspunkt da melding om fristfastsetningen kom fram til vedkommende part. Det kan gis oppreisning mot oversittelse av fristen. Fristfastsetningen gjelder ikke dersom avgjørelsen er eller kommer under klagebehandling eller for så vidt avgjørelsen blir endret.

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at erstatnings-søksmål blir reist dersom det forvaltningsorgan som har truffet avgjørelsen, etter at klage lovlig var satt fram selv har endret avgjørelsen med den virkning at klageren helt ut er gitt medhold. Det samme gjelder dersom avgjørelsen for klageretten var gått tapt, men uten at klage var satt fram, er endret på tilsvarende måte – av vedkommende forvaltningsorgan selv eller av overordnet forvaltningsorgan – slik at det ikke lenger foreligger noe grunnlag for klage over avgjørelsen. Ny søksmålsfrist kan fastsettes etter reglene i annet ledd.

Endret ved lover 9 mars 1962 nr. 1, 19 juni 1969 nr. 54.

¹ Jfr. kap. 33 og lover 7 juni 1935 nr. 2 § 10 C, 21 mai 1965 § 14, 10 juni 1966 nr. 5 § 59, 16 des 1966 nr. 9 §§ 1 nr. 3 og 23, 10 feb 1967, 20 mai 1988 nr. 32 § 36, 17 juni 1988 nr. 57 § 6-6, sjøl. § 19.

² Jfr. lov 4 juni 1976 nr. 63 § 23.

§ 438. Søksmål mot et medlem av Høyesterett eller lagmannsretten hører under Høyesterett. Søksmål mot et medlem av hær- eller byretten hører under lagmannsrett.

Saksbehandlingen foregår etter reglene i kap. 22, 23 og 24 så langt de passer.

Endret ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

§ 439. Søksmål etter § 435 første ledd nr. 1 kan reises i den rettskrets der vedkommende offentlige myndighet som har truffet avgjørelse i saken i en tidligere instans, har sitt sete. Søksmål mot staten, en kommune eller en offentlig innretning etter § 435 første ledd nr. 2 kan reises der hvor søksmål reises eller kunne være reist mot vedkommende offentlige tjenestemann.

Endret ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

§ 440. Retten gir av eget tiltak melding om saken til den foresatte i tjenesten, når det er noen foresatt.

For å vareta offentlige hensyn har den foresatte rett til å opptre i saken¹ og til å nytte anke og gjenopptakelse og begjære oppfriskning.

Endret ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

¹ Se §§ 75-79.

§ 440 a. Bestemmelsen om oppfylingsfrist i § 146 gjelder ikke i saker etter § 435 første ledd bortsett fra saker om erstatningskrav.

Tilføyd ved lov 9 mars 1962 nr. 1.

31te kapitel. Vekselsøker.

Kapitlet med §§ 441 til 451 opbevaret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

32te kapitel. Voldgift.

§ 452.¹ Parterne kan enes om at la en retstvist avgjøres ved voldgift,² naar de har fri raadighet over det, som er gjenstand for tvisten.³ Under samme betingelse kan partene enes om, at fremtidige retstviser, som maatte opstaa av et bestemt retsforhold, skal avgjøres ved voldgift.⁴

Voldgiftsavtalen maa indgaaes skriftlig. Har partene indlatt sig paa forhandling for voldgiftsretten, er det dog uten betydning, at avtalen ikke er skriftlig indgaaet.⁵

Uten samtykke⁶ fra motparten kan en retstvist ikke bringes ind for domstolene, naar den efter avtale skal avgjøres ved voldgift.

1 Jfr. § 473 og lov 28 april 1978 nr. 18 § 13. – Jfr. kkj. § 155.

2 Jfr. skjil. § 4.

3 Jfr. § 467 nr. 1.

4 Jfr. lover 16 juni 1939 nr. 6 § 51 tredje ledd. 20 des 1974 nr. 68 § 44.

5 Jfr. § 468 nr. 1.

6 Jfr. § 92.

§ 453. Hvervet som voldgiftsmand er frivillig, hvis ikke andet er bestemt ved lov. Den, som har paatat sig hvervet, kan træde tilbage, naar han har en antagelig grund.

Folk, som ikke er fuldmyndige,¹ eller som er fradømt stemmeret i offentlige anliggender,² kan ikke være voldgiftsmænd.

1 Se lov 22 april 1927 nr. 3 § 1.

2 Se strl. § 30 nr. 2 og mlstrl. § 20 nr. 2.

§ 454. Naar ikke andet er bestemt i voldgiftsavtalen, sammensættes voldgiftsretten av tre medlemmer, saaledes at hver av partene vælger en voldgiftsmand og voldgiftsmændene en tredje som formand.¹

Hvis nogen, som er valgt, dør eller ikke kan eller vil overta hvervet eller fratræder, vælges paa samme maate andre isteden.

1 Jfr. § 455.

§ 455.¹ Hvis nogen, som har ret til at vælge voldgiftsmand, undlater at foreta valg, eller hvis voldgiftsmændene ikke kan bli enige om valget av formand, kan i mangel av anden avtale enhver av partene og i tilfælde ogsaa enhver av voldgiftsmændene kræve, at herreds- eller byretten skal foreta valget.

1 Se § 472, første og tredje ledd.

§ 456. Hvis nogen, som blir valgt, er utelukket fra at være voldgiftsmand¹ eller ute av stand til at utføre hvervet betryggende, eller er ugild efter reglene for dommere² eller hindret ved forfald, som kan skjønnes at bli langvarig, kan partene fremsætte indsigelse mot valget for herreds- eller byretten,³ som ved kjendelse⁴ avgjør, om voldgiftsmanden skal fratræde. Det samme gjælder, hvis en voldgiftsmand senere kommer i et saadant tilfælde.

Indsigelsen bør fremsættes, saasnart dertil er anledning, og den er avskaaret, hvis parten har valgt voldgiftsmanden eller indlatt sig paa forhandling for voldgiftsretten, skjønt han kjendte til den omstændighet, som vilde begrunde indsigelse.⁵

1 Se § 453 annet ledd.

2 Se dl. §§ 106–108.

3 Se § 472.

4 Se §§ 164, 396 og 472 tredje ledd.

5 Jfr. dl. § 111 annet ledd.

§ 457. Undlater en voldgiftsmand uten antagelig grund at utføre sit hverv, eller opholder han utilbørlig behandlingen eller paadømmelsen av saken, kan enhver av partene kræve, at herreds- eller byretten¹ ved kjendelse² skal paalægge ham at frømme saken uten unødig ophold. Trækkes den fremdeles i langdrag, kan enhver av partene kræve rettens kjendelse³ for, at den eller de skyldige voldgiftsmænd skal fratræde og tilpligtes at erstatte den skade, som er voldt ved deres forhold.

1 Se § 472.

2 Se §§ 164, 396 og 472 tredje ledd.

§ 458. Voldgiftsavtalen falder bort,¹ hvis den ikke bestemmer noget andet:

1. naar valget av voldgiftsmænd ved avtalen er gjort avhengig av enighet mellem partene, og enighet ikke opnaaes;

2. naar bestemte personer ved avtalen er utset til voldgiftsmænd, og nogen av dem dør eller ikke kan eller vil overta hvervet eller fratræder.

Enhver av partene kan bringe spørsmålet, om avtalen er faldt bort, ind for herreds- eller byretten,² som avgjør det ved kjendelse.³

1 Jfr. § 463 annet punktum.

2 Se § 472.

3 Se §§ 164, 396 og 472 tredje ledd.

§ 459. Indeholder voldgiftsavtalen regler om fremgangsmaaten, skal voldgiftsretten følge dem, hvis det ikke er ugjørlig av retslige eller faktiske grunde.

Forøvrig bestemmer voldgiftsretten selv fremgangsmaaten, hvis ikke noget særlig er bestemt.

I ethvert tilfælde skal den følge reglene i §§ 460–462.¹

1 Jfr. § 468 nr. 3.

§ 460. Før avgjørelsen maa voldgiftsretten gi parterne adgang til at uttale sig.

§ 461. Voldgiftsretten kan innkalle partene til personlig avhøring og oppfordre vitner eller sakkyndige til å møte frivillig for den og avgi forklaring. Men den kan ikke anvende tvangsmidler og straff, og den kan heller ikke ta mot forsikring.

Endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71, 7 april 1995 nr. 15.

§ 462. Finder voldgiftsretten det nødvendig at faa bevisoptagelse ved retten, gjelder derom reglene i lov om domstolene §§ 44 og 45 og anden del i denne lov. Dog skal den ret, som foretar bevisoptagelse, ogsaa avgjøre spørsmål, som efter de almindelige regler skulde avgjøres av den dømmende ret.

§ 463. I voldgiftsrettens avgjørelser maa alle voldgiftsmænd ta del, og avgjørelsen træffes med stemmeflerhet, hvis ikke andet er bestemt. Staar stemmerne likt ved domsavsigelsen, træder voldgiftsavtalen ut av kraft, hvis ikke andet er bestemt.

§ 464. Voldgiftsdommen skal grunngis, om ikke begge parter har frafalt grunngivingen.

Den har samme virkning som en retskraftig dom,¹ hvis ikke parterne i voldgiftsavtalen har forbeholdt sig indankning for en ny voldgiftsret. Paalægger voldgiftsdommen en ydelse eller handling, bør den fastsætte en opfyldelsesfrist efter de regler, som gjelder for domme.²

Bestemmelse i §§ 155–158 og 160 faar tilsvarende anvendelse.

Forlik inngått for voldgiftsretten har samme virkning som en retskraftig dom, når ikke annet er fastsatt i lov. Forliket skal nedtegnes og underskrives av partene og voldgiftsrettens formann. For øvrig gjelder bestemmelse i tvistemålslovens §§ 285 første ledd annet punktum, 286, 287 første ledd og 472 første ledd tilsvarende for forlik inngått for voldgiftsretten.

Endret ved lover 13 feb 1976 nr. 2, 23 mai 1980 nr. 12.

1 Se §§ 161–163 og (vangsl. § 4–1) andre ledd bokstav d, jfr. § 4–4 og § 4–15.

2 Se §§ 146 og 147.

§ 465. Voldgiftsretten sørger for, at voldgiftsdommen blir meddelt parterne.¹ Møter de ikke personlig ved avgivelsen, gir den meddelelsen snarest mulig i rekommandert brev. Meddelelsen ansees i sidstnevnte tilfælde for git to uker² efter indleveringen til postoperatør, hvis ikke vedkommende har faat brevet tidligere.

Voldgiftsretten skal ogsaa sende et underskrevet eksemplar av dommen til herreds- eller byretten³ til opbevaring i rettens arkiv.

Endret ved lov 9 jan 1998 nr. 5.

1 Jfr. dl. § 193 første ledd.

2 Se dl. §§ 148 og 149.

3 Se § 472.

§ 466. Er indankning for en ny voldgiftsret forbeholdt,¹ er ankefristen to maaneder,² regnet fra meddelelsen om voldgiftsdommen,³ hvis ikke andet er avtalt. Blir anke erklært, faar bestemmelse i dette kapitel tilsvarende anvendelse paa den nye voldgiftsret og den nye behandling.

Frafall av retten til å anke over voldgiftsdommen må skje umiddelbart.

Endret ved lov 23 mai 1980 nr. 12.

1 Se § 464 annet ledd.

2 Jfr. dl. §§ 142, 146, 148 og 149.

3 Jfr. dl. § 147.

§ 467. En voldgiftsdom er ugyldig¹ i den utstrækning, ugyldighetsgrunden medfører:

1. naar den angaar noget, som voldgiftsavtale ikke kunde slutes om;²

2. naar nogen av voldgiftsmændene efter loven var utelukket fra at gjøre tjeneste;³

3. naar domsslutningen er selvmodsigende eller tvetydig, og det ikke kan rettes paa den maate, som er foreskrevet i § 156;⁴

4. naar dommen gaar ut paa noget, som strider mot lov eller ærbarhet.

1 Jfr. § 470.

2 Jfr. § 452.

3 Se § 453 annet ledd.

4 Jfr. § 464 i.f.

§ 468. Efter paastand av en part er voldgiftsdommen likeledes ugyldig:

1. naar der ikke foreligger nogen gyldig avtale om voldgift;¹

2. naar voldgiftsretten har gaat ut over grænserne for sit hverv;

3. naar lovbestemte eller særlig avtalte forskrifter om fremgangsmaaten² er tilsidesat, og det er sandsynlig, at feilen har hat indflydelse paa utfaldet;

4. naar nogen av voldgiftsmændene var ugild efter lov om domstolene § 106;

5. naar nogen av de ophævelsesgrunde, som er nævnt i § 407, foreligger.

Ugyldighet kan ikke paastaaes av den, som har forsomt at gjøre innsigelse før voldgiftsdommen, eller som har vedtatt dommen, uagtet han kjendte til ugyldighetsgrunden.

Ugyldighet efter nr. 1, 2 og 3 kan heller ikke paastaaes av den, som frivillig og uten forbehold har opfyldt voldgiftsdommen.

Ugyldighet efter nr. 3 og 5 kan bare paastaaes av den, som ugyldighetsgrunden har været til skade for.

1 Jfr. § 470.

2 Se §§ 459–463.

§ 469.¹ Foreligger en ugyldighetsgrund,² kan parterne ved dom faa voldgiftsavgjørelsen ophævet.³

I de tilfælde, som er nævnt i § 468 nr. 2 og 3, maa saken være reist inden tre maaneder,⁴ efterat parten

fik vite om voldgiftsdommen. I de tilfælde, som er nevnt i § 468 nr. 4 og 5, maa den være reist inden de fiuster,⁴ som er bestemt i § 408 første led.

Naar tre aar⁴ er gaat efter avgiselsen, kan der ikke i noget tilfælde reises sak til ophævelse av voldgiftsdommen. Mot forsømmelse av denne frist gives ikke opreisning.⁵

Saksøkeren maa gjøre sandsynlig,⁶ at saken er reist i rette tid.

§ 162 annet og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

1 Jfr. § 273 nr. 4.

2 Se §§ 467 og 468 jfr. § 470.

3 Se § 472.

4 Jfr. dl. § 142, 146, 148 og 149.

5 Jfr. dl. § 153.

6 Se § 198.

§ 470. Saalænge voldgiftsdommen ikke er opfyldt, kan de ugyldighetsgrunde, som er nævnt i § 467 og § 468 nr. 1, gjøres gjældende, uten at der trænges dom til ophævelse av voldgiftsdommen.¹

1 Jfr. tvangsl. § 4-2.

§ 471. Parterne kan ikke med bindende virkning frafalde retten til at gjøre gjældende ugyldighetsgrunde, som de ikke har kjendskap til.

§ 472. Naar §§ 455-458, 465 og 469 taler om retten, menes den herreds- eller byret, som parterne lovlig har vødat, eller i mangel av saadan avtale en herreds- eller byret, som retstvistene kunde være bragt ind for,¹ hvis søksmaal skulde reises paa det tidspunkt, da rettens medvirking begjæres. Har ingen domstol myndighet etter bestemmelsen i første punktum, kan saken fremmes for Oslo byrett.

Den domstol, som saaledes først har faat med en voldgiftssak at gjøre, skal ogsaa behandle alle de senere spørsmål i samme voldgiftssak, som bringes ind for retten, og ta imot det eksemplar av voldgiftsdommen, som er nævnt i § 465.

Før retten avsier kjendelse i noget tilfælde, som ovenfor er nævnt, skal den saavidt mulig gi den eller dem, som spørsmålet gjælder, anledning til at uttale sig mundtlig eller skriftlig. Det samme gjælder, naar retten beslutter at foreta valg i henhold til § 455.

Endret ved lov 23 mai 1980 nr. 12.

1 Se kap. 2.

§ 473. Hvis ikke andet er bestemt, faar reglerne i dette kapitel ogsaa anvendelse paa voldgift, som iverksettes i henhold til lov.¹

1 Jfr. ogsaa lover 21 des 1979 nr. 77 § 85, 17 april 1970 nr. 21 § 13 og 13 mars 1981 nr. 6 § 34 fjerde ledd, samt de i note 1 til § 453 nevnte lover.

33. kapittel. Saker om overprøving av administrative vedtak om frihetstap og andre tvangsinngrep.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52 (fra 1 jan 1970 tillg. res. 19 juni 1969).

§ 474. Pøresegnene i dette kapitlet gjelder spørsmål som etter særskilt lovføresegn¹ kan reises mot offentlig myndighet til overprøving av administrative vedtak om frihetstap eller andre administrative tvangsinngrep.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

1 Jfr. bl.a. lover 28 april 1961 nr. 2 § 9 a, 13 des 1991 nr. 81 § 9-10.

§ 475. Spørsmålet reises for herreds- eller byretten i den rettskretsen der saksøkeren¹ er i samsvar med vedtaket eller der han har sitt heimting eller hadde heimting før vedtaket ble satt i verk.

Søksmål kan ikke reises uten at vedkommende har nytta den retten han har til å klage over vedtaket til overordna forvaltningsorgan, og klagen er avgjort av den høyeste klageinstansen som står åpen. Når særlige grunner taler for det, kan retten behandle saka enda om vedkommende ikke har klaga eller klagesaka ikke er avgjort.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

1 Jfr. § 476.

§ 476. Saksøker er den som tvangsinngrepet er retta mot. Vedkommende kan reise søksmål på egen hånd dersom han har evne til å forstå hva saka gjælder. Likevel kan barn først reise søksmål når det har fylt 15 år.

Vergen kan reise sak på vegne av en umyndig, og ektefellen på vegne av en gift person. For øvrig kan sak reises på vegne av en annen bare etter særskilt lovføresegn.

Staten ved departementet er saksøkt.

Søksmålet reises ved at saksøkeren krever saksanlegg. Kr. vet rettes til den myndighet som har gjort vedtaket om tvangstiltak. Vedkommende myndighet skal uten opphold sende kravet om søksmål og saksdokumenta til herreds- eller byretten.¹

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lov 13 juni 1980 nr. 35.

1 Jfr. § 475.

§ 477. Saksanlegget er ikke til hinder for at tvangsinngrepet settes i verk eller opprettholdes med mindre retten fastsetter noe anna.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§ 478. Retten skal påskynde saka mest mulig. Hovedforhandling kan berammes straks uten saksførebuing.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lov 24 aug 1990 nr. 54.

§ 479. Retten avgjør om hovedforhandling skal holdes i rettslokale, eller på sjukehus eller institusjon der saksøkeren er.

Saka behandles for stengte dører.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§ 480. Skal retten settes med meddommere, oppnevnes disse av dommeren.

Kongen kan opprette et eller flere utvalg av personer med fagkyndighet i saker som skal behandles etter dette kapittel. Når dommeren finner grunn til det kan han oppnevne sakkyndige og meddommere som ikke står i utvalget.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

§ 481. Uteblir saksøkeren uten gyldig forfall, kan retten gjøre vedtak om at han skal hentes til samme eller et anna rettsmøte. Retten kan unnlate å motta partsforsikring.

Dersom retten finner det ubetenkelig, kan personlig avhør av saksøkeren unnlates. Retten kan utelukke saksøkeren fra å være til stede under visse deler av hovedforhandlingen eller helt unnlate å kalle han inn, dersom hans nærvær på grunn av hans helsestilstand eller alder må anses utilrådelig. I så fall skal han av rettens formann gjøres kjent med hovedinnholdet av de forhandlinger som har funnet sted under hans fravær, dersom han kommer til stede.

Rettsens formann kan vedta at saksøkeren ikke skal kunne kreve å få se saksdokumenta, dersom en slik adgang på grunn av saksøkerens helsestilstand eller alder er utilrådelig. I så fall skal rettsens formann eller prosessfullmektig eller annen representant for saksøkeren etter oppmoding fra denne gjøre han kjent med hovedinnholdet av dokumenta i den utstrekning opplysningene er av interesse for saka.

Utenrettslige forklaringer og erklæringer kan brukes når retten finner det ubetenkelig.

Retten kan nekte å oppnevne sakkyndige når slik oppnevning finnes unødvendig fordi retten settes med fagkyndige meddommere.

Retten sørger for at saka blir fullt opplyst.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

§ 482. Innfor rammen av vedkommende lov skal retten prøve alle sider av saka.

Retten er ubundet av det partene gjør gjeldende og av påstandene.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§ 483. Staten bærer alle kostnader ved saka. Ansvar for sakskostnader pålegges ikke uten at særlige grunner taler for det.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§ 484. Saksøkeren gjøres kjent med dommen og ankereglene på den måte retten bestemmer. Dersom det anses hensiktsmessig, kan det overlates til prosessfullmektigen hans å gjøre det.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§ 485. Anke over herreds- eller byrettens avgjørd hører under Høgsterett.

Er søkeren lagt inn tvangsmessig, kan han anke muntlig eller skriftlig for styreren (direktøren) for sjukehuset eller institusjonen. Er anken muntlig, skal mottakeren syte for at den blir skrevet ned. Anken skal uten opphold sendes til den retten som har avsagt dommen.

For anke fra saksøkeren gjelder ikke § 364 andre ledd og § 365.

Den retten som mottar anken avgjør om førebudende ankebehandling skal finne sted.

For behandling i Høgsterett gjelder § 478 og §§ 481–84 så langt de hører.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lover 19 des 1969 nr. 76, 13 juni 1980 nr. 35.

§ 486. Når en dom som fastsetter eller stadfester et tvangsinngrep er blitt rettskraftig, kan ny sak ikke reises før ett år er gått.

Når vedkommende tidligere har fått prøvd sin sak for domstolene, og retten finner at det ikke foreligger nye opplysninger eller bevis av betydning, kan den avgjøre saka uten forutgående muntlig forhandling og uten å tilkalle meddommere.

Tilføyd ved lov 19 juni 1969 nr. 52, endret ved lov 14 juni 1985 nr. 71.

Slutningsbestemmelse.

Tiden for denne lovs ikrafttræden fastsettes ved særskilt lov.¹

¹ Se lov 14 aug 1918 nr. 4 § 1.

Forskrifter

§ 44	JD 1996-12-20 1161	Forskrift til domstolloven kapittel 11 (Advokatforskriften).
§ 99a	JD 1996-12-13 1144	Forskrift om sørsøksordning med rettsmekling.
§ 130	JD 1964-02-28 1	Forskrift om lydopptak av rettslige forklaringer i sivile saker og straffesaker.
§ 136	JD 1987-12-04 944	Forskrift om autorisasjon av fagdommere og leddommere i saker hvor det legges fram sikkerhetsgraderte dokumenter mm.
§ 169	JD 1988-06-24 498	Forskrift om utgifter til rettsutgifter i sivile saker.
§ 176	JD 1993-07-23 768	Forskrift om maksimalsaker for utredning av sakskostnader i forliksrådet.
§ 199a	JD 1991-11-08 727	Forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige. Endret 17 des 1993 nr. 1153, 9 sep 1994 nr. 870.

§ 204 SHD 1985-II-26 2066

AAD 1993-12-17 1315

BFD 1994-01-14 25

AAD 1994-12-28 1260

SD 1995-09-15 792

SD 1996-03-05 257

SD 1997-11-10 1156

Forskrift om delegering av myndighet til Rikstygdeverket. (Viuforklaringer i retts-saker).

Fullmakt til å gjøre unntak fra tvistemålslovens og straffeprosesslovens bestemmelser om taushetsplikt for lover under Konkurransetilsynet.

Delegering av myndighet til å frita fra lovbestemt taushetsplikt etter barnehageloven § 16, for ansatte i barnehager og etter barneverntjenesteloven § 6-7 med hensyn til politiavhør for ansatte i barneverntjenesten.

Delegering av myndighet til fylkesarbeidskontorenn til å frita fra taushetsplikt.

Delegering av myndighet til Statens teleforvaltning.

Delegering av myndighet til Statens teleforvaltning.

Delegering av myndighet til å gi fritak fra taushetsplikten for ansatte hos postoperatør til Post- og teletilsynet.

§ 248a JD 1991-11-08 727

Forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige. Endret 17 des 1993 nr. 1153, 9 sep 1994 nr. 870.

§ 251 BFD 1994-01-14 25

Delegering av myndighet til å frita fra lovbestemt taushetsplikt etter barnehageloven § 16, for ansatte i barnehager og etter barneverntjenesteloven § 6-7 med hensyn til politiavhør for ansatte i barneverntjenesten.

§ 435 JD 1992-05-29 4155

Forskrift om behandlingen av erstatningskrav mot staten.